

LIVADY OY

RESTAUROINTIKIRJA

Pielpjärven erämaa- kirkko

18.5.2026

HISTORIA JA KORJAUS

POHJOIS-LAPIN SRK-YHTYMÄ

Pielpjärven erämaakirkko

Kirkko on suojeltu kirkkolain (652/2023) nojalla, minkä lisäksi se on muinaismuistolain suojaama kiinteä muinaisjäänös:
Pielpjärvi 148010067

Koordinaatit: N 68° 57,0888'
E 27° 07,0303'

Tilaja:

Antti Huhta, talouspäällikkö,
Pohjois-Lapin seurakuntayhtymä, Inari;
Tuomo Huusko, kirkkoherra, Inarin seurakunta

Antikvaarinen valvonta:

Anna-Maria Kymäläinen, erikoisasiantuntija,
Museovirasto, Kulttuuriympäristöpalvelut

Miina Tolonen, amanuenssi,
Marko Korkeasalo, restaurointimestari
Saamelaismuseo, kulttuuriympäristöyksikkö

Edla Mäkelä, yliarkkitehti
Saana Tammisto, kulttuuriperintöasiantuntia
Kirkkohallitus

Kulttuurinen valvonta:

Leo Aikio, I varapuheenjohtaja,
Leena Niska, vs. ympäristösihteeri,
Saamelaiskäräjät

Kirkon vaiheita

1740	Kirkon suunnittelu aloitetaan
1754	Kirkkoa aletaan rakentaa
1763	Kirkko vihitään 9.1.1763
1846	Kirkko saa nykyisen asunsa
1892	Kirkko jää autiokirkoksi
1970-luku	Kattava restaurointi

Pielpjärven erämaakirkko – Restaurointikirja / Tilaja: Pohjois-Lapin seurakuntayhtymä / Tekijät: Arkkitehtitoimisto Livady, Marko Huttunen, Laura Laine, Tuomas Ranta-aho, Eeva Hemming, Juulia Mikkola / Julkaisupaikka: Kallio / Kuvat: Livady, ellei toisin mainittu. / Etukannen kuva: Kirkko vuonna 2023 / Kaikkia kuvia on rajattu ja käsitelty. / © Arkkitehtitoimisto Livady, 2025

Sisällys

4	SAATESANAT	38	Kellotapuli	86	Hirsikorjaukset
6	HISTORIA	40	Julkisivulaudoitus	93	Aita
7	Rakentamisen vaiheita 1740–1846	42	Ikkunarakenne	102	Luukut ja ulko-ovet
10	Korjaukset vuosina 1924–1959	44	SEINÄKIRJOITUKSET	104	Aurinkoluukut
14	Korjaukset 1970- ja 1980-luvulla	52	RAKENNUSMITTAUS 2021	106	Ympäristö
24	1980-luvun jälkeen	53	Kirkon fotogrammetrinen dokumentointi	108	LÄHTEET
26	RAKENTEET	60	RESTAUROINTIHANKE	109	KARTTOJA
28	Runkorakenne	62	Vierailun hallinta	112	URAKOINTI
30	Vesikatto- ja laipiorakenne	66	Pintojen konservointi		
34	Lattiarakenne	70	Vesikatot		

Viereisellä sivulla kirkko kuvattuna luoteesta syksyllä 2023.
Yllä fotogrammetria kirkon eteläjulkisivusta. 2021.

— SAATESANAT —

Pielpajärven erämaakirkko on koko Saamenmaan vanhimpia rakennuksia.

Pyhätön vanha tunnelma ja sijainti ovat tehneet siitä aivan erityisen vaellus- ja rakennusperintökohteen.

Lukijalle

Käsissäsi on Pielpajärven erämaakirkon restaurointikirja. Kirjan aineistoa on koottu ensin vuonna 2021 alkaneessa tutkimushankkeessa ja sitä seuranneessa kunnostushankkeessa.

Tutkimushankkeessa Livadyn arkkitehtien sekä professori Panu Savolaisen muodostama työryhmä selvitti Pielpajärven kirkon historiaa ja rakenteita sekä suoritti kirkon fotogrammetrisen mittauksen. Työn rahoittivat Suomen kulttuurirahaston Lapin rahasto, Aalto-yliopisto ja Arkkitehtitoimisto Livady.

Kunnostushankkeen käynnisti Pohjois-Lapin seurakuntayhtymä tilaamalla Livadyltä kirkon konservoinnin ja restauroinnin suunnittelua. Hankkeen yhteydessä kirkon historiaselvitystä

täydennettiin Museoviraston arkistosta saadulla 1900-luvun korjauksia käsittelevällä aineistolla. Hankkeen on tarkoitus jatkaa vuoteen 2027.

Yhdessä nämä kaksi hanketta ovat tuottaneet melko kattavan tutkimus- ja mittaustieteen, josta tähän Restaurointikirjaan on valittu kirkon konservoinnin, restauroinnin ja ylläpidon kannalta oleellinen materiaali. Saamelaismuseosäätiö julkaisi vuonna 2025 teoksen *Inarin Pielpajärven erämaakirkko*, jossa kerrotaan tätä kirjaa laajemmin rakennukseen kohdistuneen arkeologisen- ja historiatutkimuksen tuloksista sekä sen kulttuurihistoriasta.

Kirkkoa on huollettu viimeksi 1990-luvulla. Siksi rakennukseen on

muodostunut korjausvelkaa. Vuosien 2024 ja 2025 aikana kirkkoa on alettu restauroida vähitellen.

Hirsirungon ja vesikatteiden vauriot on korjattu, ja ikkunoiden sekä ovien huoltaminen on aloitettu vaiheittain. Kuluminen vähentämiseksi kirkkoon on tuotu matot ja kävijöitä ohjeistavat kyltit. Ehkä näkyvimpänä toimenpiteenä kirkon katot ovat saaneet jälleen tervapinnan.

Kirkon sisäpintoihin on kertynyt vuosisatojen saatossa seinäkirjoituksia, joiden luonne on viime vuosikymmeninä muuttunut ilkeivallan suuntaan. Pintojen konservointi aloitettiin kesällä 2024 puhdistuskokeiluilla ja työ jatkuu jälleen vuonna 2026.

Pielpajärven kirkko syyskuussa 2023.

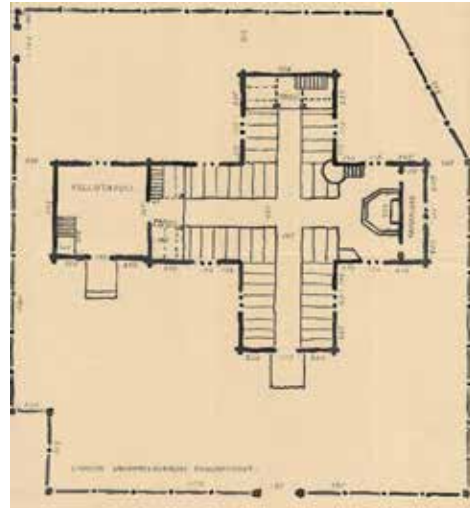
Kirkon keskikäytävä syyskuussa 2023.

Rakentamisen vaiheita 1740–1846

1740

Vuonna 1740 laadittiin kustannusarvio 1640-luvulla rakennetun vanhan kirkon korvaamisesta uudella. Jo tässä vaiheessa suunnitteilla oli ristikirikko. Arkkitehtuurimuodin rinnalla tähän oli myös käytännöllinen syy: kun porojen katsottiin jaksavan vetää rakennuspaikalle enimmillään kahdeksan kyynärän eli 4,8 metrin pituisia hirsii, ristikirikon pohjaratkaisulla kirkolle saatiin suurempi pohjapinta-ala.

Gabriel Engbergin laatima pohjapiirros vuodelta 1905 lienee kirkon vanhin säilynyt mittausdokumentti. KYP148010001. Rakennushistorian arkisto, Museovirasto.

Viereisellä sivulla kirkko vuonna 1915. Toivo Itkonen, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma, Museovirasto.

Suomessa pääasiallisena rakennustapana ollut lamasalvostekniikka eli perinteinen hirsirakentaminen soveltuu erinomaisesti ristikirikkojen rakentamiseen. Salvottuja ristikirikkoja veistettiinkin maahamme kymmenittäin 1700- ja 1800-luvuilla.

Pielpajärven erämaakirkko syksyllä 2023.

1754–1757

Kirkon rakentaminen aloitettiin kesäkaudella vuonna 1754. Rakennusmestariksi valittiin Utsjoen kirkon laajenuksen vuosina 1743–1745 toteuttanut Anders Abraham Hellander, joka eli Utsjoella kuolemaansa eli vuoteen 1770 asti.¹

Kesän 1754 jälkeen rakentaminen jatkui maaliskuu–huhtikuussa vuosina 1755, 1756 ja 1757.

1762–1765

Kirkon sisustukseksi rakennettiin penkit, lehterit, saarnastuoli ja alttari, minkä jälkeen kirkko vihittiin 9.1.1763. Vihkimistä seurasi kellotapulien rakentaminen ja saarnastuolin varustaminen katoksella.

Vuonna 1783 laaditussa palovakuutus-katselmuksessa kuvataan vuoraamaton ja maalaamaton, paanuin katettu kirkko, jossa oli seitsemän kuuden korttelin (90 cm) korkuista lyijypuiteikkunaa ja lisäksi kolme pienempää ikkunaa eteläsivulla, itäsivulla ja tapulissa. Punamullattu saarnastuoli oli koristeltu kaiveruksilla.

1790–1796

Kirkon salvaimek ja paanukate tervattiin ja tapulin lautaseinät punamullattiin. Kirkko verhoiltiin – luultavasti pystysuuntaisilla lohkolautoilla – ja katon harjalle asennettiin keskiristi.

Vuosien 1828 ja 1839 inventaarioissa kirkossa oli seitsemän neliömäistä lyijypuiteikkunaa, joissa oli kussakin 20 ruutua, ja sakastin ikkuna koostui seitsemästä ruudusta. Lisäksi kirkossa oli pienet ikkunat tapulissa ja eteläoven yläpuolella. Lattia oli kolmen tuuman lankusta. Saarnastuolissa oli kultauksia ja useita maalauksia. Saarnastuolin katoksen päällä oli pasuunaan puhaltava enkeli miekka kädessä.²

1838–1846

Kirkko uudistettiin J. W. Durchmanin käynnistämässä muutostöissä.

Tuolloin asennettiin ja punamullattiin nykyinen julkisivuverhoilu, laajennettiin ikkuna-aukkoja, ja asennettiin lyijypuiteikkunoiden tilalle nykyiset urapuiteikkunat. Lisäksi itäsakarassa ollut lunetti-ikkuna siirrettiin eteisen pohjoisseinälle ja ikkunat maalattiin valkeiksi.

Kirkon sisätiloja muutettiin korottamalla sakastin laipiota ja erottamalla sakastin yläpuolella oleva tila kirkkosalista jatkamalla alttariseinää kirkon laipioon asti. Lisäksi lattiat ja penkit uusittiin ja sisätilat maalattiin, ja sisustus sai nykyisen asunsa.

1 Savolainen et al.

Pielpajärven kirkko Paul Herrmanin mukaan vuonna 1859. Kuva lienee piirretty muistista tai puutteellisten luonnosten perusteella. MV.

2 Savolainen et al.

SOITTAVAT PASVNAL
SIONISIA : HVTAVAT MINVN
PYHEL WORELLN : WAPISCAT
CAIKI MAN ASUWAISET : SILA
HERRAN PEIWA TULLE IA :
ON LESNA AI765 P.JOL :
2.1. C M

Tapulissa olevaan entiseen kellotelineeseen on tehty kaiverus vuonna 1765.

Vuonna 1959 tehdyn seinämerkinnän mukaan kirkon keskiristissä oli vuosiluku 1791.

Kirkko vuonna 1951. Matti Poutvaara, Kansatieteen kuvakokoelma, MV.

Korjaukset vuosina 1924–1959

Vuoden 1946 valokuvassa kirkkoaidan alkuperäisen malliset sipulikoristeet ovat vielä paikoillaan. Uuno Peltoniemi, Kansatieteen kuvakokoelma, Museovirasto.

Kirkko jäi autioksi vuonna 1886, ja se korjattiin Muinaistieteellisen toimikunnan avustuksella vuonna 1924. Tuolloin muun muassa kunnostettiin paanukatto ja varustettiin ikkunat luukuilla.

Uusi kirkko tuhoutui Neuvostoliiton pommituksissa talvisodassa helmikuussa 1940, minkä jälkeen Pielpajärven kirkko oli jälleen seurakunnan pääkirkko nykyisen saamelaiskirkon valmistamiseen eli vuoteen 1950 asti.¹

1950 luvulla kirkkoa kunnostettiin: paanukatto uusittiin, lattia korjattiin ja hirsirunko kengitettiin. Kehikon ja

seinien korjaustyöt tehtiin Museoviraston mukaan asiantuntemattomasti.² Kaikesta päättäen myös paanukaton uusiminen epäonnistui, sillä koko katto uusittiin jälleen 1970-luvulla.

1960-luvun alussa oviseinä oli pullistunut ilmeisesti pielihirsien tapituksen murruttua. Lisäksi perustukset olivat pettäneet naisten parven kohdalla, jolloin parven pylväiden yläpää löhkeivät saarnastuolin puoleiselta sivulta. Pylväissä oli myös lahovikoja.³

1 Niva & Siitonen / Inarin seurakunnan kirkkoherranvirasto 1972.

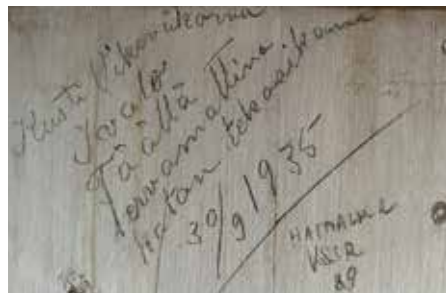
2 Kolehmainen / Museovirasto 1973.

3 Heimala & Tohka / Muinaistieteellinen toimikunta 1964.

Työt Pielpajärven kirkossa 18.9. - 2.10. 1973

Ensimmäinen vaihe oli penkkien ja lattialankkujen numeroiminen. Tämän jälkeen numerointimenetelmä piirrettiin pohjapiirrokseen. Penkki ja virsikirja-yhdistelmä piirrettiin, (minä piirsin). Penkkien ja lattialankkujen purku aloitettiin. Lehterien alta otettiin pilarit pois. Nostovälineenä on tunkki. Kirkko on keskikohdaltaan vajonnut. Miksi? Koska sen kengittäminen n. 16 vuotta sitten oli suoritettu väärin, ts. lahot hirret otettiin alta pois vaikka seiniä ei oltu tuettu. Luonnollisesti keskiosa putosi tällöin hirsikerran verran. Tyhjiin kohtiin työnnettiin vain hirrenpätkiä. Kun Seinät vajosivat tietenkin niihin kiinnitettyt penkit ja virsikirjatelinet vajosivat samantien seinän puolelta ja lattian alla olevat isot kivet työntyivät lankkujen alta näkyviin. -Toinen virhe oli tehty lattiavasojen asettelussa. Pohjois-sakaran vasat olivat upotettuja maapohjaan, jossa ne lahosivat. Vasat eivät tukeneet toinen toistaan edes keskilattialla ja olivat virheellisesti asetettu maapohjalla lepäävien isojen kirveslastujen varaan, eikä irtokivien kuten olisi pitänyt. Nyt lattia on kokonaan avattu ja vasoitus rakennetaan uudestaan kunnollisesti. Töissä oli aikani vain kaksi miestä, joten työn jouduttamiseksi osallistuin myös työhön. Töitä valvoo rak.mest. Niemi Ivalosta.

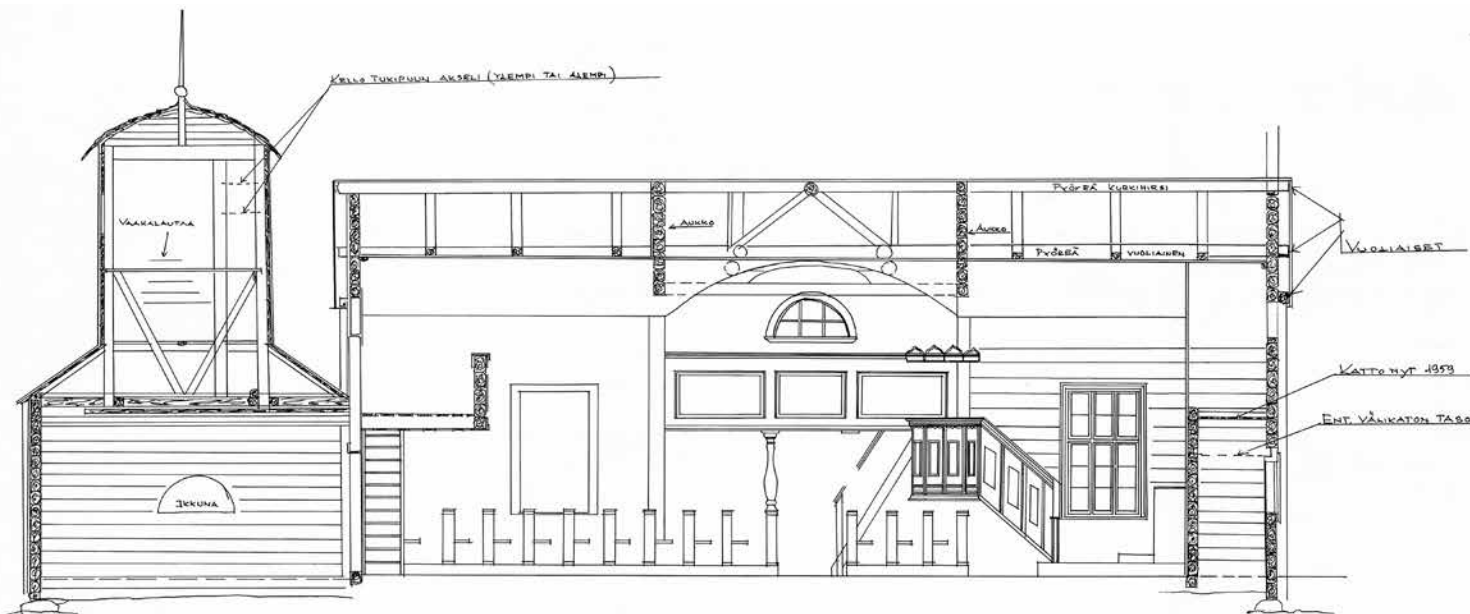
Alfred Kolehmaisen matkakertomus 10.10.1973.

Kirkon seiniin tehtyjen merkintöjen mukaan kirkon katto kunnostettiin ja tervattiin syyskuussa vuonna 1935.

Kirkonmenot ilmeisesti 1940-luvulla. Kuva kirkon opastaulusta.

Leikkauspiirustus vuodelta 1950. Todellisuudessa keskisakaran vintillä on vain idänpuoleinen aukko. KYP148010003_ „Rakennushistorian arkisto, Museovirasto.

Kirkko vuonna 1951. Matti Poutvaara, Kansatieteen kuvakokoelma, Museovirasto.

Inarin seurakunta toivoo, kuten oheisesta kirkkohallintokunnan pöytäkirjaotteesta ilmenee, että Pielpajärven erämaakirkon kunto tulisi asiantunteuksella tutkituksi ja että kaikki mahdollinen kunnostus voitaisiin suorittaa arvokkaan kirkkovanhuksen pelastamiseksi sitä uhkaavalta tuholta.

Mainittakoon, vaikka kirkkoa koskevat tiedot ovatkin siellä aiempien tutkimusten ja esim. arkkitehti Havaksen käyntien jäljiltä, että tämä puinen v. 1754-1760 rakennettu ristikirkko on miltei ainoana saksalaissodassakin säilyneenä temppeleinä palvelut kirkkona Inariin v. 1892 vihityn kirkon valmistumiseen asti. V. 1846 oli suuri korjaus. Kokoa on pohjois-eteläsuunnassa 23 kyynärää 10 tuumaa, länsi-itäsuunnassa 22 k. 18 t., korkeus kivijalasta kattoon 7 k. 9 t. Puoliholvikatto laudoista. 10 ikkuna, joista 7 isompaa 20-tuutuista.

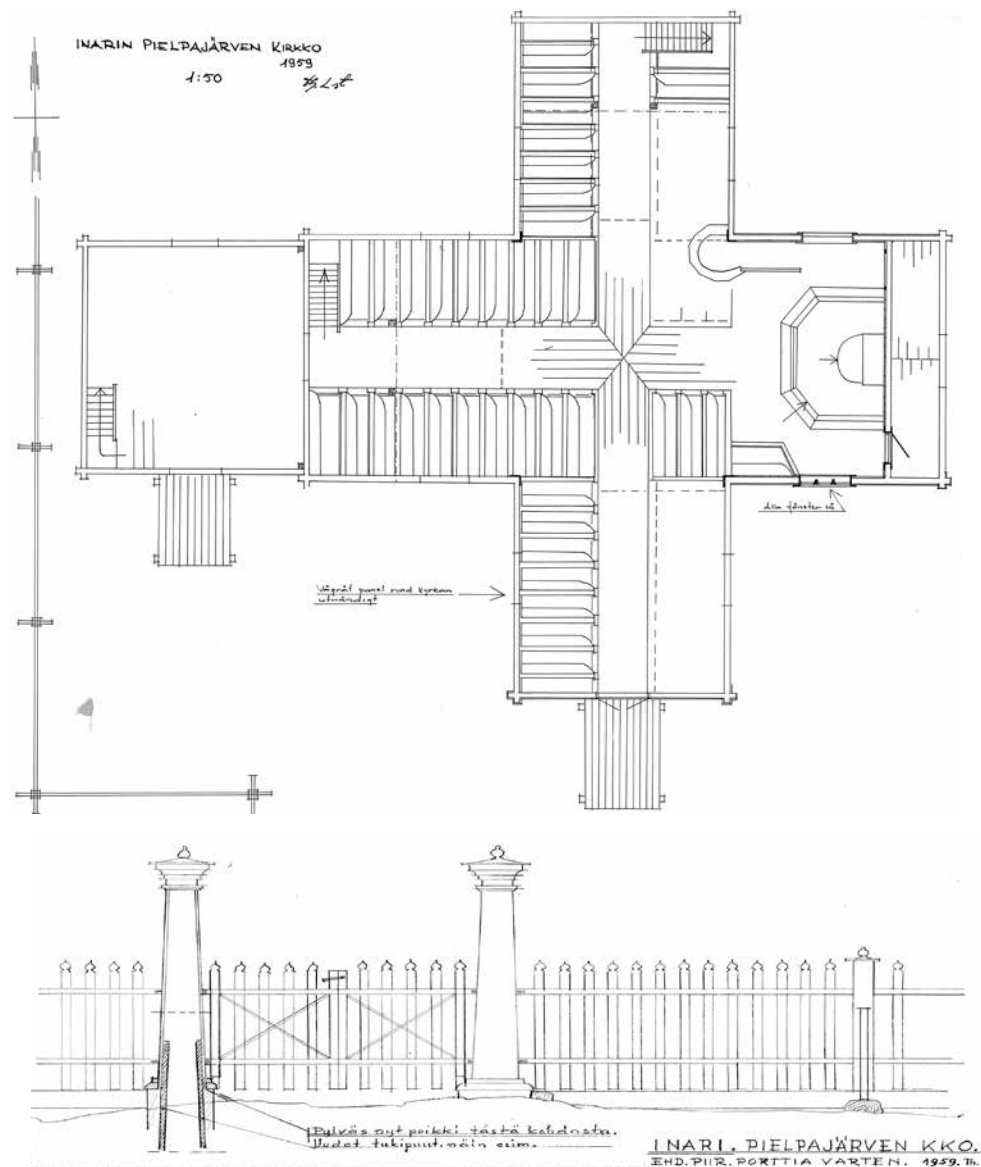
Jäätyään yksikseen erämaahan kirkko rapistui ajanoloon. Kirkko, jonka ala on noin 100 m² ja johon sopii ehkä 160 henkeä, on muinaistieteellisen toimikunnan myötävaikutuksella v. 1924 korjattu ja varustettu ikkunaluukuilla (tällöin mm. paanukatto uusittu). Sotien jälkeen 1940-luvulla kirkko palveli useamminkin, koska Inarin kirkko oli tuhoutunut sodassa. 1960-luvun alkuvuosina suurin osa kirkkoa sai jälleen uuden paanukaton, kirkon alttaripään ristin paanutus suoritettiin 1970. Helkot perustukset horjuvat uhkaavasti.

Koska kirkkoa ja kirkkokenttää on lisääntyvän turismin ohella viime vuosina käytetty myös seurakunnan leiripaikkana, v. 1966 kirkkokentälle rakennettiin entisen mallinen kirkkotupa (rutikuiva kirkko varmaan ollut paljolti vaarassa palaa siellä vierallevien jopa majoittuvien takia), v. 1967 leirikieittiö, v. 1968 leirissauna ja v. 1971 leiritupa. Vain kirkkotupa on aina avoinna ja paikalle seurakunta hankkii polttopuita, vaikka yöpyjät, erittäinkin saksalaiset turistit koetetaan estää asettumasta Pielpalle kesäkortteeriin. Suoranaista vakiintumista on valitettavasti havaittavissa Pielpajärvelläkin, vieläpä itse kirkossakin. Kun kirkko on erämaassa, seurakunnan on siitä vaikea turistikivirran aikana lähemmin huolehtia. Kirkkotuvan valmistuminen oli erittäin tarpeellinen.

Myöskin kirkkoon vieviä polkuja on kunnostettu ja pitkostettu. Pielpavuonosta tuleva polku ja kansanopistolta lähtevä polku oli pitkostettu, kun Belgian kuningas Baudouin vaelsi kirkolle presidentti Kekkonen kanssa. Koska kansanopiston ohi kulkeva polkuyhteys on suuresti häirinyt opiston rauhaa, v. 1971 seurakunta on merkinnyt uuden polun kansanopistolle johtavan tien varrelta, josta on yhdessä kunnan kanssa vuokrattu paikoitusalue polun lähtökohtaan.

Arvaamaton määrä turisteja käy vuosittain Pielpajärvellä. Varsin usein erämaakirkkoon pyydetään vihkimisiä. Myös konfirmaatiotilaisuuksiin kirkkoa on käytetty perinteisen juhannuskirkon ohella.

Pielpajärven kirkko on seurakunnallemme kallis helmi ja ymmärtäksemme arvokas myös valtakunnan vanhojen kirkkojen suojelun kannalta. Seurakunnan omat mahdollisuudet kirkon säilyttämiseksi ovat riittämättömät.

Ylimmäisenä kirkon pohjapiirros vuodelta 1959. KYP148010005, Museovirasto.
Yllä suunnitelma portin kunnostamiseksi vuodelta 1959. KYP148010002, Museovirasto.
Vasemmalla Inarin kirkkoherran Antero Nivan ja kirkkohallintokunnan puheenjohtajan Yrjö Siitosen kirje Museovirastolle 4.10.1972.

Korjaukset 1970- ja 1980-luvulla

Teknillisen korkeakoulun opiskelijatyönä tehty mittauspiirros. Piirroksessa on esitetty kirkon keskiosan painuma, jota vuoden 1951 valokuvassa ei vielä näy. Tuula Jussila, 1965. Aalto-yliopisto.

Lattiarakennetta pohjoissakarassa vuosien 1973–74 työmaan aikana. 14476, MV, digitoimaton.

Lattian ja hirsikehikon kunnostus

Museoviraston rakennuttamien ja Inarin seurakunnan toteuttamien korjausten ensimmäisessä vaiheessa keväällä 1973 irrotettiin penkit, lehterien pilarit ja lattiat. Lattian alta ei havaittu jäännöksiä, jotka viittaisivat haudauksiin tai aikaisempiin rakennuksiin. Kirkon alle suunniteltiin ojat maapohjan vedenpoistoa varten, mutta niitä ei ilmeisesti koskaan toteutettu. Sisäpuoliset korjaustyöt aloitettiin Alfred Kolehmainen johdolla syksyllä 1973.⁴

4 Raatikainen / Museovirasto 11.10.1973.

Kirkon ulkoseinät nostettiin ja oikaistiin. Nostokorkeus määräytyi kirkon keskilattian mukaan, jolloin katon harja jäi edelleen notkolle. Seinien alta pyrittiin kaivamaan maata siten, etteivät alimmat hirret jääneet kosketuksiin sulamis- tai sadevesien kanssa. Lahonneet hirret uusittiin ja kehikko täydennettiin niiltä osin, kuin sitä aiemmissa korjauksissa oli purettu. Seinien kunnostus pyrittiin tekemään siten, että ainoastaan 1900-luvulla asennettuja julkisivulautoja irrotetaan.⁵

5 Raatikainen / Museovirasto 11.10.1973.

Lattian vasoitus rakennettiin uudelleen.⁶ Lattian niskat tehtiin sahatuista 5x5 tuuman parruista, joiden välistys oli keskeltä keskelle 1,2 m. Raatikaisen laatimassa muistiossa todetaan, että niskat on asennettava ulkoseiniin kiinnitettyjen tukien varaan (?) ja/tai ulkoseiniä tukevan peruskiven päälle.⁷

Tarkastusmatkalla vuonna 1974 todettiin kirkon oikaisun ja rikkinäisten rakennusosien paikkausten onnistuneen erinomaisesti.⁸

6 Kolehmainen / Museovirasto 1973.
7 Raatikainen / Museovirasto 11.10.1973.
8 Kairamo / Museovirasto 27.2.1974.

Lattiarakennetta eteläsakarassa vuosien 1973–74 työmaan aikana. 14475, MV, digitoimaton.

Kirkon koillisnurkka vuosien 1973–74 työmaan aikana. 14442, MV, digitoimaton.

Kirkon länsisakara vuosien 1973–74 aikana. 14441, MV, digitoimaton.

Ristikeskuksen lattiarakennetta vuosien 1973–74 työmaan aikana. 14457, MV, digitoimaton.

Katon korjaus

Kirkon nosto- ja oikaisutöiden jälkeen vuonna 1974 siirryttiin kattokorjauksiin Matti Raatikaisen suunnitelmien mukaan.⁹ Uuden paanukatteen alle, naulausrimojen ja aluslaudoituksen väliin, asennettiin alumiinipeltinen Aluma-poimulevy.¹⁰

Paanukatto uusittiin muuten Riksantikvarieämbetet -ohjeiden mukaan, mutta paanut tehtiin sahalaudasta,

- 9 Kolehmainen / Museovirasto 1978, 2.
10 Raatikainen / Museovirasto 11.10.1973.

työstettiin höylällä, lahonsuojattiin ja niiden alle asennettiin peltikate.¹¹ Lahonsuojaus toteutettiin upottamalla paanut neljäprosenttiseen Wolmanit URT-liuokseen¹² rakennuspaikalla.¹³ Paanujen päätypuoli tervattiin kuumentamalla kokonaan (?) ja alapuoli tervattiin kärjestä noin puoleen väliin.¹⁴

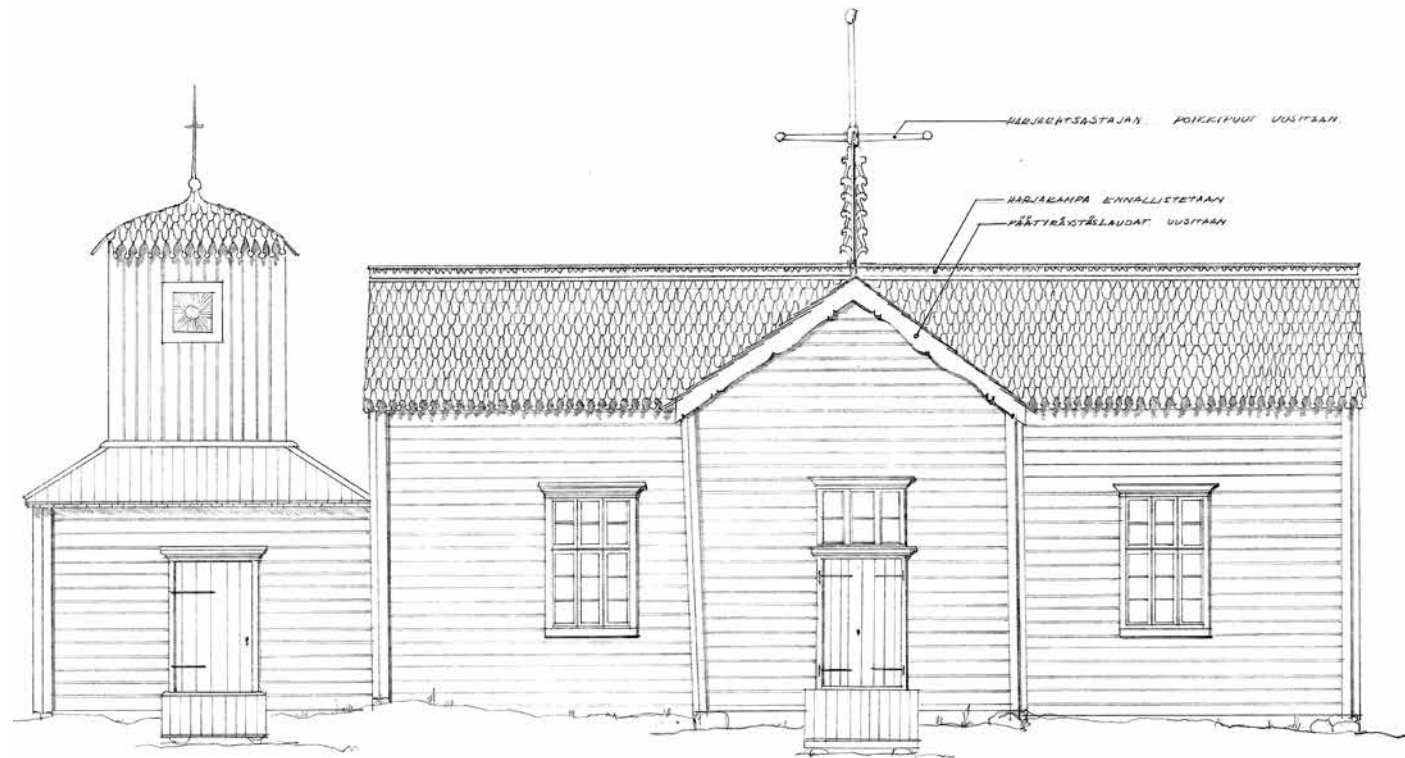
- 11 Sinisalo & Raatikainen / Museovirasto 1974
12 Tehoaineet : Cu-HDO
[Bis-(N-Cyclohexyldiazoniumdioxy)-copper]
ja emäksinen kuparikarbonaatti.
13 Kairamo / Museovirasto 27.2.1974.
14 Kairamo / Museovirasto 1974.

Piirustuksista käy ilmi, että harjarat-
sastajan poikkipuut sekä harjakampa
ennallistettiin ja päätyräystäslaudat
uusittiin.¹⁵ Niiden yläreunaan paanujen
syriin suojaksi asennettiin ilmeisesti
työmaavaiheessa tuulilaudat tai oikeam-
min -rimat, jotka tervattiin (suunni-
telmadetaljissa rimoja ei ole). Katon
harjakoristeet maalattiin valkoisiksi.¹⁶
Uusi katto valmistui syksyllä 1974.¹⁷

- 15 KYP148010006_
16 Kairamo & Kolehmainen 1975.
17 Kairamo / Museovirasto 27.2.1974.

Kesäkuussa 1983 Pielpajärvelle
lennätettiin vesitasolla 100 kg tervaa.
Kirkkorannalla kolme kirvesmiestä otti
tervan vastaan ja kantoi sen kirkkoon.¹⁸
Seuraavan kerran katto lienee tervattu
vuonna 1993.¹⁹

- 18 Kolehmainen / Museovirasto 16.6.1983.
19 Kairamo / Museovirasto 1993.

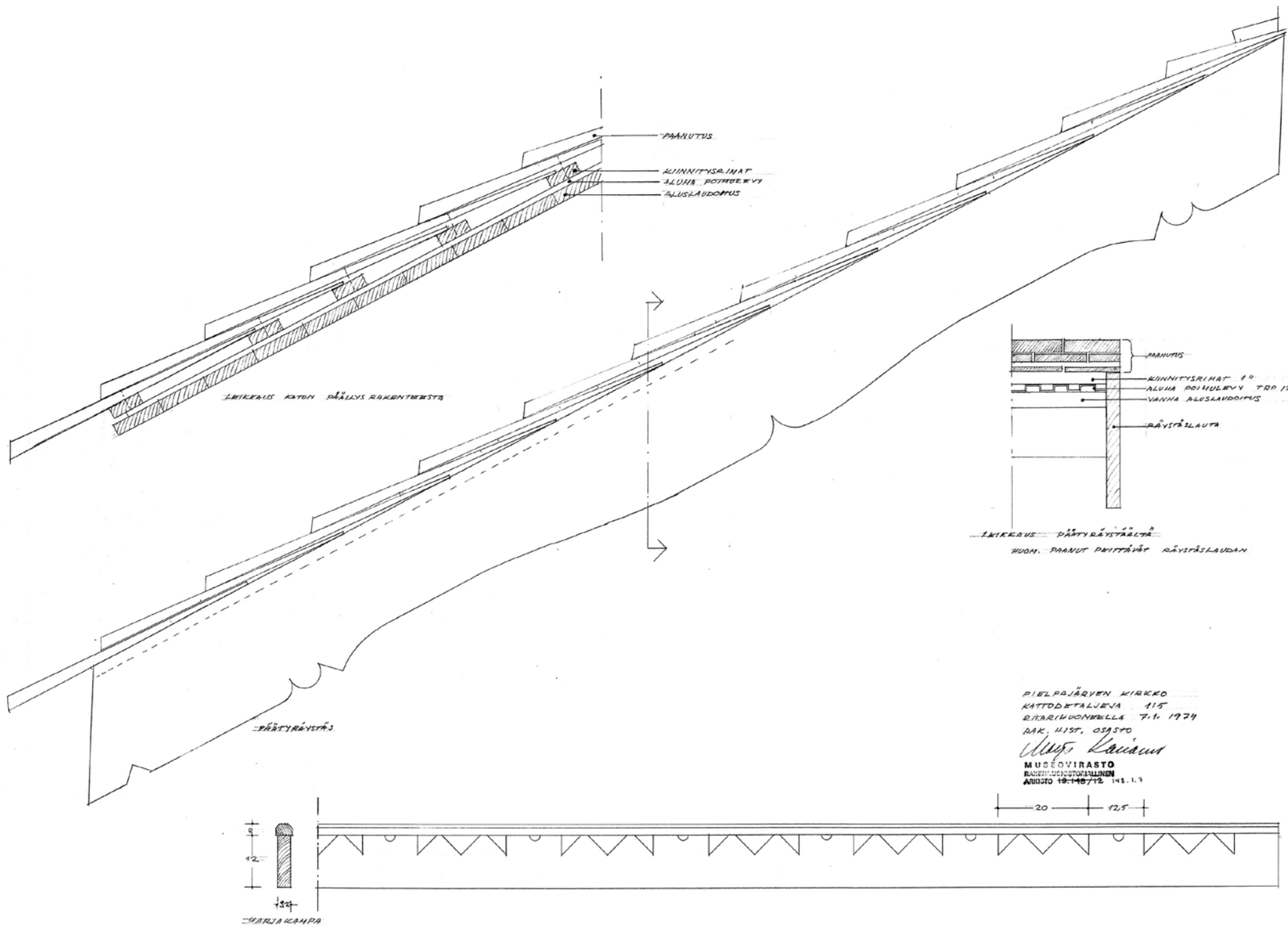

Vasemmalla Pielpajärven kirkon "yleiskuva",
7.1.1974. Maija Kairamo, KYP148010006, Ra-
kennushistorian arkisto, Museovirasto.

Viereisellä sivulla Pielpajärven kirkon katto-
detaljeja. Kuvassa on esitetty mm. päätyräys-
tään leikkaus, jossa näkyy Aluma-poimulevyn
asennus. Maija Kairamo, KYP148010007,
Rakennushistorian arkisto, Museovirasto.

Päätyräystäillä paanujen syrjät peitettiin
rimoilla, jotka naulattiin räystäslaudan kylkeen.
Aiemmin rimat oli asennettu päätyräystäiden
päälle.

Kirkon korjausten aikaan vuonna 1974. Katolla näkyy alumiinipeltinen aluskate. Päädyn räystääslaudan päällä on korokerima. O. Kallionpää, MV.

Pielpajärvi 11.6.75

Sovittiin seuraavista toimenpiteistä:

- Tapulin yläosan seinät maalataan punamullalla
- kattolaudat tervataan
- aita maalataan punamullalla, koristukset ja portinpielet valkoisella, hirsijuoksu tervataan
- kirkon ikkunavuorilaudat maalataan valkoisiksi
- harjakoristeet valkoisiksi
- päätyräystäille tuulilaudan ja paanujen suojaksi laudat, jotka tervataan
- tapulin pitkille sivuille puurännit.

Uudelleenrakennettavan kirkkotuvan työt olivat meneillään. Alapohja lämpöeristetään ^{muovilla} muovilla. Tupa jätetään ajan harmaannuttamista odottamaan käsittelemättömänä ^{uusi rakennetaan} hirsiarinalle. Kentän keskellä oleva heinälato katetaan pärekatolla ja oijotaan. Lattia korjataan.

Kirkkoon olisi hankittava palosammuttimet ja käyttäytymisohjesääntö. Ehdotan, että se suunnitellaan täällä.

Helsinki 21.7.1975

Maija Kairamo *Alfred Kolehmainen*
Maija Kairamo Alfred Kolehmainen

Matkakertomus, Kairamo ja Kolehmainen, 1975, Museovirasto.

Paanukate valmiina, vain räystäslaudan korokerimat puuttuvat. O. Kallionpää, 1974, Rakennushistorian kuvakokoelmat, Museovirasto.

Tapulin korjaus

Kirkon eteisenä toimivan tapulin alakerran lautakate uusittiin vuonna 1974. Purettuja katelautoja käytettiin tapulin luukkujen korjaamiseen.²⁰

Vuonna 1975 tapulin yläosan seinät maalattiin punamullalla. Samana vuonna tapulin pitkille sivuille päätettiin asentaa puiset räystäskourut.²¹ Ne jäivät kuitenkin asentamatta.

Ikkunoita uusitaan ja maalataan

Vuonna 1973 palautettiin kirkon kuoripäätyyn lunetti-ikkuna vanhan mallin mukaan.²² Sovittiin, että ikkunat maalataan valkoisiksi pellavaöljymaalilla vuonna 1975.²³

Aidan korjausta

Vielä vuoden 1946 valokuvissa näkyy aidan ja portin sipulinuppien huippuna pienet pallukat.²⁴ Ne on esitetty myös vuoden 1959 korjauspiirustuksessa²⁵, mutta nykyisissä, vuonna 1974 tehdyissä nupeissa kärkipallukoita ei enää ole. Vuoden 1974 korjauksessa muutettiin aidan detaljointsia muutenkin: rimojen ja alapaarten väliin jätettiin puolentoista sentin tuuletusrako.²⁶

Seuraavana vuonna aita maalattiin punamullan väriseksi ja koristeet valkoisiksi. Alapaarre tervattiin.²⁷

Vuonna 1983 aidan punamullan värin muovi-maali irtoili isoina levyinä ja aitatolppien alusrakenteiden uusimisen todettiin tulevan pian ajankohtaiseksi.²⁸ Vuonna 1993 Maija Kairamo kertoo, että aidan maalaus oli aloitettu.²⁹

20 Raatikainen / Museovirasto 12.9.1973.
21 Kairamo & Kolehmainen / Museovirasto 1975.

22 Kuoripäädyn vanha ikkuna siirrettiin 1800-luvulla länsipäätyyn.
23 Raatikainen / Museovirasto 11.10.1973.

24 Ks. vuoden 1946 valokuva, s.12.
25 Ks. piirustus portin kunnostamissuunnitelmasta 1959, s.15.
26 Raatikainen / Museovirasto 11.10.1973.

27 Kairamo / Museovirasto 1975. Valokuvat, esim: MVA: 30_11403, O. Kallionpää
28 Kolehmainen / Museovirasto 1983.
29 Kairamo / Museovirasto 1993.

Tapulin uusi laudoitus ja korjattu kirkkoaita vuonna 1974. O. Kallionpää, Museovirasto.

Kuoripäädyn uusi ikkuna vuodelta 1973 vuonna 2021.

Vuonna 1987 asennettiin opaskylttejä.

Portinpylväistä puuttuvat sipulikoristeet. 2021.

Kopterikuva kirkosta vuonna 2021. Aita on hyvässä maalissa, mutta katolla ei ole tervaa.

Sisäpintojen konservointi

Vuonna 1976 Taideteollisen korkeakoulun jatkokurssilaiset konservoivat kirkon sisäpintoja Pentti Pietarilan johdolla.¹

Sisätilojen liimamaalipinnat olivat kosteuden vuoksi tummuneet rakennuksen sisänurkissa. Konservointiryhmä pesi tummuneen maalin pois ja maalasi nurkat laihalla temperamaalilla. Samalla temperamaalilla maalattiin myös seinä- ja holvipinnat. Kirkkosalin marmoroinneille ja lehterinkaiteiden öljymaaleille ei tehty mitään.

Konservoinnissa palautettiin saarnatuolin alkuperäinen väri ”kaivertamalla” se mekaanisesti esiin. Saarnatuolin alkuperäinen väritys vastasi lapinpuvun värejä. Konservointityössä käytettiin taiteilijoiden omia värejä.²

Ennen vuoden 1976 konservointia kirkko oli sisältä maalattu kauttaaltaan valkoiseksi.

1 Kolehmainen / Museovirasto 1978, 2.

2 Pentti Pietarilan haastattelu 2024.

Kirkkosali vuonna 1974. O. Kallionpää, Rakennushistorian kuvakokoelma, Museovirasto.

Kirkkosali vuonna 2023.

Markku Kososen ottamia diapositiivivalokuvia vuoden 1976 konservointityöstä. Kuvien perusteella näyttää siltä, että alkuperäisten maalipintojen esiinottamisen lisäksi niitä – ainakin punaisia – myös vahvistettiin päälle maalaamalla.

Siika-ahon kuvaluettelo. Kuvat lienevät Museoviraston arkistossa.

Ikkunoiden huoltokorjausta

Kaisu Siika-aho vietti vuonna 1989 neljä viikkoa Pielpajärven erämaakirkolla tutkien ja kartoittaen kirkon rakenteita sekä tehden pieniä korjauksia lähinnä ikkunapuitteisiin. Siika-aho dokumentoi huomionsa sekä tekemänsä korjaukset laatimiinsa piirustuksiin.¹

Lisäksi Siika-aho teki kellotapulin aurinkoluukkujen alapuolelle seinään tuet estämään luokkua luisumasta alas. Siika-aho sovelti tukien muotoilussa luukkujen pystypuiden mallia. Seinistä löytyi jälkiä entisistä tukipuista.²

- 1 Siika-aho 1989.
2 Siika-aho, 1989.

KUVALUETTELO

1. Kellotapulin oven haka
- 2-6. Ikkunalaukut
- 7-12. Sakastin ikkunanpuutteen korjaus
- 13-14. Kirkon ulko-oven verholaudan korjaus
- 15-18. Kellotapulin etelän puoleinen luokku
- 19-21. Kellotapulin lännen puoleinen luokku
- 22-23. Kellotapuli etelästä päin
24. Kellotapulin eteläisen luokun tuki
25. Kellotapulin etelän puoleisen luokun julkisivu
- 26-27. Kellotapulin lännen puoleisen luokun uusi tuki
28. Verstaana ja varastona toimiva lato kirkkokentällä
29. Länsisiiven kirkonpenkkejä ja virsikirjajaliteita
- 30-35. Pääsisäänkäynti
- 36-42. Kellotapulin ovi
43. Kello

1980-luvun jälkeen

Museoviraston arkistoaineiston tuorein dokumentti Pielpajärven kirkosta on Anna-Maria Kymäläiseltä kesällä 2023 saatu matkakertomus, jonka Maija Kairamo laati kesällä 1993. Matkakertomuksesta käy ilmi, että kirkon katon tervaukseen oli tuolloin varauduttu.

Vaikuttaa siltä, että 1990-luvun

jälkeen itse kirkkorakennusta ei ole juurikaan korjattu. Seinän vierustan maastoa on kuitenkin muokattu, porrassiltaa kunnostettu, uusi opastaulu on pystytetty ja aita maalattu. Lisäksi on tehty kulun ja ilkvallan rajoittamiseen tärkeitä toimia: on asennettu kylttejä, kulkuesteitä ja videovalvontaa.

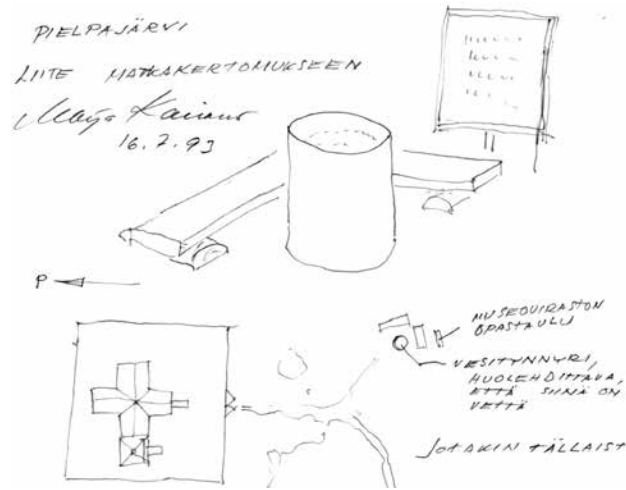
Metsähallitus on huolehtinut parkki-paikalta johtavan polun siltojen ja opasteiden ylläpidosta sekä kirkkokentän maisemanhoidosta. Viimeksi mainittu on tehty laiduntamalla. Kenttä on lisäksi varustettu, halkovarastolla, neljällä(!) erillisellä huussilla sekä nuotiopaikalla.

Kävin Pielpajärven kirkolla kauniin sään vallitessa, mukana 82-vuotias äitini. Hiirenkorvilla olevassa metsässä tikat, käet, taviokuurnat ja näkymättömissä pysyttelevien lintujen varoitusäänet virkistivät kulkijan mieltä. Kirkkopolun alkupäähän on tasoitettu melko rumasti parkkipaikka, josta hyvin viitoitettu polku alkaa. Polku on kuitenkin pahoin kulunut, vähitellen jopa vaikeakuluisen. Metsään syntyy uusia polkuja vanhan viereen, ellei jotakin tehdä. Vanhojen ihmisten on polulla lähes mahdotonta liikkua. Ehdotan että talvelle polun pohjan kohdalle ajetaan metsänpohjaa, savea ja soraa (ei sepeliä), niin että saadaan lumen sulattua täytemaata ilmassa törröttävien juurien peitoksi ja kivien väleihin. Pitkospuut olivat hyvässä kunnossa.

Kirkolla oli tervakanistereita odottamassa, että ilmat alkaisivat suosia katon tervausta, aidan maalaus oli aloitettu, mutta olisiko perjantai vapaapäivä; neljää komeaa poroa lukuunottamatta kentällä ei näkynyt liikettä. Aidan uusi punamultaväri on tosi komea, tapulin 70-luvun korjauksessa tehty punaväri näyttää sen rinnalla huonolta.

Kirkon eteläristin porrassillan edessä ja pääsisäänkäynnin portaan vieressä kuivuneiden lehtien seassa oli paljon tupakantumppeja, kirkosta löysin viisi käytettyä tulitikkaa, kaksi niistä alttaripöydältä. Paloruiskujen vesisäiliöt olivat tyhjä. Alttarikaiteen päälle ja alttaripöydälle oli jätetty puoliksi poltetut kynttilät, jotka korjasin pois. **Aitaan on kiinnitettävä tupakointikielto ja paloruiskut pidettävä aina sulan maan aikana täysinäisinä.** Ehdotan, että aitauksen ulkopuolelle (suunnilleen siihen paikkaan, missä työmaan "tukikohta" sijaitsee) suunnitellaan kunnollinen tupakointipaikka penkkeineen, vesitynnyreineen ja tiedotustauluineen, ehkä tupakoitsijat saataisiin siten pois kirkkoaidan sisäpuolelta. Mieleen tulee entisaikaan lautatarhoissa olleet tupakointipaikat.

Kesällä 1976 kirjoittamani kirkon opastusteksti on vielä paikallaan - olisi aika uusia se ja korjata vieraskielisten tekstien kamalat kielivirheet. Pentti Pietarilan veistämä kaunis raami kelpaa edelleen. Muutoin kirkko oli hyvässä kunnossa ja vaikuttava kuten aina. Sitä ympäröivää puustoa on aiheellista karsia, asiasta lienee sovittukin Oiva Niemisen kanssa, joka hoitelee muutkin meneillään olevat työt.

Vasemmalla Maija Kairamon matkakertomus kuvallitteinen vuodelta 1993.

Viereisellä sivulla yllä: Pielpajärven rannalla oleva autiotupa huusseineen, varastoineen ja nuotiopaikan katoksineen. Oikeassa laidassa on purettavaksi kaavailtu kioski. Kuvan ulkopuolelle jää vielä pieni saunarakennus. Viereisellä sivulla alla: Kirkon eteisen uusilla rakenteilla pyritään rajoittamaan seinien töhrimistä.

Kolme kuvaa alla: Länsilehterille asennettiin riistakamera vuonna 2022.

— RAKENTEET —

Kirkon rakennekokonaisuus on yksinkertaisuudessaan ihastuttavan rationaalinen ja ekologinen.

Kirkon rakenteet

Lautavuorattu, aikanaan punamullattu ristikirkko on mitoiltaan noin viisitoista metriä ristisakaran päädyistä toiseen, minkä lisäksi länsipäässä on runkokuuseen kiinnittyvä tapuli.

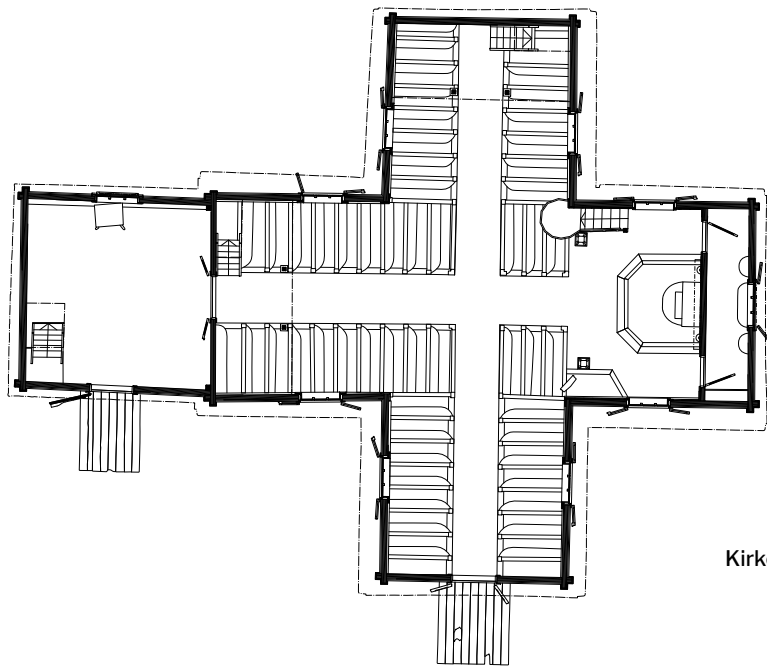
Kirkon rakennetekonaisuus on yksinkertaisuudessaan ihastuttavan rationaalinen ja ekologinen. Lasiruutuja lukuun ottamatta kaikki rakennustarvikkeet ovat paikallisia, ja kuljetukset on hoidettu vetoporoilla. Rakennustyöt on tehty pienellä repullisella työkaluja: kirveillä, puukoilla, höylillä ja muutamalla erilaisella mittausvälineellä.

Rakennatarkaisut on huolella mietitty ennen rakennustöitä: alkuperäisessä rakenteessa ei ole näkyvissä yhtään korjausliikettä tai ylimääräistä osaa.

Rakenne on myös erittäin kestävä – käyttöikä on jäljellä satoja vuosia.

Kirkon alkuperäisistä rakenteista voi lukea, mitä menetelmiä rakentamisessa on käytetty ja mitä työkaluja työmaalla on ollut. Pääosin kaikki rakenteet on valmistettu kirveellä – sahaa on käytetty vasta myöhemmissä korjaus- ja muutosvaiheissa. Puutavaraa on vedetty paikalle lunta pitkin, mistä kertovat rakennusosista löytyvät vetonarujen reiät.

Kirkon pohjapiirros.

Kirkon rakenteissa on runsaasti eri ikäisiä merkintöjä. Joukossa on alkuperäisten rakentajien nimikirjaimia ja puumerkkejä, kirkon korjaajien merkintöjä sekä vierailijoiden kirjoituksia.

Runkorakenne

Kirkon runkorakenne koostuu hirsikehikosta, ristikeskuksen hirsikehästä, kahdeksasta hirsipäätykolmiosta ja katon vuoliaisrakenteesta.

Tasakerran korkeuteen asti kirkon runkona on ristinmuotoinen lamasalvosrakenne, jonka sisänurkissa on hakasalvaimet ja ulkonurkissa viistetyt olkasalvaimet.

Ristikeskuksessa kehikon sisänurkkien päälle on salvottu pitkänurkkainen, yhden hirren korkuinen hirsikehä, joka työntyy kirkon puuholvin läpi kirkon sisätilaan. Kehä on liitetty kehikon sivuseiniin ylimpiin hirsiiin tappiliitoksella puskuun.

Vesikattorakenteen runko muodostuu edellä mainitun ristikeskuksen hirsikehän ja ristisakaroiden hirsipäätyjen päälle salvotuista kahdeksasta hirsipäätykolmiosta, näitä yhdistävästä vuoliaisrakenteesta sekä vesikaton ristikeskuksen sisäjiirejä tukevista neljästä jiiripalkista. Vuoliaisrakenne puolestaan koostuu neljästä kurkihirrestä, kahdeksasta kattovuoliaisesta, kymmenestä laipiovuoliaisesta, kahdesta jiiripalkkeja tukevasta ristikeskuksen kattovuoliaisesta sekä yhdestä ristikeskuksen spiiraa kannattavasta ja kahdesta sitä tukevasta vuoliaisesta.

Kehikon, kehän ja päätykolmioiden

hirret on piiluttu reilun viiden tuuman vahvuiseksi. Osa tasakerran sivuhirsistä ja pelkkahirsistä on jätetty sisäpuolelta pyöreäksi. Vuoliaisten ja jiiripalkkien leikkausprofiili on pääosin luonnonpyöreä. Jiiripalkit on veistetty yläpuoleltaan kourulle, ja laipiovuoliaisia on alapuoleltaan tarpeen mukaan veistetty laipion muotoon. Vuoliaiset ovat kuudesta kahdeksaan tuumaa vahvoja.

Kirkon alkuperäiseen salvutyöhön kuuluu ulkoseiniä, sisempiä päätykolmioiden ja vuoliaisten lisäksi pohjois- ja länsisiiven lehterien etuseinät sekä alttarin taustana olevan seinän alaosa eli sakastin väliseinä.

Lehterien etuseinät on salvottu osaksi kehikkoa, mutta niiden lattiarakenteet on asennettu valmiiseen kehikkoon. Tästä kertovat seinähirsiiin hakatut asennuslovet.

Kirkon hirsikehikon sisänurkkien hakasalvaimet ovat näkyvillä saarnastuolin alla ja vintillä.

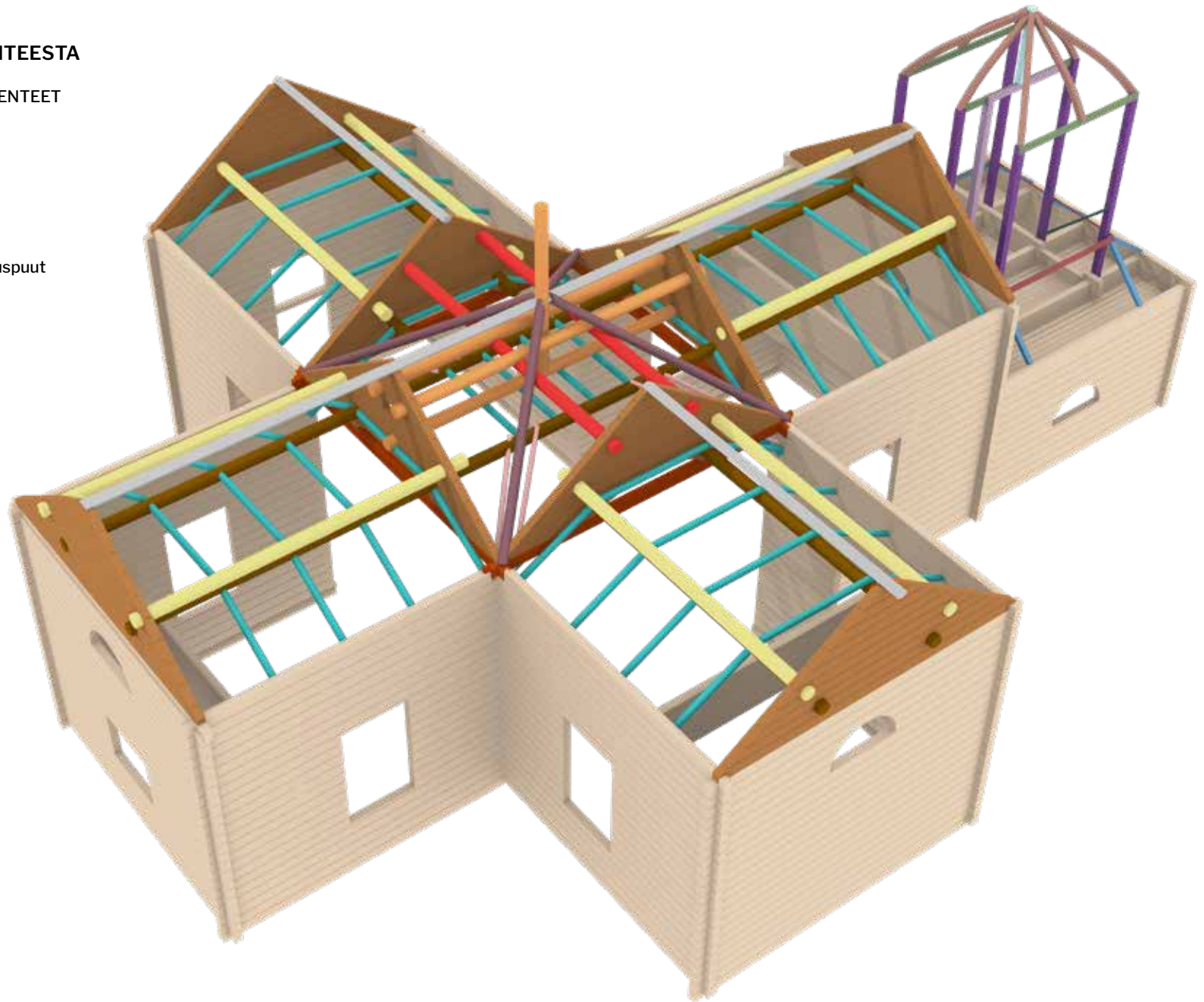
KAAVIO KIRKON RUNKORAKENTEESTA

RUNKOHUONEEN JA VESIKATON RAKENTEET

- seinähirret
- ristikeskuksen hirsikehä
- katon jiiripuut
- päätykolmiot
- jiirin naulauspuut
- holvinkannattajat eli laipion naulauspuut
- kattovuoliaiset
- laipiovuoliaiset
- kurkihirret
- spiiiran tuet
- ristin vetotangot

TAPULIN RAKENTEET

- tapulin pilarit
- eteisen vesikaton selkäpuut
- tapulin katon vaakapuut
- tapulin katon selkäpuut
- tapulin katon pystypuu
- kellotuki
- eteisen lautakaton naulauspuut
- vinotuki

Vesikatto- ja laipiorakenne

Vesikatto

Poikkieikkaukseltaan suorakulmaisiksi veistetyt kattovasat on tuettu kurkihirsisiin, kattovuoliaisiin ja ylimpiin hirsikehikon sivuhirsisiin. Vasojen päälle on naulattu tiivis aluskate veistopintaisista lohkolaudoista. Aluskatteen päällä on alun perin ollut paanut, mutta nyttemmin aluskatteen ja paanujen väliin on asennettu profiilipeltikate. Aluskatteen lautojen reunat on viistetty ja limitetty

siten, että aluskate on ohjannut paanujen alle pääsevän veden räystäälle. Työmaa-aikana, ennen paanujen asennusta, aluskate on toiminut vesikatteenä.

1960-luvun dokumenteissa on esitetty kirkon harjojen painuneen vaaksan verran kohti ristikeskusta. Painuma aiheutui luultavasti hirsikehikon sisänurkkien lahovaurioista. Museoviraston 1970-luvun raporteista asia ei käy ilmi, mutta painuma lienee tuolloin oikaistu

nostamalla kurkihirsisiä sisempien päätykolmioiden päältä parisenkymmentä senttiä. Katto tuettiin uuteen asemaansa asentamalla kurkihirsien ja sisempien päätykolmioiden väliin piirunpätkätkä ja lyömällä kattovuoliaisten ja kattovasojen väliin kiilat. Lisäksi sisempiä päätykolmioita korotettiin laudoilla, jotta aluskattele saatiin tuenta, ja ristisakaroiden kattovasat yhdistettiin laudoista tehdyillä kitapuilla.

Ristikeskuksen vinttiin pääsee itäsakaran sisäpäätykolmioon puhkaistusta kulkuaukosta. Vuoden 1959 leikkaukseen merkittyä toista aukkoa ei ole.

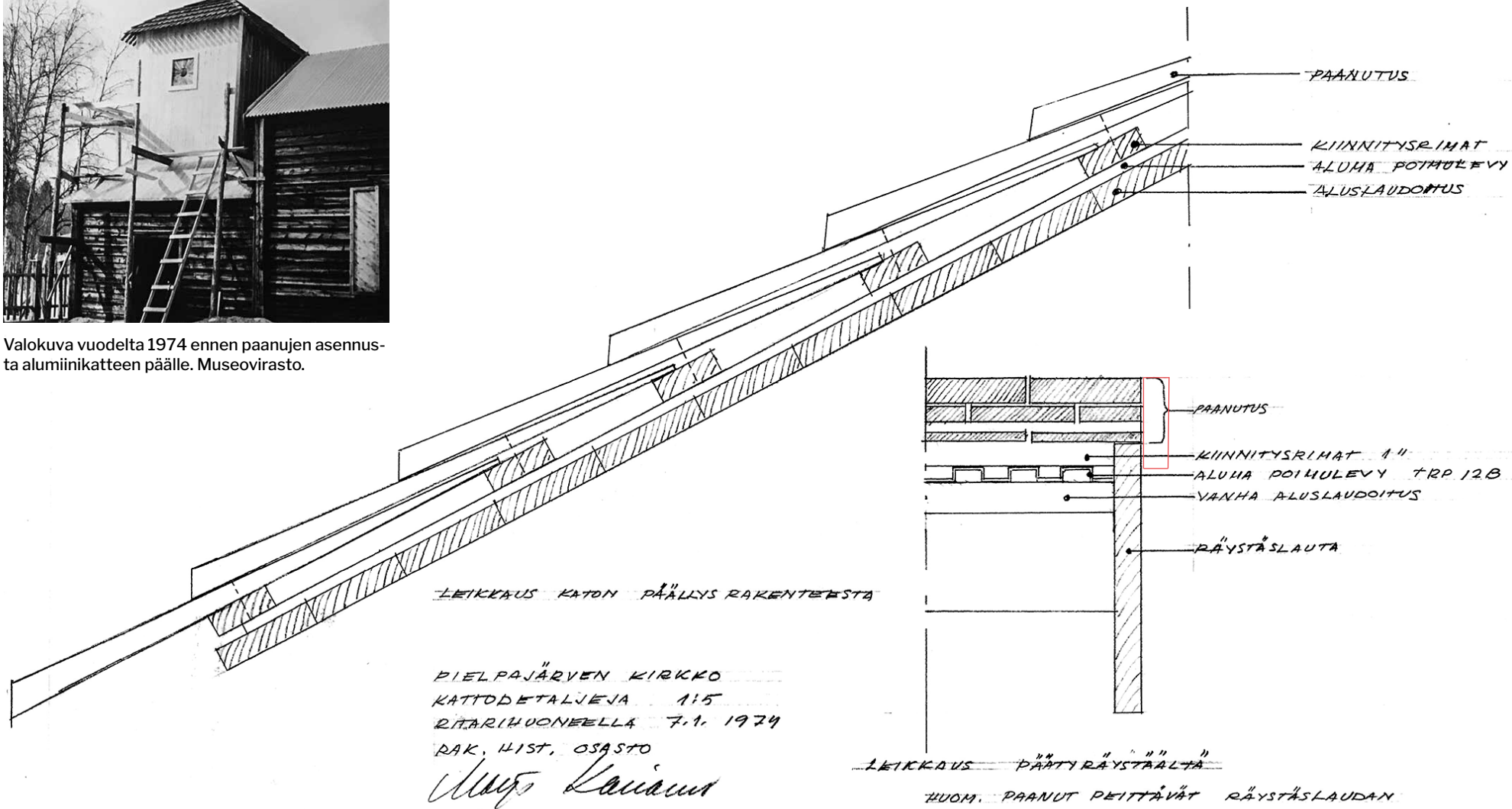
Vesikattoa on ristikeskuksessa nostettu parikymmentä senttiä: kurkihirret on pönkätty ja vasat kiilattu ylemmäs.

Ristikeskuksen laipiolaudoituksen naulauspuita vintiltä kuvattuna. Kuvan keskellä näkyy kehikon sisänurkan hakasalvain, jonka päälle ristikeskuksen hirsikehä tukeutuu. Hirsikehän päältä nousevat sakaroiden päätykolmiot ja ristikeskuksen jiiripalkit.

Valokuva vuodelta 1974 ennen paanujen asennusta alumiinikatteen päälle. Museovirasto.

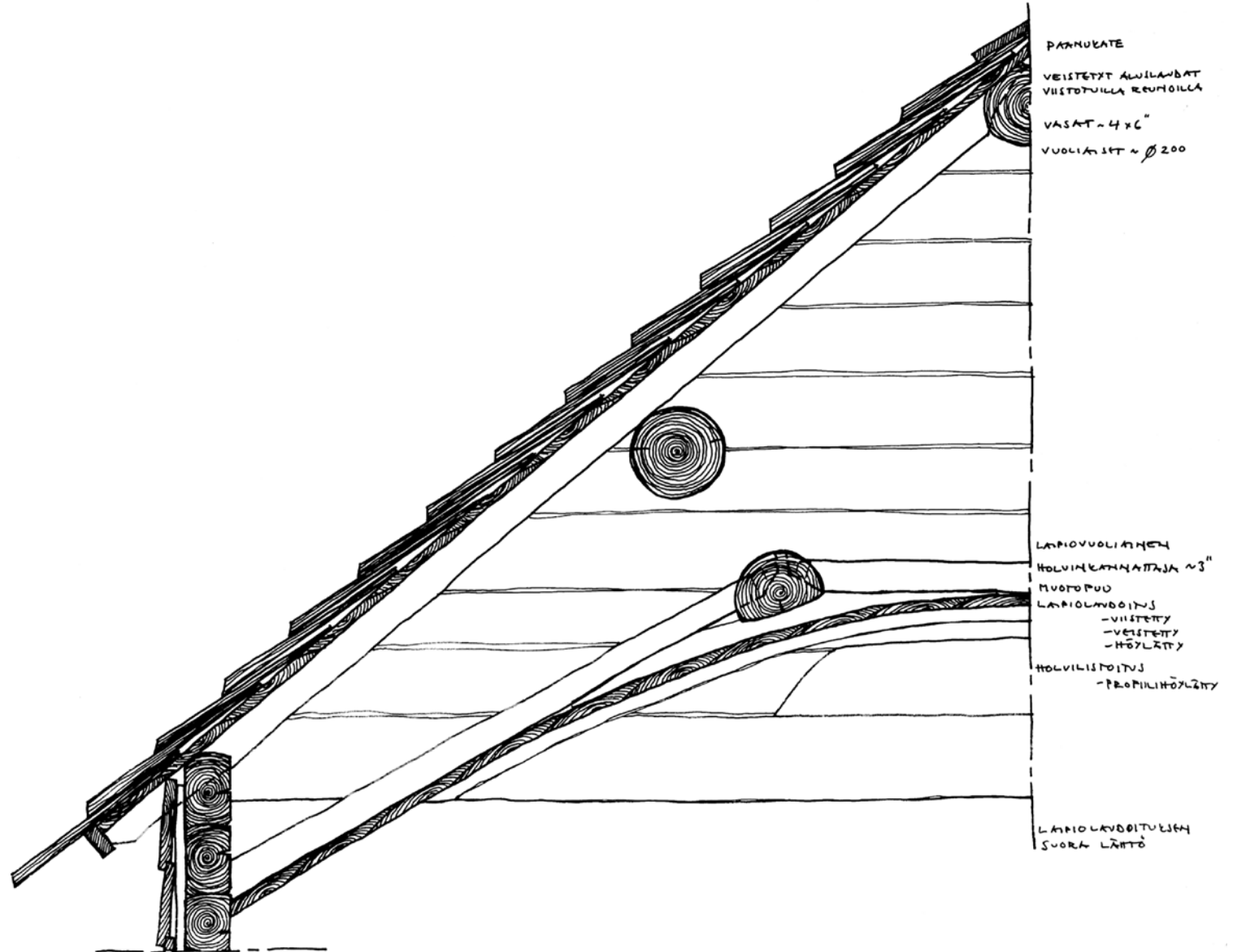
Päätyräystään leikkaus vuodelta 1974. Kirkkoon suunniteltiin yksinkertainen paanukate. Aluslaudoitus on piirretty suorakulmaiseksi, vaikka todellisuudessa laudat ovat reunoistaan viistettyjä. Päätyräystäällä on nykyään rimat (piirretty punaisella, ks valokuva s. 16), jotka peittävät paanujen syrjät näkyvistä. Maija Kairamo, Museovirasto.

Laipiorakenne

Ristisakaroiden laakeiden puuholvien laipiolaudat on naulattu kaksitaitteisiin poikittaisiin holvinkannattajiin. Ne koostuvat aina kolmesta naulauspuusta, jotka on tehty vajaan neljän tuuman vahvuisista maloista. Reunimmaisiet vinot naulauspuut on naulattu alapäistään hirsikehikon sivuseinien loviin ja yläpäistään laipiovuoliaisiin. Keskimäiset vaakasuuntaiset naulauspuut on naulattu laipiovuoliaisiin molemmista päistään. Naulauspuiden alapuolelle taitekohtiin on naulattu kaarevan muodon saavuttamiseksi muotopuut. Tällaisia poikittaisia holvinkannattajia on kussakin ristisakarassa viisi kappaletta.

Ristisakaroiden lautalai Piot jiiraantuvat keskenään ristikeskuksessa. Jiirien kohdalla laipiolaudat on naulattu kirkon hirsikehikon sisänurkista ristikeskuksen laipiopalkkien päälle nouseviin naulauspuupareihin. Vaakasuuntaisia, ristikeskuksen laipiovuoliaisiin tukeutuvia naulauspuuta on kolme kappaletta.

Laipiolaudat on viistetty reunoistaan samaan tapaan kuin aluskatteen laudat, mutta laipiolautojen kirkkosaliin näkyvä alapuoli on viimeistelty höyläämällä. Laipiolautakenttien sauma- ja liittymäkohdat on peitetty profiloituilla listoilla.

Leikkauspiirros itäsakaran vesikatto- ja laipiorakenteesta. Piirros kuvaa rakennetta ennen 1970-luvun vesikaton muutostöitä, jolloin ristikeskusta korotettiin ja rakenteeseen lisättiin profiilipeltikate paanujen alle.

Kirkkosalin laipio vuonna 2021. Ristikeskuksen hirsikehän hirret työntyvät laipion läpi kirkkosaliin.

Lattiarakenne

Kirkossa on ponttaamattomista kahden tuuman laudoista laskettu lattia. Lautojen suunta noudattaa harjan suuntaa siten, että eri ristisakaroiden lautojen päät on jiirattu toisiinsa ristikeskuksessa. Lohkomalla valmistettujen lautojen yläpinta on höylätty ja alapinta on jätetty veistopinnalle.

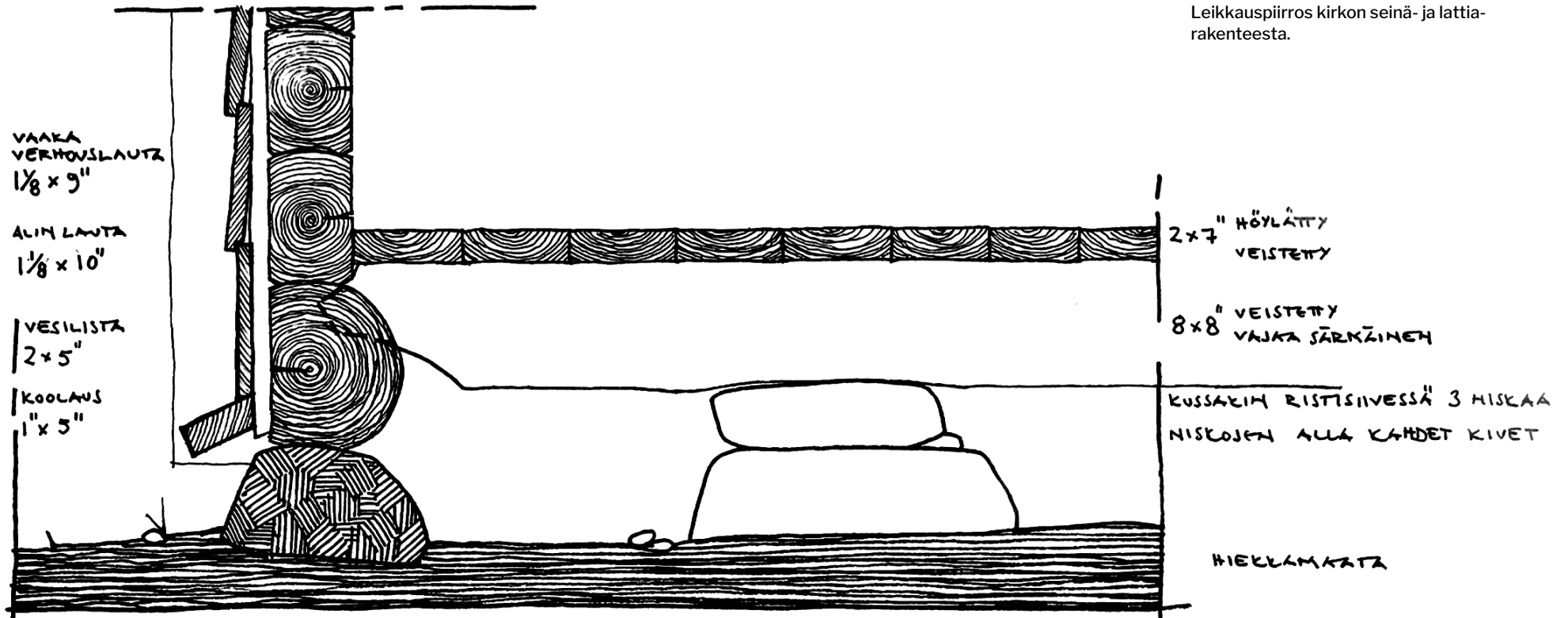
Lattia on naulattu 8x8 tuuman vahvisiksi veistettyihin niskoihin, jotka on

sakaroiden harjaan nähden asennettu poikkisuuntaisesti. Niskoja on kussakin ristisakarassa kolme kappaletta. Ristikeskuksen kohdalla niskat risteävät kulkien kehikon yhdestä sisänurkasta toiseen. Ristisakaroiden niskojen päät on alun perin lovettu kehikon sivuseinien alimpiin eli pelkkahirsiin, minkä lisäksi niskat on tuettu peruskiville, joita on kahdessa pisteessä kunkin niskan

alla. Kengitystöiden yhteydessä niskoja ei ole enää liitetty pelkkahirsiin.

Sakastissa lattialautojen suunta vaihtuu: sakastin väliseinän alla on piiru, johon sakastin lattiaa tukevat harjan suuntaiset vasikat on tuettu. Vasikoiden toinen pää on tuettu itäkehikon itäpäädyn pelkkahirteen. Vasikoita on sakastin lattiassa viisi kappaletta, kuten oli alun perin myös sakastin laipiossa.

– Rakenteet –

Leikkauspiirros kirkon seinä- ja lattia-rakenteesta.

Rakennuksen alusrakenteet

Kirkon lattian alusrakenteita ei päässyt tutkimaan rakennuksen alle. Alusta on kivikkoista maata jawaikutti hyvin tuuletetulta ja kuivalta. Mitään lahovaurioita ei näkynyt taskulamputarkastelun perusteella.

Ulkoseinien alimmat hirret ovat kivien päällä paikoin hyvin lähellä maata. Näin on etenkin seinien 4 ja 12 kohdalla.

Työkertomus ajalta 26.6.-21.7.1989 Kaisu Siika-aho, MV. (Seinänumeroinnit: ks s. 82.)

Lattiarakennetta itäpäädyn ali kuvattuna. Etualalla näkyvät sakastin lattiapalkit on kuvan ulkopuolella tuettu itäpäädyn pelkkakertaan klossilla.

Ristisakaran harjojen suuntaiset lattialaudat on jirattu ristikeskuksen kohdalla.

Sakastin rakenteet

Sakasti oli alun perin matalampi. Tästä vaiheesta on jääneenä koristeellisella profiililla varustettujen laipiopalkkien kolot sakastin seinässä.

Muutostyössä palkit siirrettiin näkyttömiin laipiolautojen yläpuolelle. Korotus lienee tehty samassa yhteydessä, jossa hirsirakenteista alttariseinää jatkettiin lautarakenteisena kirkon laipioon asti – alun perinhän itäsakaran pääty lunetti-ikkunoineen näkyi kirkkosaliin.

Alttariseinän lautarakenteen naulauspuu on sovitettu asennuskoloon ja lukittu paikalleen pätkällä sakastin vanhaa laipiopalkkia.

Alttariseinä kirkkosalista kuvattuna syyskuussa 2023.

Vasemmalla sakasti vuonna 1976 (Museovirasto) ja oikealla vuonna 2023.

Kellotapuli

Tapulin pohjakerroksen kolmiseinäinen hirsikehikko toimii kirkon eteistilana. Kehikko on asennettu kirkon länsipään salvainnurkkiin ja lukittu paikoilleen vaarnatuilla pilareilla. Rankarakenteinen torniosa tukeutuu

hirsikehikkoon salvottuihin palkkeihin ja koostuu kuudesta viiden tuuman pystypiirusta sekä kolmesta viiden tuuman vaakapiirusta. Niiden varaan on kupolin rakenteeksi asennettu kahdeksan luonnonväärtä ruodetta. Rakenteen

jäykisteenä toimivat sekä paanukattteen ja julkisivulaudoituksen alla oleva vaakalaudoitus että alemman vesikaton ruoteet ja katelaudat.

Viereisellä sivulla: Tapulin torni tukeutuu eteisen kehikkoon salvottuihin hirsipalkkeihin.

Kellotelineen loveuksista päätellen kelloja on saattanut aiemmin olla kaksi. Nykyisin ainoa kello on keskellä tapulia.

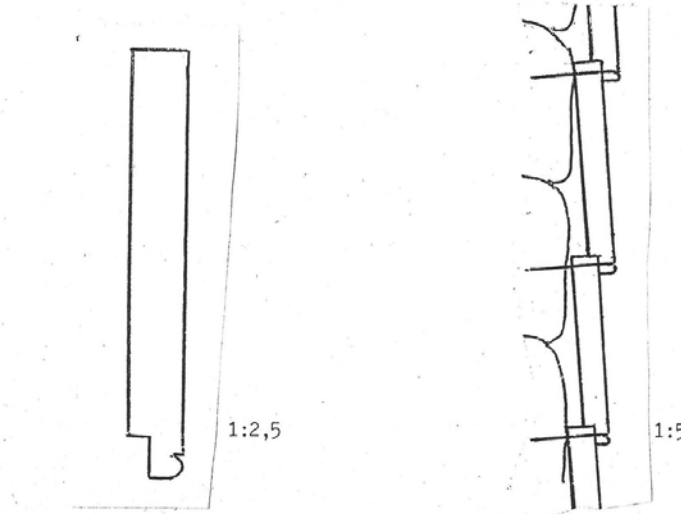
Julkisivulaudoitus

Kirkon julkisivuverhoilu on suurelta osin alkuperäistä profiloitua vaakapuoli-ponttilautaa 1840-luvulta.

Kaisu Siika-ahon kuvaus vuodelta 1989 julkisivulaudoituksesta ja sen kunnosta pitää edelleen hyvin paikkansa. Paikoitellen laudoituksen takana on pystykoolausta.

Kirkon vuorilaudoitus on leveää vaakalautaa. Lautojen paksuus on noin 28 mm, leveys vaihtelee (180-250mm). Laudat on limitetty noin 15-20 mm. Alkuperäisiä profiloituja lautoja (piirros 2) on laidoituksen alaosassa paikoin uusituyksinkertaisimmilla laudoilla.

Laudoitus on kiinnitetty hirsiseinään limityksen kohdalta nauloilla. (piirros 3) Naulat ovat noin 10 cm pitkiä; ne ovat laudassa noin 75 cm:n välein.

Piirros 2. Vuorilauta

Piirros 3. Laudoituksen kiinnitys

Etelän puoleinen laudoitus on sään kuluttamaa eikä siinä juuri erotulaidoituk sen profilointi; pohjoispuolella sen näkee selvästi.

Yleisin ongelma vuorauksessa on päällimmäisen laudan halkeaminen nauhojen kohdalta. Tällöin lauta ei enää suojaa seinää liitoksen kohdalta ja laudan kiinnitys jää ylempään naulan varaan.

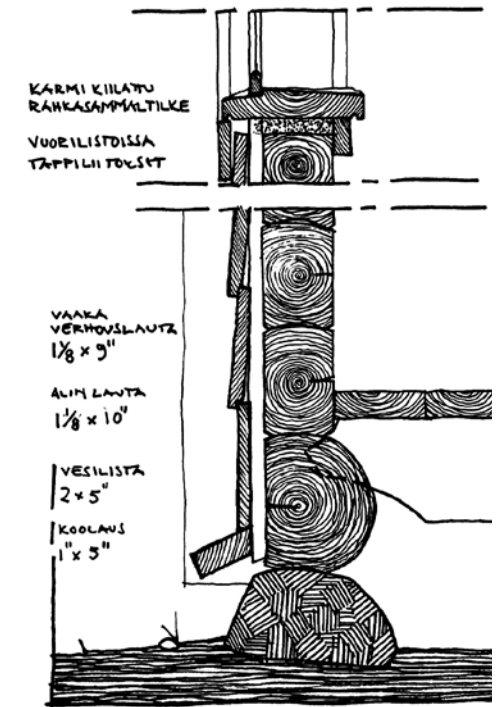
Vuorilaudoituksen korjattavat kohdat

Suurimmalta osin vuorilaudoitus on hyväkuntoista. Ongelmallisoin seinä on itäpuolen seinä 1 (piirros 4). Seinän kaksi alinta vuorilautaa on vaihdettu ilmeisesti kengityksen yhteydessä. Nurkan läheltä useimpien vuorilautojen pontit ovat haljonneet naularivin kohdalta. Lautojen rikkoutumista on edesauttanut katoilta tuleva sadevesi. Ainakin 3. ja 8. vuorilauta (alhaalta las-kien) tarvitsevat paikkausta.

Työkertomus ajalta
26.6–21.7.1989, Kaisu
Siika-aho, Museovirasto.

Verhoilulautojen huolellista sovitusta kirkon sisänurkassa.

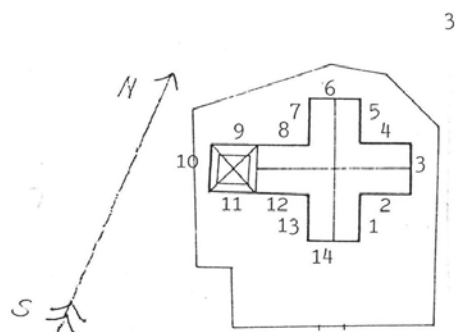
Leikkaus kirkon seinä- ja lattiarakenteesta.

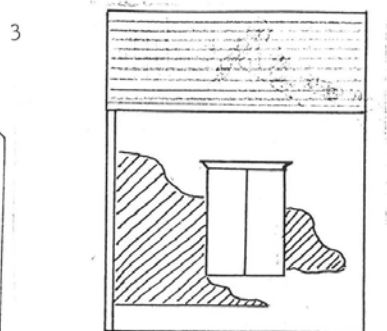
Pohjoispuolen laudoituksessa on jäämiä punamultamaalista. Naulaus on tehty helmellä koristellun pontin läpi.

Sisänurkka 4-5.

Piirros 4. Seinien numerointi

Piirros 5. Jäkälöitynyt seinä 4

Pohjoispuolella (seinä 4) seiä on osittain jäkälän peitossa (piirros 5). Myös seinän 8 toiseksi ja kolmanneksi alimmat vuorilaudat ovat jäkälöityneet. Jäkälä on kasvi, joka ottaa ravintonsa ilmasta eikä siten vahingoita seinää. Punamulta on säilynyt seinän vuorilaudoituksessa jäkälän alla, vaikka se muualta on melkein kokonaan kulunut pois. Nurkkien suojalautojen alapäät ovat paikoin haprastuneita, mutta ne täyttävät vielä tehtävänsä nurkkien suojana.

Työkertomus ajalta 26.6–21.7.1989,
Kaisu Siika-aho, Museovirasto.

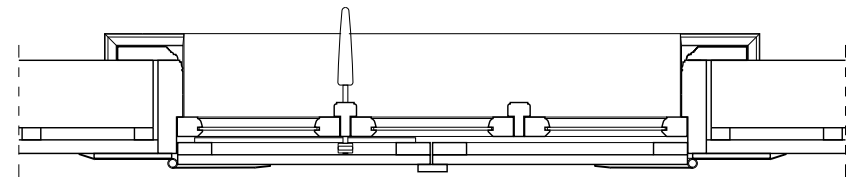
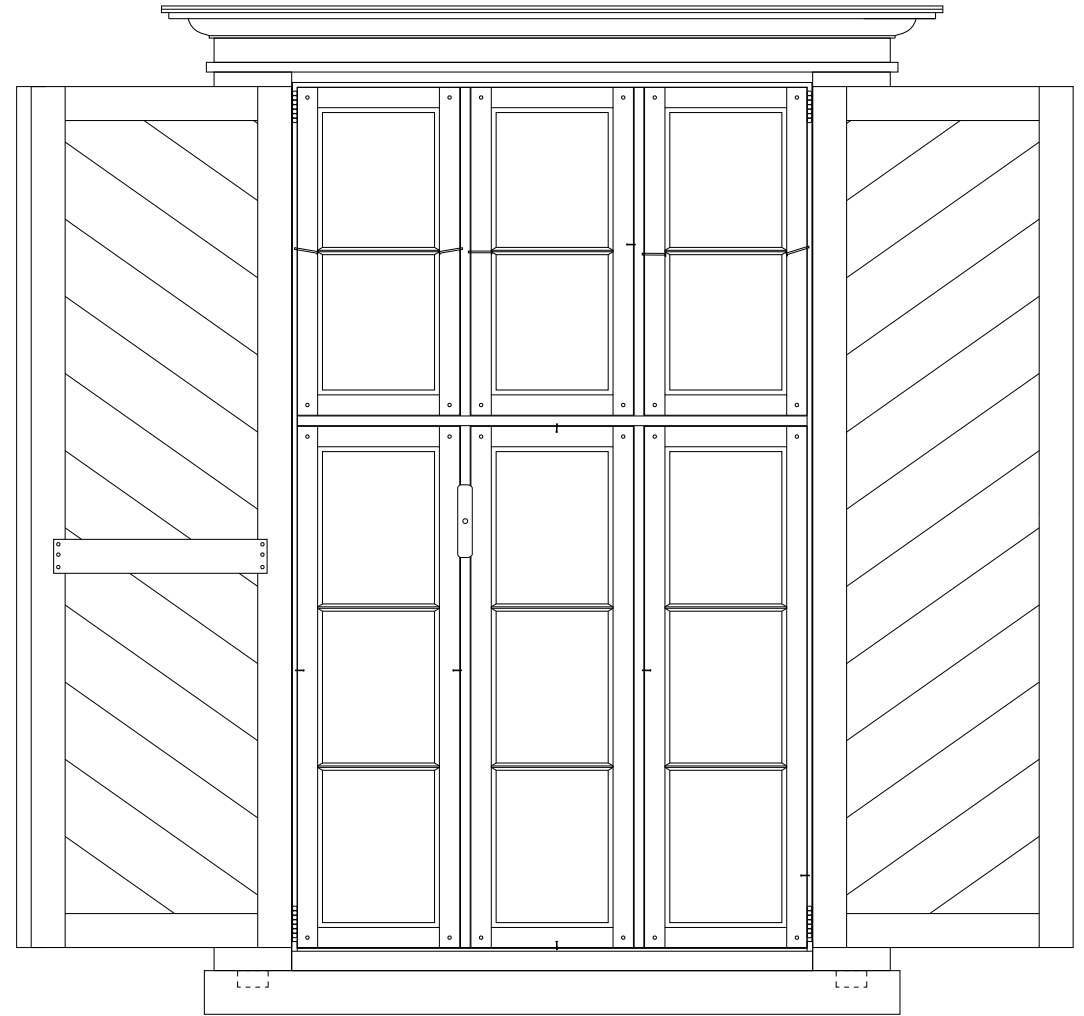
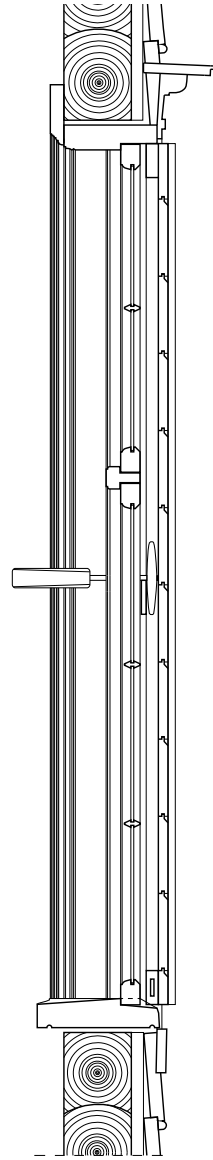

Sisänurkka 7-8.

Ikkunarakenne

Kirkon nykyiset urapuiteikkunat ovat peräisin Durchmanin rovestikaudelta 1830-luvun lopulta tai viimeistään vuodelta 1841. Ikkunat eleganteine verhouslistoineen kaipaavat huoltoa vaikka ovatkin pääosin säilyneet hyvässä kunnossa. Säilymistä ovat edesautaneet käsityön ja puutavaran korkea laatu, karu ilmasto sekä ikkunoiden suojaluukut.

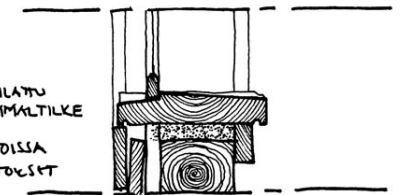
Ikkunoiden mitoituksessa ei ole otettu huomioon julkisivulaudoituksen koolausta: ikkunakarmin alatippanokka ei ulotu laudoituksen ulkopuolelle lukuun ottamatta itäsakaran eteläikkunaa, jonka alakarmi lienee korjattu myöhemmin.

0 10 50 100 cm

KARMI KIILATU
RAHKASAMMALTILKE
VUORILISTOISSA
TÄPPILII TOCSIT

– Rakenteet –

Suojaluukut asennettiin vuonna 1924. Luukut on tehty höyläämättömästä, käsinsahatusta ponttilaudasta, eikä niitä ole pintakäsitelty. Luukkujen sulkimiksi ikkunoihin on pantu linkut, joilla luukut on tarkoitus sulkea sisältäpäin. Suuri osa linkuista on kuitenkin rikkoutunut tai kadonnut. Lisäksi luukut ovat vääntyilleet siten, ettei linkkuja voi käyttää. Sittenkin Ikkunoiden ulkopuolelle on asennettu pienet teräslangasta tehdyt haat, joten linkkuja ei enää pidä edes yrittää käyttää. Kaksinkertainen lukitussysteemi aiheuttaa sen, että vieraat tempovat luukkuja auki ulkoa päin, kun eivät tiedä niiden olevan myös sisäpuolelta lukittuja.

Julkisivuverhoilu on punamullattu ennen ikkunoiden ulkovuorilautojen sivu- ja alasarjojen asennusta. Ylävesilistalle lienee taltattu sovitus verhoukseen paikalla. Karmin vesilistan syvyys saisi olla tuuman verran enemmän, jotta vesi tippuisi verhouksen ulkopuolelle. Karmit on asennettu hirsirunkoon puukiiloilla ja tilkitty sammaleella.

– SEINÄKIRJOITUKSET –

... mikä on säilyttämisen arvoista ja miksi,
ja mitä taas kutsumme töhryksi ja mistä
syystä.

Vieraskirja- merkinnät Pielpjärven kirkon seinissä

Elävää perinnettä vai turhia
töhryjä?

Suvi Toivanen

Pielpjärven kirkon sakastissa, alttarin takana, odottaa kävijää yllättävä näky: seinät ovat täynnä vieraskirjan tapaan tehtyjä merkintöjä – vierailijoiden nimiä, nimikirjaimia ja päivämääriä – parinsadan vuoden ajalta. Näitä seinäkirjoituksia on tehty sakastin puupinnoille vähintään 1800-luvun alkupuolelta lähtien sekä kaiveruksina että erilaisin kynin, ja viime vuosikymmeninä ne ovat levinneet myös sakastin pöydän ja katon lisäksi muualle kirkkoon, kuten eteiseen, parvelle, kirkkosaliin ja jopa alttarikaiteeseen.

Tapa tunnetaan laajasti, ja kaiveruksia ja erilaisia kirjoituksia on tehty

rakennuksiin tiettävästi aina eri syistä.¹ Esimerkiksi keskiaikaisilla pyhiinvaelluksilla kaukaisissa kohteissa oli tapana raapustaa oma nimi tai suvun vaakuna pyhinä pidettyihin kohteisiin, jopa pyhimysveistoksiin.² Kuten muuallakin maailmassa merkittävissä kulttuurikohteissa, Pielpjärven lukitsemattomassa

autiokirkossa seinäkirjoitusten kirjoittelu on jatkunut meidän päiviimme asti. Kirkosta huolehtivat tahot kuten Museovirasto, Saamelaimuseo Siida ja Inarin seurakunta ovat huolissaan töhryjen lisääntymisestä ja ovat vuonna 2021 asennettujen ohjetaulujen lisäksi joutuneet miettimään jopa kirkon sulkeamista vierailijoilta.³

Pielpjärven kirkko sijaitsee etäällä asutuksesta, on vuoden ympäri ilman valvontaa, ja sekä ovi että ikkunaluukut ovat satunnaisen kävijän avattavissa, joten houkutus oman nimen kirjoittamiseen satojen muiden rinnalle saattaa olla suuri. Mutta miksi ihmisellä on

1 Esimerkiksi keskiaikaisiin rakennuksiin tehtyjä historiallisia graffiteja on löydetty sekä kirkoista että kodeista ja ladoistakin, ja niillä on ollut niin käytännönläheisiä kuin uskonnollisiakin tarkoituksia. Hollis 2017, 132. Ks. keskiaikaisten graffitien tutkimuksesta Euroopassa esim. Plesch 2005; 2010; Champion 2017. Suomessa kirkkoihin tehtyjä merkintöjä ovat käsitelleet mm. Pettersson 1987; 1992; Ratilainen 2011; Korhonen 2015; Hiekkänen 2021; Savolainen et al. 2018; 2023.

2 Löschburg 1979, 36, 116, 121.

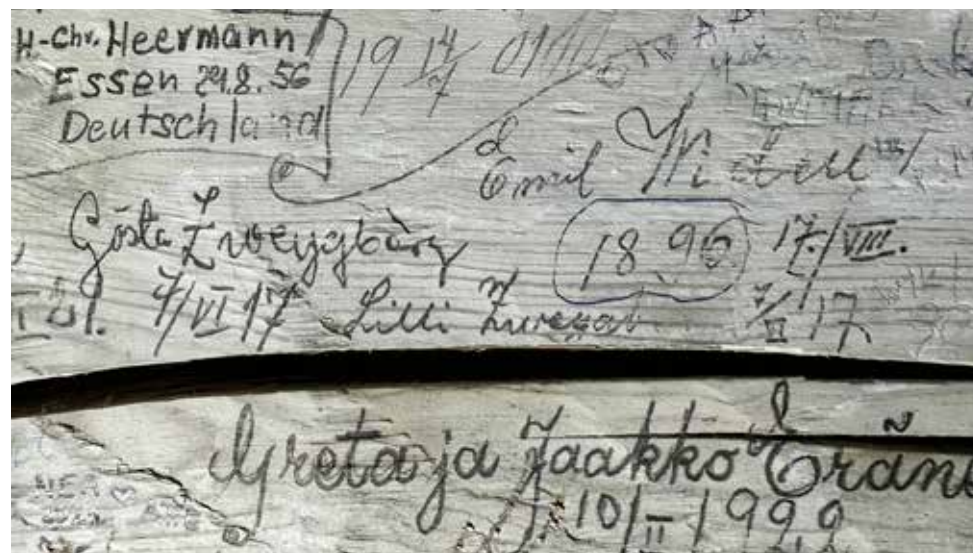
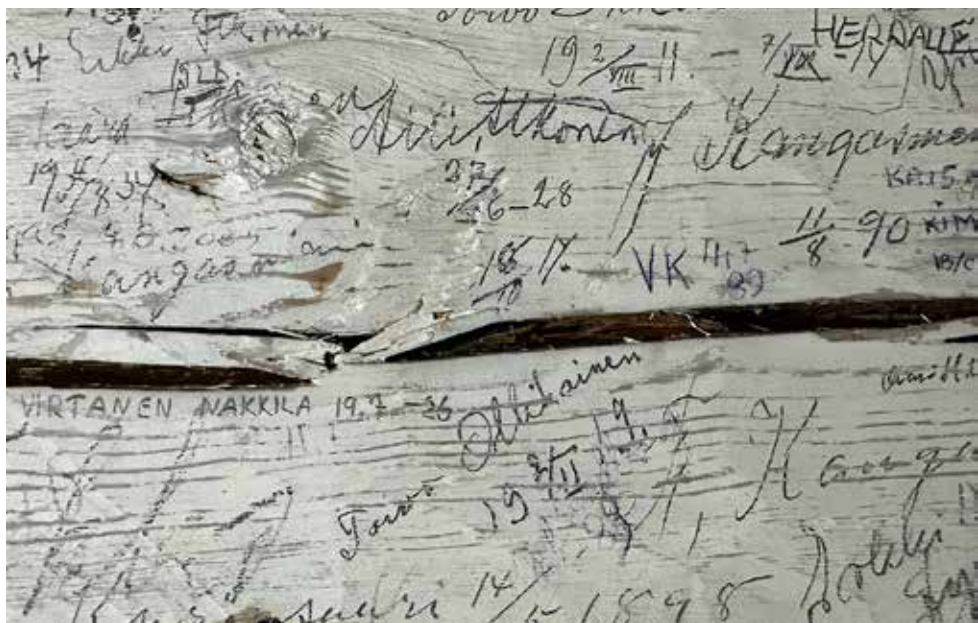
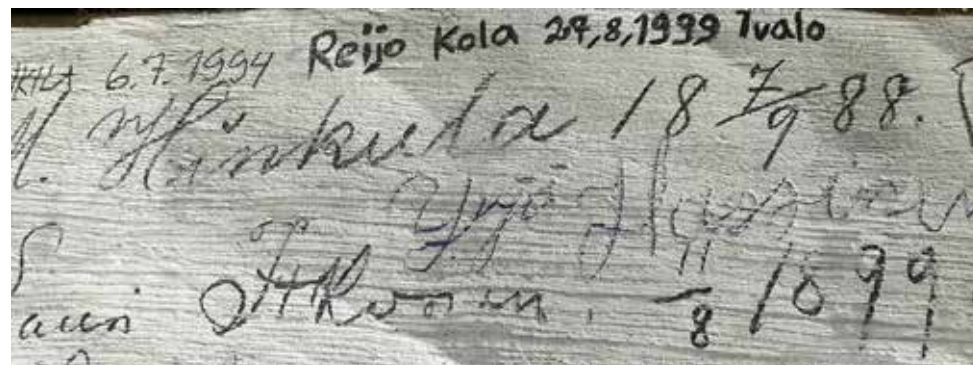
3 Lappalainen & Seipiharju, Yle 15.10.2021. <https://yle.fi/a/3-12145360>

Sakastin seinäkirjoituksia alttarinpuoleisella seinällä.

Sakastin katon 1990–2010-lukujen kirjoituksia.

tarve jättää käynnistään jälki? Mistä seinäkirjoituksissa oikeastaan on kyse ja miten niihin pitäisi suhtautua? Tämän tekstin tarkoitus on tarkastella asiaa eri näkökulmista ja toimia näin kirkon restauroinnin suunnittelun tukena.

Pielpajärven kirkon muuttuvat merkinnät

Varhaisin löytämäni merkintä Pielpajärven kirkon sakastin seinällä on JWD elokuulta 1838, jolloin Inarin ensimmäinen kappalainen Josef Wilhelm Durchman (1806–1891) oletettavasti kaiversi nimikirjaimensa päiväyksineen merkiksi ensimmäisestä käynnistään Pielpajärvellä.⁴ Durchmanin merkinnän jälkeen

4 J. W. Durchman nimitettiin kappalaiseksi 29.11.1837 ja hän saapui Inariin ensi kerran heinäkuussa 1838, joutuen ruokatarpeiden puutteen takia palaamaan etelään elokuussa 1838. Ks. Nahkiaisoja 2003, 197. Tuomo Itkonen (1952, 127) muistaa nähneensä Durchmanin taiten tekemät nimikirjaimet myös kaiverrettuna männynkoroihin Vuontis- ja Pielpajärven välisellä taipaleella. Tarkemmin Durchmanista, ks. Itkonen 1952; Nahkiaisoja 2003; Kylli 2005.

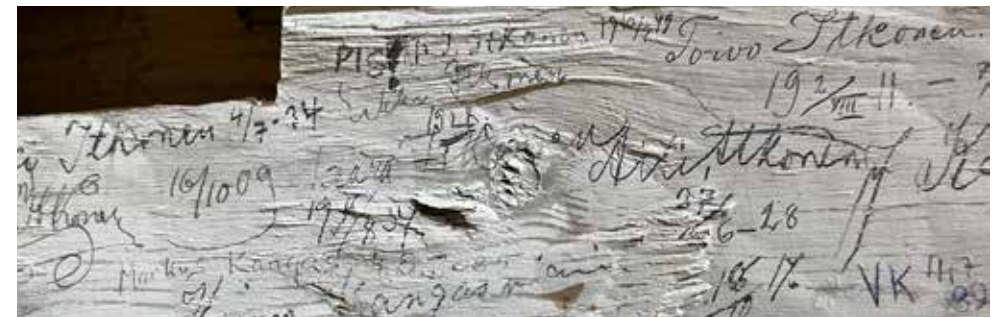
Josef Wilhelm Durchmanin kaiverrus on päivätty 19.8.1838. Sakastin seinät maalattiin valkoisiksi vuoteen 1846 mennessä Durchmanin valvonnassa.

kaiverrukset ja kirjoitukset lisääntyivät erityisesti kirkon jäätyä käyttöä vaille ja autioituttua 1880-luvulla. Erityisen paljon seiniltä löytyy 1910–1920-luvuilla lyijykynällä, pienellä ja huolellisella käsialalla tehtyjä vieraskirjamerkintöjä. Osa viimeaikaisista seinäkirjoituksista on tehty aiemmista poiketen esimerkiksi huomiota herättävän suurella käsialalla ja valkoisella liidulla sakastin kattoon, kuulakärkikynällä alttarikaiteeseen ja mustalla tussilla seinään aiempien joukkoon. Toisin sanoen ihmisellä vaikuttaa kaikkina aikoina olevan tarve jättää itsestään jälki, mutta erämaassa se tapahtuu sattumanvaraisiin, mukana tai käsillä olevin välinein. Pielpajärven kirkon kohdalla tahallisesta ilkevälistä näissä merkinnöissä on kuitenkin kyse vain poikkeustapauksissa.

Muiden jättämä esimerkki, aiemmat seinäkirjoitukset, näyttäytyvät ihmisille

lupana tehdä samoin.⁵ Inarin kappalainen Josef Durchman tuskin ajatteli näyttävänsä huonoa esimerkkiä tuleville sukupolville kaivertessaan nimikirjaimensa sakastin tyhjän seinään. Tämä ei ollut tarkoituksena myöskään 1900-luvun alussa tunnetuksi tulleella saamen kielen ja saamelaiskulttuurin tutkijalla, T. I. Itkosella (1891–1968), kun hän kirjoitti nimikirjoituksensa muistoksi Inarin vuosista. Oletan, että heidän nimensä nähdään osana kirkon historiaa ja ne säilytetään tulevassa konservoinnissa. Kenellä siis oikeastaan on oikeus jättää jälki? Olisiko mahdollinen ajatus säilyttää kirkon seinien vieraskirjamerkinnöissä eri aikojen kerroksel-

5 Wilsonin ja Kellingin "The broken windows" -teorian (1982) mukaan näkyvät merkit epäjärjestyksestä ympäristössä lisäävät epäsosiaalista ja rikollista toimintaa. Pielpajärven kirkko on hyvin hoidettu, mutta vieraskirjamerkinnet epätavallisessa paikassa kutsuvat tekemään niitä lisää ilman että tekijä välttämättä ajattelee tekevänsä mitään väärää.

Toivo Immanuel Itkosen seinäkirjoituksiksi tulkitsemäni merkinnät on päivätty 2.8.1911 ja 19.10.1949. (Kuvan oikea yläreuna).

lisuus?⁶ Vai onko uusimpien töhryiksi katsottujen merkintöjen säilyttäminen kävijälle merkki siitä, että niiden tekemistä voi huoletta jatkaa loputtomiin?⁷ Asia on ristiriitainen, sillä kyseessä on kirkkolain nojalla suojeltu, kulttuuri- ja arkkitehtuurihistoriallisesti merkittävä kohde ja alue historiallisine asuinpaikoina on luokiteltu kiinteäksi muinaisjäännökseksi.

6 Taidehistorioitsija Véronique Pleschin tutkimissa kohteissa graffiteja ei tulisi hänen mielestään poistaa, vaan hän kokee, että historiallisilla kerroksilla on oikeutensa olla olemassa, kertomassa omasta ajastaan. Plesch 2005, 179, 188.

7 Ongelmallisen kirkon seinäteksteistä tekee se, että kyseessä ei ole enää kirkon aktiivikäyttäjien tekemät merkinnät, vaan turistien jättämät jäljet paikallisille tärkeään paikkaan. Onko kirkon seinien merkinnöissä luettavissa kyseenalaista tilan haltuunottoa, jopa kolonialismin kaikuja? Esimerkiksi Chylińskan & Kosmalan (2023) Puolan kulttuuriperintökohteita koskevassa tutkimuksessa korostuu nykyajan turistien vaativa asenne, välinpitämättömyys ja vandalismi.

Liittymisen ja matkanteon merkkejä

”Tänne tunnelmalliseen erämaan kirkkoon tultuani muuttui mieleni ihmeellisen herkäksi. – Vasta täällä nyt tunnen ihmisen vähäisyyden ja elämän suuruuden. Täällä vanhassa temppelissä ja luonnon juhlasalissa aavistan Kaikkivaltiaan läsnäolon ja kuulen hänen äänensä hiljaisuudessa.”

Muun muassa tällainen mietelmä löytyi paperinpalasta Pielpajärven kirkolta maaliskuussa 1939.⁸ Sekularisaation myötä ihmisten suhde kirkkoon on muuttunut, minkä myötä kaukana sijaitsevaa, ”hylättyä” autiokirkkoa ei ehkä enää samalla tavalla nähdä pyhänä kuin aktiivikäytössä olevaa. Mielestäni matkaa metsän halki Pielpajärven erämaakirkolle voi silti edelleen hyvin verrata pyhiinvaellukseen, oli vierailulla uskonnollista motiivia tai ei. Lapin luonto on erityinen kokemus, ja ylhäisessä yksinäisyydessään seisova vanha kirkko herättää kunnioitusta. Vieraskirjamerkintöjen voisi siis myös nähdä viestivän osin jostain selittämättömästä sisäisestä tarpeesta ilmaista vaikuttava kokemus ja tulla osaksi erityistä paikkaa. Mutta kertooko Pielpajärven autiokirkon nykytilanne kuitenkin jostain muusta? Kunnioittaako nykyturisti enää mitään, jos ei huomaa tekevänsä ylilyöntejä ja tuhoavansa teoillaan arvokasta

8 Nuutinen, Aamulehden sunnuntailite 19.3.1939.

kulttuuriperintöä?⁹

Vieraskirjan tapaan tehdyillä seinäkaiverruksilla on Lapissa pitkät perinteet. Esimerkiksi Siidan ulkomuseoon siirretyissä, aikanaan sekä käräjätupana että matkaajia välitupana palvelleessa Mirhamintuvassa on näyttäviä kai-verruksia 1800-luvulta. Kaiverrettuja vieraskirjamerkintöjä niin maailmalla kuin meilläkin, sekä ennen että nyt, yhdistää kaukainen sijainti ja pitkä, vaivalloinen matka. Jalkapatikalla viikkoja kestävä matkan taivaltaminen on ollut ennen vanhaan varsin vaativaa ja saavutus sinänsä; nykymaailmassa tiettömän taipaleen taa Pielpajärven kirkolle vaeltamisen voi nähdä sille verrannollisena. Nimensä tallentaminen tuvan tai kirkon seinään tuo tyydytyksen tunteen ja kruunaa tehdyn matkan. Olisiko matkantekijöillä siis oikeus jatkaa perinnettä?¹⁰

- 9 Arkeologi ja maisemantutkimuksen asiantuntija Eeva Raike kirjoittaa Minä olin täällä -blogitekstissään (2023), että matkailija voi toisinaan tehdä ylilyöntejä, kun on vieraan kulttuurin alueella, kuten eteläsuomalaiset Saamenmaalla. Vastuullista matkailua onkin jo syystä peräänkuulutettu Inarin seudulla, ks. Grönholm, HS 6.11.2021. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000008292804.html>
- 10 Mirhamintuvan restauroinnin suunnitellut arkkitehti Marko Huttunen pitää seinäkaiverruksia hienona perinteenä ja onkin pohtinut voisiko kävijä museon valvomissa tilaisuuksissa raapustaa oman viestinsä restauroinnissa lisättyihin uusiin hirsiiin. Ks. Mirhamintuvan restaurointisuunnitelma 2013, 31.

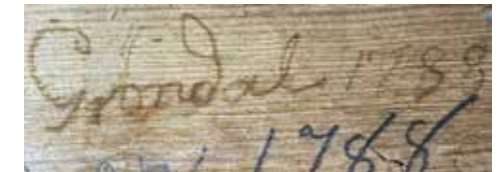
Vuoropuhelua ja yhteyden kokemista

Olenainen asia Pielpajärven erämaakirkkoon tehdyissä merkinnöissä on mielestäni kirjoitusten linkittyminen toisiinsa ja niiden välille syntyvä vuoropuhelu. Inarissa 1900-luvun alkupuolella vaikuttaneen Itkosen suvun edustajien nimikirjoitusten huomattava määrä sakastissa on kiinnostava seikka. Nimet on sijoitettu läheisesti toisiinsa nähden, ja samojen henkilöiden nimet myös toistuvat, kertoen toistuvista käynneistä kirkossa. Esimerkiksi sakastin alttarinpuoleisessa seinässä on vierekkäin kaksi merkintää: *Toivo Itkonen* vuodelta 1911 ja *T. I. Itkonen* vuodelta 1949. On varsin todennäköistä, että lapsena nimellä Toivo Itkonen tunnettu, sittemmin useita tieteellisiä tutkimusmatkoja Lappiin vuosina 1911–1949 tehnyt nuorimies on käynyt Pielpajärvellä toisena yliopisto-opintovuotenaan, 20-vuotiaana, ja myöhemmin vierailtuaan Inarissa viimeisen kerran.¹¹ Voimme siis olettaa Itkosen kohdanneen kirkon sakastissa oman nuoruuden minänsä ja tervehtineen tätä koko elämäkokemuksellaan, muuttuneella nimikirjoituksellaan.

Pielpajärven kirkon seinään merkintönsä jättäneet ovat liittyneet erämaakirkossa vierailleiden yhteiseen perinteeseen, arvokkaaksi nähtyyn jatkumoon, minkä osaksi on – syystä tai toisesta – haluttu tulla. Jokainen, joka on nimensä sakastin merkintöjen

11 Ks. lisää Itkonen 1991.

kudelman kirjannut, on tehnyt sen tietoisena muista vierailijoista, sukupolvien ketjusta ja ajan kulusta. Tässä yhteyden luomisen tavassa on mielestäni syvimmillään jotain hienoa, ikuisuuteen kurkottavaa ja kaunista. Eri asia on se, kestääkö hauras ja harvinainen 1700-luvun kirkko jatkuvasti kasvavaa matkailijoiden virtaa ja ihmisen tarvetta jättää itsestään jälki.

Kirkon ensimmäiset merkinnät tehtiin tapulin rakenteisiin 1700-luvulla.

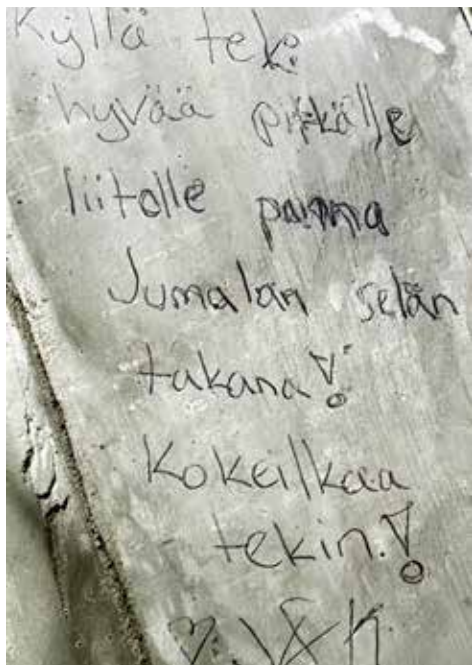

– Seinäkirjoitukset –

LÄHDELUETTELO

- Bhati, Abhishek, 2022. Tourism Research and Tackling Vandalism – Shifting the Approach. *Tourism and Hospitality Research*, 23(2), 275–281.
- Champion, Matthew, 2017. Introduction to Special Issue on New Research on Medieval and Later Graffiti. *Peregrinations: Journal of Medieval Art and Architecture* 6, 1 (2017): 1–5.
- Chylińska, Dagmara & Gerard Kosmala, 2023. The 'I Was Here' Syndrome in Tourism – The Case of Poland. *Quaestiones Geographicae* 42(2), 53–69.
- Grönholm, Pauliina, 2021. Turisti, älä mokaa Lapissa. *Helsingin Sanomat (HS)* 6.11.2021.
- Hiekkanen, Markus, 2021 (2007). Suomen keskiajan kivikirkot. Kirjokansi 87. 5. uudistettu painos. Helsinki: SKS.
- Hollis, Crystal. Medieval Milwaukee: Unlikely Graffiti at the St. Joan of Arc Chapel. *Peregrinations: Journal of Medieval Art and Architecture* 6, 1/2017, 132–146.
- Huttunen, Marko. Mirhamintuvan restaurointisuunnitelma. Livady Osakeyhtiö. 4.12.2013.
- Itkonen, T. I., 1991. Lapin-matkani. Helsinki: WSOY.
- Itkonen, Tuomo, 1952. Inari – Inarin kirkkojen ja paimenten muisto. Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa.
- Kelling, George L. & James Q. Wilson, 1982. Broken windows. *Atlantic Monthly*, March 1982.
- Korhonen, Teppo, 2015. Suomalaisista puumerkeistä. Kirjain kerrallaan – Lukemisen ja kirjoittamisen jäljet. Toim. Ulla Clerc. Turku: Aboa Vetus & Ars Nova; Turun Historiallinen Yhdistys, 55–79.
- Kylli, Ritva, 2005. Kirkon ja saamelaisten kohtaaminen Utsjoella ja Inarissa 1742–1886. Rovaniemi: Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys – Societas Historica Finlandiae Septentrionalis.
- Lappalainen, Anneli & Säärä Seipiharju, 2021. Turistit töhrivät yli 250 vuotta vanhan erämaakirkon seiniä Inarissa: mikäli opasteet eivät auta, pohditaan kirkon sulkemista. *Yle* 15.10.2021.
- Löschburg, Winfried, 1979. A History of Travel. Transl. Ruth Michaelis-Jena & Patrick Murray. Leipzig: Edition Leipzig.
- Nahkiaisoja, Tarja, 2003. Uudisasuttajien aika (1750–1876). Inari – Aanaar – Inarin historia jääkaudesta nykypäivään. Toim. Veli-Pekka Lehtola. Inari: Inarin kunta, 164–215.
- Nuutinen, Aaro A., 1939. Vanha kirkko yksin erämaassa. Aamulehden sunnuntaiilite 19.3.1939.
- Pettersson, Lars, 1987. Templum Saloense – Pohjalaisen tukipilarikirkon arvoitus. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 90. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Pettersson, Lars, 1992. Suomalainen puukirkko – Finnish wooden church. Suomen Rakennustaiteen museon julkaisu. 2. painos. Helsinki: Otava.
- Plesch, Véronique, 2005. Body of Evidence: Devotional Graffiti in a Piedmontese Chapel. On Verbal / Visual Representation. Ed. Martin Heusser et al. Amsterdam: Rodopi, 179–191.
- Plesch, Véronique, 2010. Destruction or Preservation? – The Meaning of Graffiti at Religious Sites. *Art, Piety and Destruction in European Religion, 1500–1700*. Ed. Virginia Raguin. Farnham and Burlington, VT: Ashgate, 137–172.
- Raike, Eeva, 2023. Minä olin täällä – Elävää tiedettä. Turun yliopiston blogi.
- Ratilainen, Tanja, 2011. Kilroy was here – A Glimpse of the Graffiti of Holy Cross Church in Hattula. *Times, Things & Places – 36 Essays for Jussi-Pekka Taavitsainen*. Masku: J.-P. Taavitsainen Festschrift Committee.
- Savolainen, Panu, Laura Laine, Elina Wirkkala, Lauri Saarinen & Marko Huttunen, 2018. Historiallisen arkeologian näkökulma keskiajan ja uuden ajan alun kivikirkkoon – Tapaustutkimus Keminmaan vanhasta kirkosta. *SKAS* 2/2018, 40–64.
- Savolainen, Panu, Liisa Seppänen, Ilari Aalto & Laura Laine, 2023. Viestejä nimettömiltä rakentajilta – Keskiaikaisten kivikirkkojen rakenteiden merkinnät ja niiden tulkinta. *Kirkko, papisto ja yhteiskunta 1600–1800*. Toim. Ella Viitaniemi. Helsinki: SKS.
- Smith, Laura Jane, 2006. *Uses of Heritage*. London: Routledge.

– RAKENNUSMITTAUS 2021 –

**Kolmiulotteisesta mallista tuotettiin
mittatarkat pysty- ja vaakasuuntaiset
projektiokuvat**

Kirkon fotogrammetrinen dokumentointi

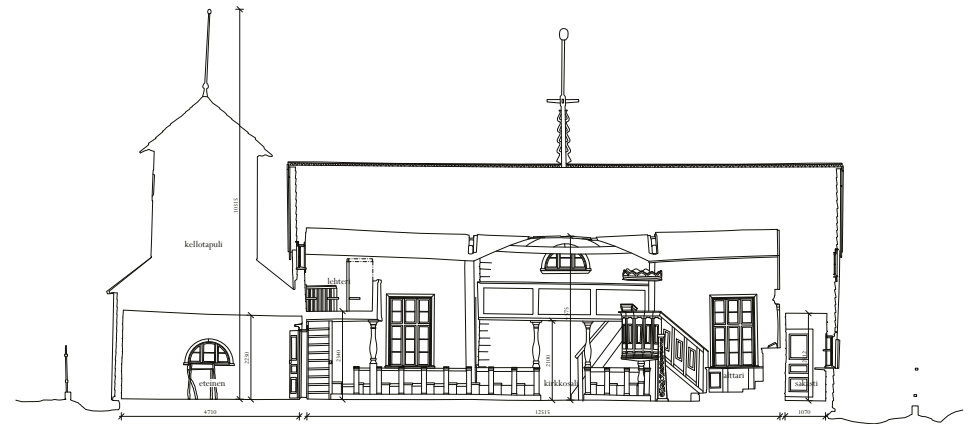
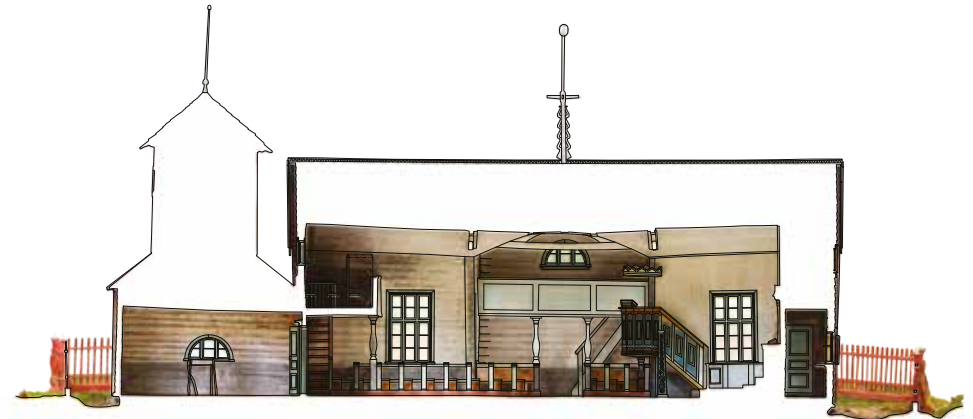
TUOTETTU AINEISTO

Kirkon pohjapiirros 1:50
Kirkon ja pihan pohjapiirros 1:100
Vesikattokuva 1:50
Pitkittäisleikkaus 1:50
Poikittäisleikkaus 1:50
Julkisivut 4 kpl 1:50

Kaikista piirustuksista, paitsi julkisivuista, tehtiin musta-vaikoinen mittauspiirustus sekä fotogrammetriasta tuotettu rasterikuva. Julkisivuista tehtiin ainoastaan värilliset rasterikuvat.

Osana Suomen kulttuurirahaston rahoittamaa Pielpajärven kirkon tutkimushanketta rakennukselle tehtiin uusi rakennemittaus. Mittauksen avulla tuotettiin arkkitehtipiirustuksia sekä väritettyjä projektiokuvia. Rakennuksesta mitattiin kirkkosali, eteinen, sakaristo sekä kirkon ulkopinnat ja pihamaa kirkon ympärillä olevaan aitaan asti. Mittausaineistosta tehtiin pohjapiiruksia, vesikattopiirustus, julkisivupiirustukset sekä leikkaukset jokaiseen ilmansuuntaan.

Rakennusmittaus tehtiin käyttämällä valokuvaamiseen perustuvaa fotogrammetriaa. Kirkko kuvattiin muiden kenttätöiden ohessa elokuussa 2021. Rakennus kuvattiin sisältä järjestelmäkameralla ja ulkopuolelta kuvauskopterilla. Kirkkoa kuvattiin kahtena eri päivänä, mutta ensimmäisen kuvauspäivän kuvat osoittautuivat voimakkaan aurin-
gonpaisteen takia käyttökelvottomiksi. Laadukkaan fotogrammetrian onnistumisen edellytyksenä on mahdollisimman pehmeä, tasainen ja muuttumaton valo koko kuvausjakson ajan. Toisena kuvauspäivänä pilvinen sää mahdollisti tasaisen valaistuksen ja onnistuneen mittauksen. Kirkkosalin kuvauksessa pystyttiin yhdistämään valokuvia molempien päivien kuvauksista. Valokuvia otettiin yhteensä 2 619 kappaletta, ja varsinaiseen mallinnukseen käytettiin lopulta 1 459:ää valokuvaa.

Kirkon leikkaus A-A kohti pohjoista. Yllä värillinen fotogrammetriasta tuotettu rasterikuva ja alla mittapiirustus. Kuvia pienennetty 25 % alkuperäisestä (mittakaava 1:200).

FOTOGRAMMETRIA

Fotogrammetria on tekniikka, jossa kohde mitataan ja mallinetaan käyttämällä valokuvia. Tietokoneohjelma vertaa satoja tai jopa tuhansia valokuvia keskenään ja etsii niistä yhtäläisyyksiä. Kuvia vertaamalla niiden tarkat kuvauspaikat voidaan sijoittaa kolmiulotteiseen tilaan, minkä jälkeen kuvastusta kohteesta voidaan kuvien avulla muodostaa kolmiulotteinen malli samalla periaatteella, jolla ihmisen syvyysnäkö toimii.

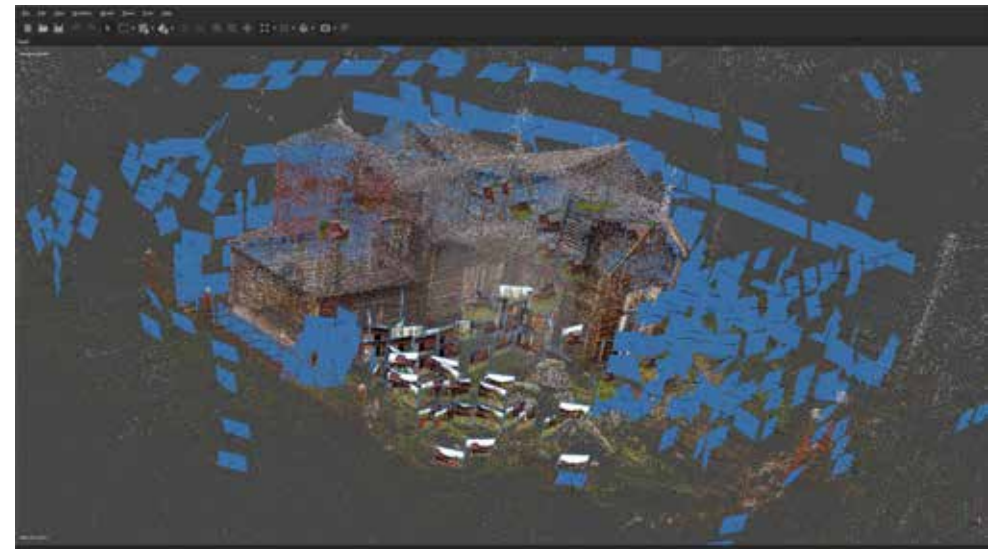
Fotogrammetria on moniin muihin mittaustekniikoihin verrattuna edullista ja nopeaa. Rakennuksista tehtyä fotogrammetrista mallia voidaan käyttää esimerkiksi kohteen esittelyyn, tutkimiseen tai restaurointisuunnittelun pohjana. Fotogrammetriaa käytetäänkin yleisesti kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden dokumentointiin.

Pielpajarven kirkon kopterikuvia.

Kuvausta kirkkosalissa elokuussa 2021.

Fotogrammetrian laskentaa Agisoft Metashape-ohjelmistolla. Siniset laatikot ovat kirkon ympäriltä ja yläpuolelta kuvauskopterilla otettuja valokuvia.

Kenttätöiden jälkeen valokuvat käsiteltiin ja lajiteltiin. Valituista valokuvista koottiin kolmiulotteinen pintamalli, jonka laskentaan käytettiin Agisoftin Metashape -ohjelmistoa. Kirkon lopullinen malli koottiin kolmesta erillisestä 3D-mallista, jotka sovitettiin yhteen. Kirkon ulkopintojen malli tehtiin kuvauskopterilla otetuista kuvista. Se käsitti kirkon ulkoseinät, vesikaton, kellostapulin ulkopinnat, pihan ja kirkkoa ympäröivän aidan. Järjestelmäkameralla otetuista kuvista tehtiin kaksi mallia, toinen kirkkosalista ja toinen kirkon

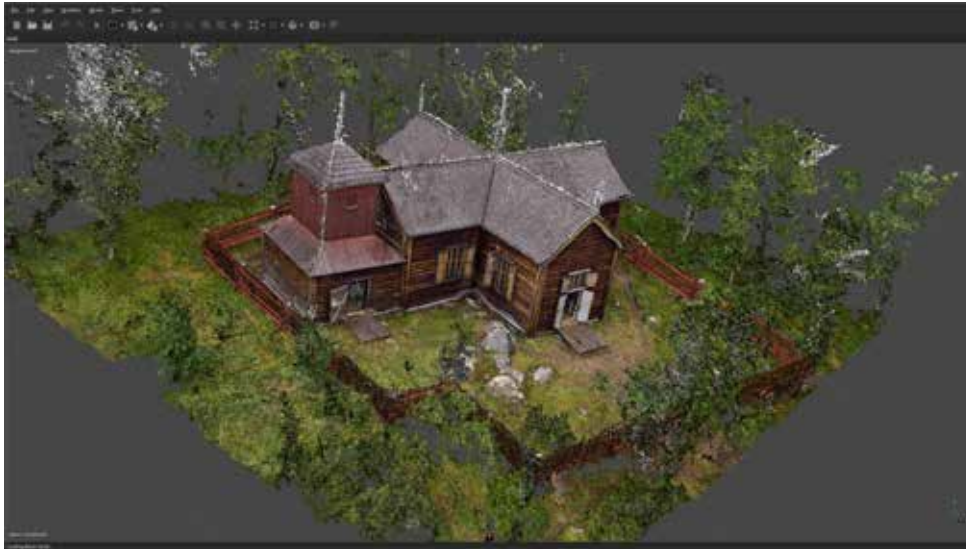
eteisestä. Kellotapulien sisäpuolta ja vinttiä ei kuvattu vaikeiden valaistusolosuhteiden ja tilojen monimutkaisten muotojen takia. Tähän olisi tarvittu enemmän aikaa ja välineistöä kuin mittausryhmällä oli käytettävissä.

Kolmiulotteisesta mallista tuotettiin mittatarkat pysty- ja vaakasuuntaiset projektiokuvat, joiden avulla piirrettiin varsinaiset julkisivu-, pohja- ja leikkauspiirustukset. Joidenkin yksityiskohtien, kuten kirkkosalin ikkunoiden piirtämiseen käytettiin myös kirkon rakennetutkimuksessa tehtyjä havaintoja ja

mittauspiirustuksia. Kirkkosalin monimutkaisen muodon takia joitain katveeseen jääneitä alueita jouduttiin täydentämään käsin. Mittausaineiston pohjalta kirkosta laadittiin julkisivupiirustukset kaikista ilmansuunnista, pitkittäis- ja poikittaisleikkaukset kirkkosalista sekä pohjapiirros- ja vesikattokuvat. Julkisivuja lukuun ottamatta kaikista piirustuksista tehtiin väritetyt projektiokuvat sekä mustavalkoiset mittapiirustukset. Julkisivuista tehtiin ainoastaan värilliset rasterikuvat.

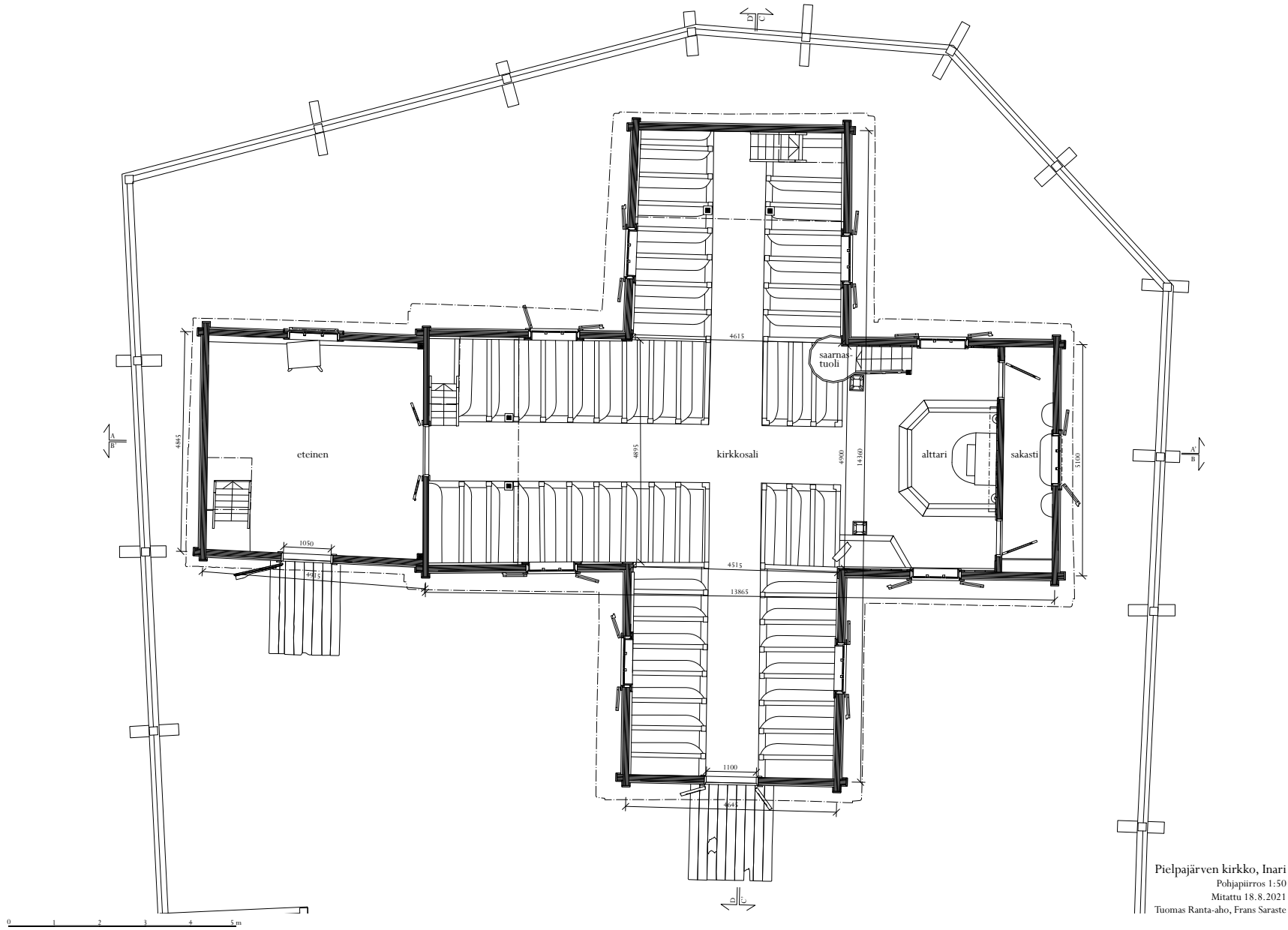
Kuvasukopteri Pielpajärven kirkon yllä 2021.

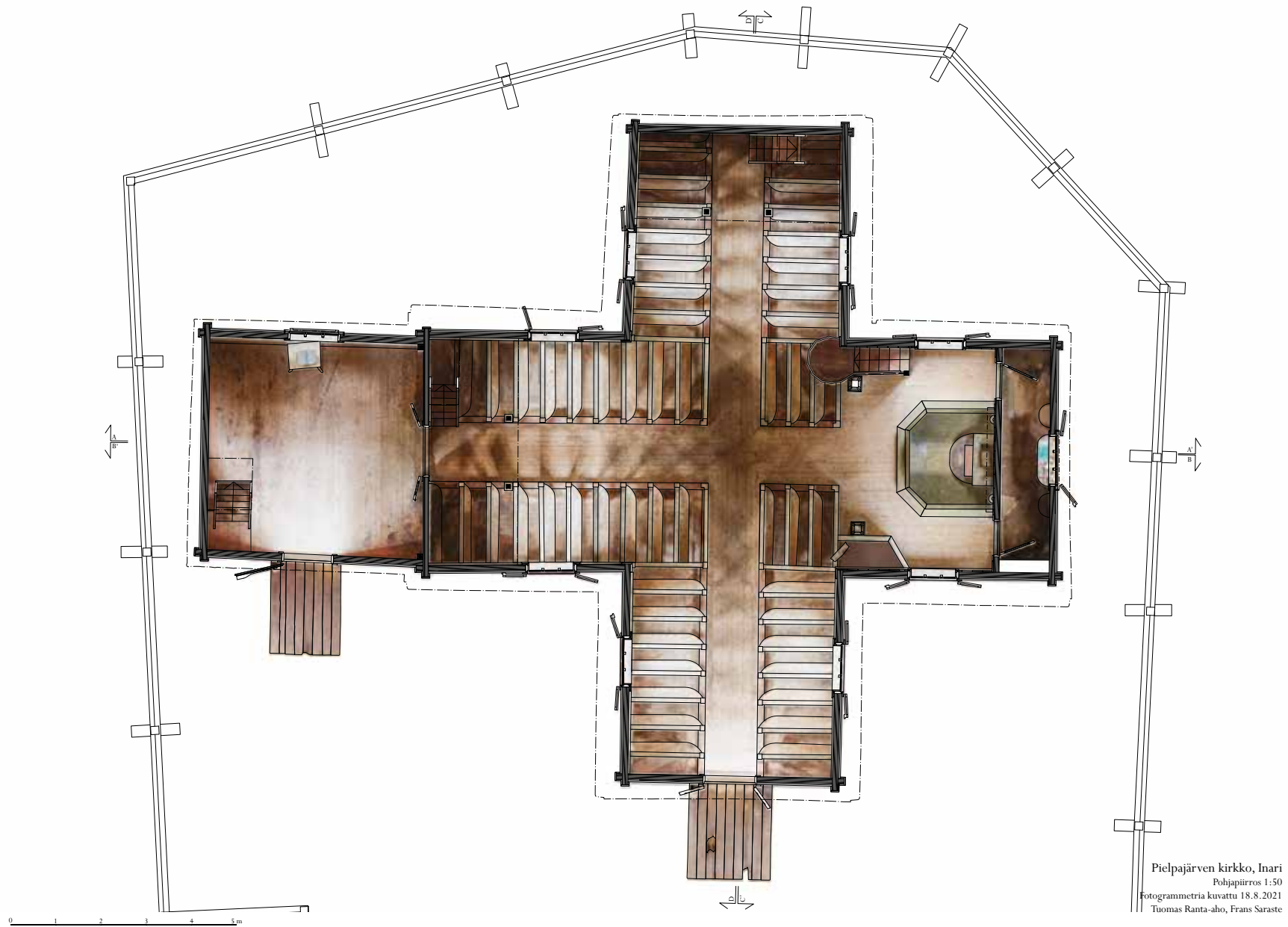
Fotogrammetrian laskentaa Agisoft Metashape-ohjelmistolla. Valmiiksi laskettu tiheä pistepilvi kirkon ulkopinnoista ja ympäröivästä maastosta sisältää 110 miljoonaa pistettä.

Valmis pintamalli kirkon ulkopinnoista, pihasta ja aidasta.

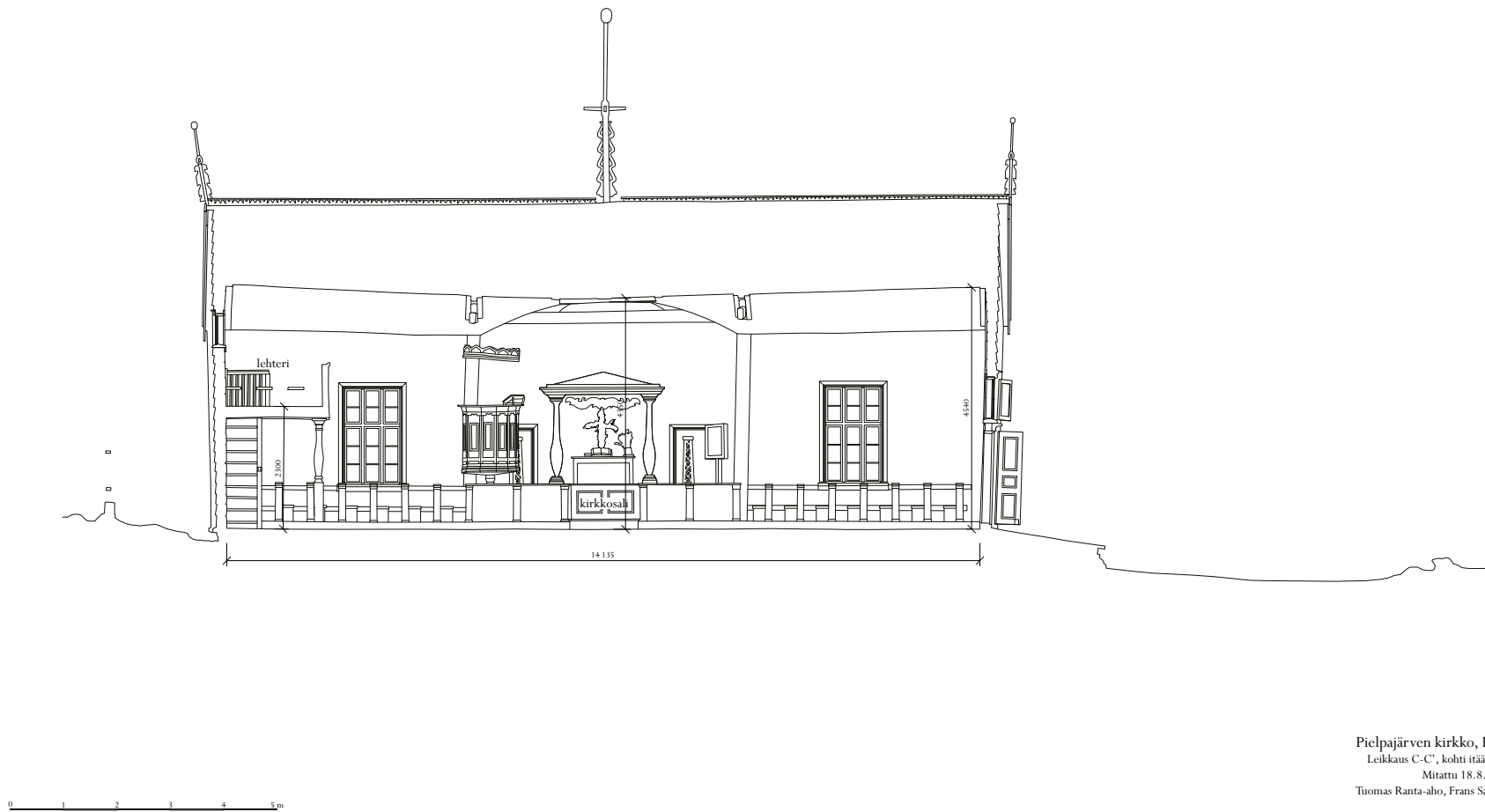

Pielpajärven kirkko, mittauspiirustus. Piennös, 40 % alkuperäisestä (mittakaava 1:125).

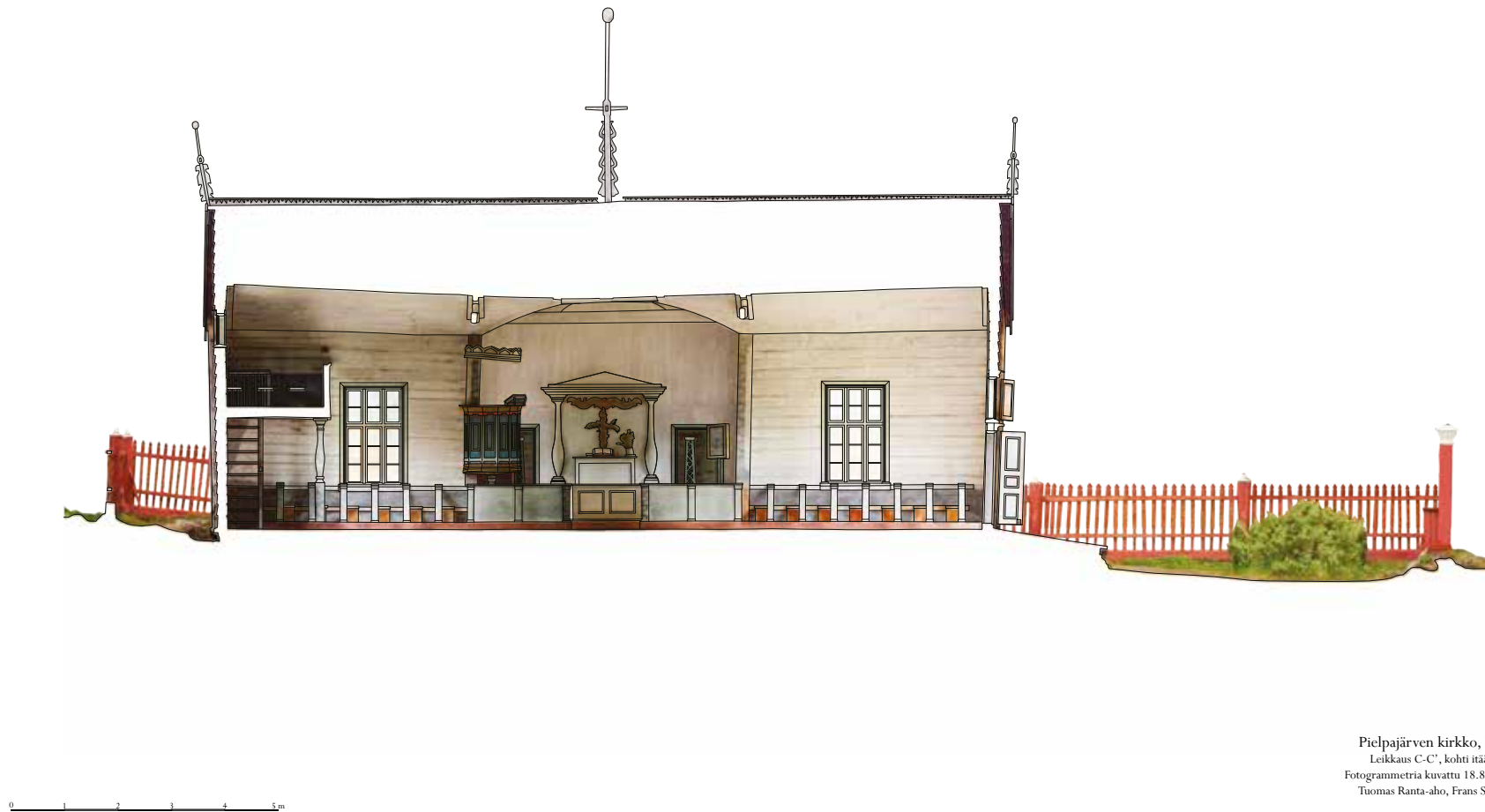
Pielpajärven kirkko, väritetty pohjapiirros. Pienennös, 40 % alkuperäisestä (mittakaava 1:125).

Pielpajärven kirkko, Inari
Pohjapiirros 1:50
Fotogrammetria kuvattu 18.8.2021
Tuomas Ranta-aho, Frans Saraste

Pielpajärven kirkko, Inari
Leikkaus C-C', kohti itää 1:50
Mitattu 18.8.2021
Tuomas Ranta-aho, Frans Saraste

Pielpajärven kirkko leikkaus C-C kohti itää ja alttaria, mittauspirstus. Pienennös, 40 % alkuperäisestä (mittakaava 1:125).

Pielpajärven kirkko leikkaus C-C kohti itää, väritetty mittauspiirros. Pienennös, 40 % alkuperäisestä (mittakaava 1:125).

– RESTAUROINTIHANKE –

Kirkko on pääosin hyvässä kunnossa.

Tässä luvussa käydään läpi kirkon konservointi-, korjaus- ja restaurointisuunnitelmia ja niiden toteutuksia. Lisäksi esitellään suunnitelmat matkailijoiden kulun rajoittamiseksi kirkossa. Korjaussuunnitelmien yhteydessä käydään lyhyesti läpi kirkon rakenteiden kuntoa.

PÄIVITETTÄVÄ

Vierailun hallinta

Lähtökohtaisesti seurakunta haluaa jatkaa Pielpajärven erämaakirkon ovien pitämistä aina avoimina kaikille vieraille. Kirkon kulumisen ja tapahtuneen ilkvallan vähentämiseksi rajoitetaan kulkua kirkossa, hankitaan mattoja, jatketaan kameravalvontaa sekä lisätään viestintää ja opastusta.

Rajoitukset jaetaan kolmeen eri asteeseen, joita sovelletaan kolmeen eri vierailijaryhmään: Seurakunnan henkilökunta ja ylläpidosta vastaavat; seurakuntalaiset sekä matkailijat.

Liikkumista rajoitetaan lukitseamalla sakasti sekä poistamalla lehterit ja tapuli matkailijoiden käytöstä. Ensimmäisessä vaiheessa käyntiä lehtereille ja tapuliin rajoitetaan irrotettavilla köysillä. Myös kuorin rajalle asennetaan köysi, joka rajaa myös pääsyn saarnastuoliin. Jos käydet osoittautuvat riittämättömiksi, harkitaan salvattavien porttien asentamista.

Köysissä käytetään 10 mm hammuköyttä, jonka päihin pleissataan lenkit pronssisilla kousseilla. Köysiä varten kiinnitetään rakenteisiin messinkiset koukut. Kaikki helat ovat lakkaamatto-

mia ja ne patinoidaan valmiiksi.

Tapulin alakerran eli eteisen ulko-ovi jätetään lukitsematta. Eteisestä kirkkosaliin johtavaan oviaukkoon asetetaan telineessä kyltti, jossa ohjeistetaan vieraita kirkossa toimimiseen. Oven oikealle puolelle eteisen seinälle sijoitetaan kyltit palosammuttimesta, videovalvonnasta sekä kieltokyltti seiniin piirtämisestä.

Kulun rajoittamista koetetaan kompensoida parantamalla käyntikokemusta muulla tavoin. Matkailijan tulee tuntea olevansa tervetullut arvokkaan vanhaan kirkkoon, josta pidetään hyvää huolta.

Viestintää parannetaan päivittämällä VisitFinland-sivuston tekstiä. Lisäksi laaditaan lehtinen, jota matkailuyrittäjät voivat jakaa omatoimimatkailejoille.

1. Seurakunnan henkilökunta

Seurakunnan henkilökunnalla ja heidän valtuuttamillaan henkilöillä on pääsy kirkon kaikkiin tiloihin.

2. Seurakuntalaiset

Seurakuntalaisilla on tapulia, lehtereitä ja sakastia lukuun ottamatta aina pääsy kirkkoon.

3. Matkailupalvelujen käyttäjät

Omatoimisilla tai järjestetyille retkille osallistuvilla on pääsy kirkon sisälle, mutta ei alttarialueelle ja saarnastuoliin. Tapahtumien hintaan lisätään ylläpitomaksu, jonka yritys kerää ja toimittaa seurakunnalle.

Tuhannet vuosittaiset vierailijat myös kuluttavat kirkkoa: esimerkiksi talvikenkien nastat rikkovat puulattian pinnan. Tämä näkyy erityisesti kirkon eteläsakarassa.

Kyltit kirkon eteläseinällä ja eteisessä. Kylttien kiinnittäminen seinään antaa sellaisen kuvan, että seinäpinnat eivät olisi kovin arvokkaita.

Eteinen ja kirkkosali

Pääsy kaikilla. Tiloissa matot suojaamassa lattiaa nastakengiltä. Eteisessä kookosharjamatot ja kirkkosalissa kookos-boucle-matot.

Alttari

Rajattu kuoriaidalla, ei lukkoa, pääsy seurakuntalaisilla.

Lehterit ja tapuli

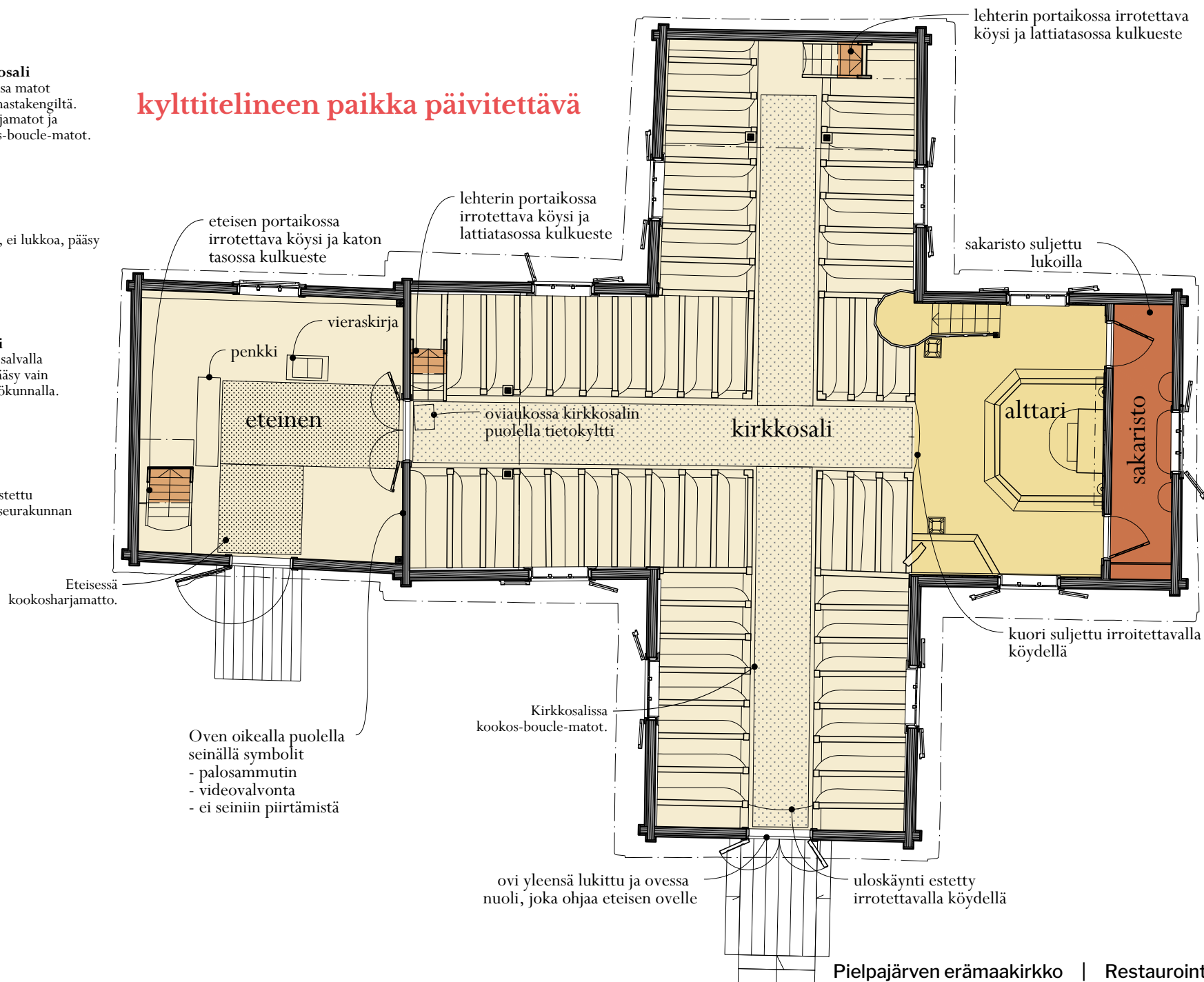
Portaiden yläpäässä salvalla lukittavat luukut. Pääsy vain seurakunnan henkilökunnalla.

Sakaristo

Ovet ja luukut varustettu lukkoilla, pääsy vain seurakunnan henkilökunnalla.

kylttitelineen paikka päivitettävä

Alttarialueelle, lehtereille ja tapuliin pääsyä on rajoitettu portaisiin sekä kuorin rajalle asennetuilla irroitettavilla köysillä. Köydet ovat 10 mm hamppuköyttä ja niiden päissä on pleissatut lenkit pronssikousseilla. Köydet on ripustettu messinkikoukkuihin, siten että köysi mahtuu avattuna roikkumaan koukussa kaksin kerroin. Kaikki metallihelat ovat lakkaamattomia.

Ylla köysi kuorin rajalla ja alla eteläsakaran ovella. Kulku kirkkoon on haluttu ohjata eteisen kautta, mutta eteläsakaran ovi jäi helposti auki kun matkailijat poistuivat kirkosta sen kautta. Köydellä on haluttu ohjata kävijät myös poistumaan kirkosta eteisen kautta.

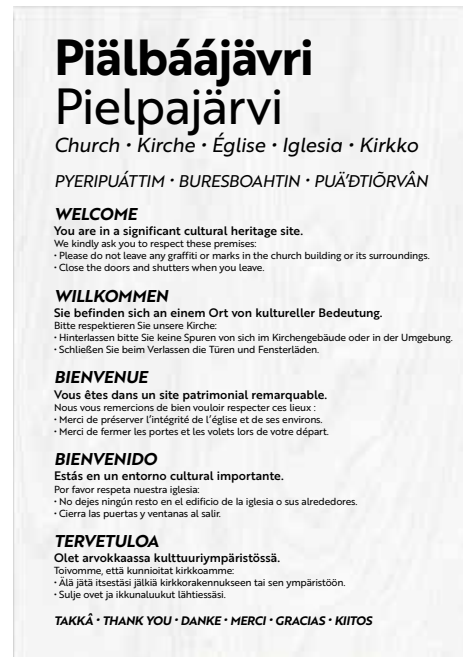
Köysien ripustamisessa käytettiin siroja messinkikoukkuja, jotka osoittautuivat ensimmäisen talven aikana kuitenkin liian köykäisiksi. Ne on tarkoitus korvata jykevämmillä vastavilla.

Kyltit ja opasteet

Jo kirkon portille sijoitettiin symbolit videovalvonnasta, tupakointikiellosta sekä kehotuksesta pitää koirat kytkettyinä. Eteläsakaran oveen kiinnitettiin nuoli, joka ohjaa käyttämään eteisen sisäänkäyntiä. Kirkkosalin oven oikealle puolelle eteisen seinälle asennettiin tummaksi käsitelty levy, johon kiinnitettiin kyltit palosammuttimesta ja videovalvonnasta sekä kieltokyltti seiniin piirtämisestä.

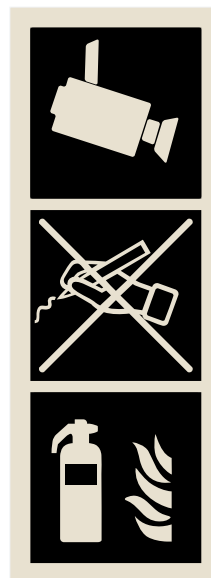
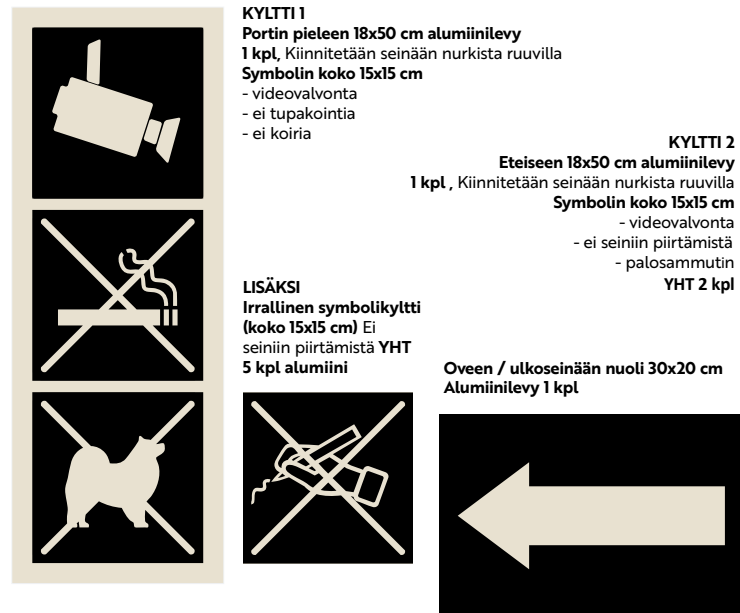
Kirkon käyttäytymissäännöt sijoitettiin telineeseen eteisestä kirkkosaliin johtavalle oviaukolle siten, että kirkkosaliin ei pääse kylttiä huomaamatta.

Kirkon vieraskirja tullaan asettamaan erilliselle vieraskirjapöydälle eteiseen, matolla rajatun alueen reunalle. Vieraskirjan tulee olla kirkon arvon mukainen, jotta se houkuttelisi matkailijoita kirjoittamaan terveisensä siihen eikä seiniin.

Yllä infotaulu sille suunnitellussa telineessä kirkon eteisessä. Telineen alaosan kaukaloön voidaan laittaa kiviä painoksi.

Vasemmalla infotaulu, jossa on ohjeita kävijöille viidellä kielellä sekä saamenkieliset tervetulo-toivotukset.

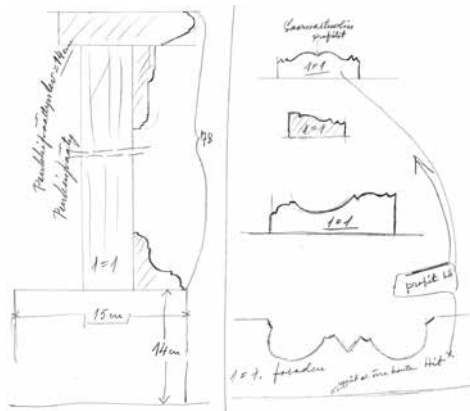

Yllä tulevaisuuden varalle tilatut ylimääräiset kyltit, jotka laitettiin säilöön sakastin hyllylle.

Vasemmalla kirkon eteisen symbolit sekä pääsymaksusta kertova kyltti. Nämä kiinnitettiin mustaksi käsitellylle taustalle, jotta kirkon seinään tehtävät reiät pysyisivät mahdollisimman vähäisinä.

Pintojen konservointi

Työ täytyy tehdä paikan päällä, joten konservoittorille pitää osoittaa leirytymspaikka – tosin tunnin kävelymatka kirkkopolkua pitkin aamuin illoin ei välttämättä ole ongelma.

Saarnastuolin ja penkin profiileja. Päiväämätön piirustus, Rakennushistorian arkisto, MV. "Saarnastuolista on varastettu kolme listaa, joiden uusimista voisi harkita siksi, että niiden mallit näkyvät maalaamattomina paikkoina ja niiden värit tiedetään."¹

1 Tarkastusmatka Pielpajärven kirkolle 29.8.2011, Martti Jokinen ja Antti Pihkala

Seinäkirjoitukset ja merkinnät

Pielpajärven kirkon seinäkirjoitukset ja merkinnät voidaan karkeasti jakaa viiteen luokkaan:

1. Rakentajien työmerkit, puumerkit sekä nimet ja päiväykset
2. Seurakunnan jäsenten, henkilökunnan ja heidän perheittensä vieraskirjamerkinnät
3. Muiden vieraskirjamerkinnät
4. Kirkonmenoja seuranneiden raapustukset ja piirtelyt
5. Töhryt ja ilkivalta

Konservointitoimet kohdistetaan töhryihin ja ilkivaltaan. Konservointi aloitetaan puhdistamalla, paikkaamalla ja retusoimalla alttarirakenteiden pinnat sekä poistamalla kaikkein häiritsevimmät graffitit kirkkosalista. Näitä ovat länsilehterin kaiteessa ja laipiossa olevat polttojäljet sekä kaikki salin sisäpintoihin mustalla spriitussilla tehdyt merkinnät.

Kirkon interiööreissä on paljon pinttynyttä likaa, joka rasittaa pintoja. Pintojen puhdistaminen olisi järkevää, mutta puhdistuksen laajuuden ja tason määrittely on haastavaa. Jos laajempaan puhdistukseen ryhdytään, se tulee tehdä konservoittorin työnä. Toistaiseksi on päätetty poistaa vain yksittäisiä merkintöjä.

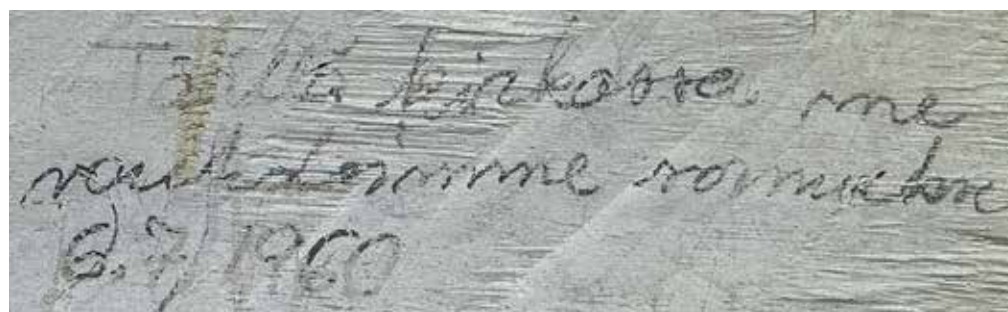
Poistettavia töhryjä ja ilkivaltaa (luokka 5).

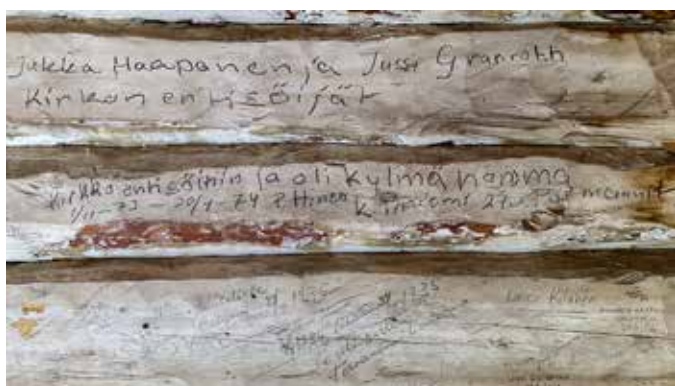
Kirkonmenoja seuranneiden raapustuksia (luokka 4).

Seurakunnan jäsenten, henkilökunnan ja heidän perheenjäsentensä merkintöjä (luokka 2).

Muiden merkintöjä (luokka 3).

Rakentajien merkintöjä (luokka 1).

Konservointityöt 2024

Pielpajärven kirkon sisäpintojen konservointi aloitettiin syksyllä 2024. Työt suoritti konservaattori Sini Tammi, joka työskenteli kirkolla 17.-23.9.2024.¹ Työta-voista neuvoteltiin etukäteen ja työjak-son aikana Museoviraston Anna-Maria Kymäläisen kanssa.

Ensimmäisen vuoden konservoin-neissa keskityttiin töhryjen ja ilkvallan jälkien poistamiseen kirkkosalista. Tavoitteena ei ollut niinkään saada ai-kaan paljon valmista pintaa, vaan löytää erilaisille alustoille ja merkintätyypeille toimivia menetelmiä.

Liukoisuustesteillä löydettiin toi-mivia liuottimia ja häiritsevimmät tussilla tehdyt merkinnät poistettiin. Ensimmäisten päivien jälkeen lämpötila kirkolla laski kuitenkin lähelle nolaa ilmankosteuden ollessa erittäin korkea, mikä vaikeutti konservointia oleellises-ti. Kuulakärkikynällä tehdyt merkinnät osoittautuivat erityisen haastaviksi ja niiden osalta liuotinkokeiluja täytyy jatkaa.

Yksittäisten merkintöjen lisäksi tehtiin koepuhdistus alttarikaiteen paneeliin vesi-pellavaöljysuopaliuok-sella. Ohessa on esitelty esimerkkejä poistetuista töhryistä. Kaikki poistot ja kokeillut menetelmät on kuvattu kon-servaattorin laatimassa raportissa.

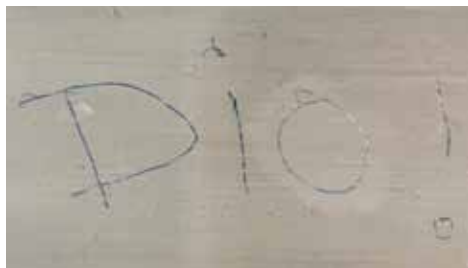
¹ Selvitys tehdyistä konservointitoimenpi-teistä, testeistä ja niihin käytetyistä materi-aaeleista Pielpajärven erämaakirkkossa 17.-23.9.2024, Sini Tammi 7.10.2024.

Eteläsakaran penkin kaiteen tussimerkintään kokeiltiin liuottimia, joista mikään ei liuottanut pohjalla olevaa öljymaalipintaa. Tehokkaimmaksi to-dettiin etyyliasettaatti. Merkintää poistettaessa alustasta irtosi myös pinttynyttä likaa, mikä sai poistokohdan erottumaan selvästi ympäristöstään. Vaikutelmaa hävytettiin puhdistamalla ympäröivä pinta rajatulta alueelta pellavaöljysuovalla ja vedellä.

Keskikäytävän penkin selkänojassa oli vastaava merkintä kuin eteläsakarassa. Koska väline ja alusta olivat samat, puhdistus tehtiin ilman erillisiä kokeita samaan tapaan kuin toisen merkinnän kohdalla.

Kuulakärkikynällä tehdyt merkinnät olivat ennako-odotusten mukaisesti haastavimmat poistaa. Yllä alttarikaiteeseen tehty merkintä, johon on kokeiltu erilaisia liuottimia sekä tehty testitäyttö Modostuckilla. Alttarikaiteen ohut maalikerros ja kylmäksi muuttunut sää haittasivat testejä, ja niitä täytyy jatkaa lämpimämmällä ilmalla. Toimivan liuottimen löytyessä myös geelihauteiden käyttöä kannattaa kokeilla.

Länsisakaran lehterinportaan käsijohteesta olevasta polttomerkestä poistettiin noki triamoni- ja sitraattiliuoksella. Hiiltyneelle puulle ei tehty toimenpiteitä.

Länsisakaran lehterin katossa olevalle nokijäljelle tehtiin puhdistustestejä. Parhaaksi osoittautui moni- ja sitraattiliuos. Kylmä sää pahensi kuitenkin liimamaalipinnan vaurioitumista, eli puhdistusta täytyy jatkaa lämpimämmässä.

Yllä olevat tussimerkinnät eteisen pohjois- ja eteläseinien liimamaalipinnalla poistettiin Etax A:lla, minkä jälkeen poistokohdat retusoiittiin PanPastel-kuivaväreillä. Vastaavaan tussimerkintään oli kokeiltu aikaisemmin myös asetonia, mutta sen todettiin tekevän etanolia suuremman mustetahrin liimamaalipintaan.

Altarikaiteessa olevan kaiveruksen kohta puhdistettiin Etax A:lla, minkä jälkeen tehtiin testitäytöt Modostuc-massan sävyillä White ja Ivory. Massa kannattaa sävyttää maalipinnan sävyyn ennen varsinaista täyttöä.

Sakastin oveen punaisella liidulla tehty merkintä, jonka liukenemista vasta kokeiltiin. Parhaiten liituaan tehosivat Etax A, etyyliasettaatti sekä aseton. Mikään kokeilluista liuottimista ei liuottanut maalia oven pinnasta.

Vesikatot

Paanukatto

Alumiini-paanukatteen ominaisuudet

Pielpajärven kirkon vesikaton varsinainen katemateriaalina on paanujen alla oleva alumiinipelti. Paanut muodostavat katon esteettisen pinnan, ja paanukatteen kuntoa ja korjausta tuleekin tarkastella nimenomaan tästä näkökulmasta.

Voimakkaat tuulet ajavat ajoittain sadevettä ristikeskuksen harjalta alumiinikatteen taakse ja aina kirkkosalin lattialle asti. Tämä on kuitenkin sen verran harvinaista, ettei siitä ole ollut rakenteille haittaa: alumiinipeltikatteen voikin katsoa olevan kunnossa.

Paanut on uusittu 1974. Ne on tuolin käsitelty lahonsuoja-aineella ja tiittävästi tervattu kahteen, kolmeen kertaan. Toinen tiedetty tervaus on tehty vuonna 1993.

Vuonna 2024 paanuissa ei ollut tervaa jäljellä lainkaan. Tervan puuttuminen paanujen pinnoilta johtui luultavasti riittämättömästä huollosta eikä – ainakaan enää tuolloin – lahonsuoja-aineen aiheuttamasta tervan hylkimisestä.

Tervakerros paanujen päällä antaa

katteelle lisää käyttöikää, sillä terva suojaa paanuja sään haristavalta vaikutukselta. Suojaavaa tervakerrosta tärkeämpää paanujen pitkäaikaiskeston kannalta on kuitenkin paanurakenteen tuulettuvuus.

Vauriokartoitus 2024

Alumiinipellin päällä olevan paanutuksen tervaus on laiminlyöty, ja tätä nykyä paanut ovatkin täysin vailla suojaavaa tervapintaa.

Paanurakenteen korjauksen suunnittelu aloitettiin paanujen kunnan arvioinnilla. Työtä varten paikalle tuotiin telineet. Nostimen tuominen paikalle olisi ollut liian hankalaa.

Kesäkuussa 2024 pidetyssä katselmuksessa todettiin paanukatteen olevan lähes kokonaan hyväkuntoinen. Havaittavissa oli jonkin verran sään aiheuttamaa haristumista, mutta ainoastaan sisäjiirien räystäspaanut olivat vaurioituneita.

Ilmansuunnat vaikuttavat suuresti katteen olosuhteisiin: auringon puolella paanut ovat haristuneet, kun taas varjon puolella ne ovat jäkälöityneet. Osa var-

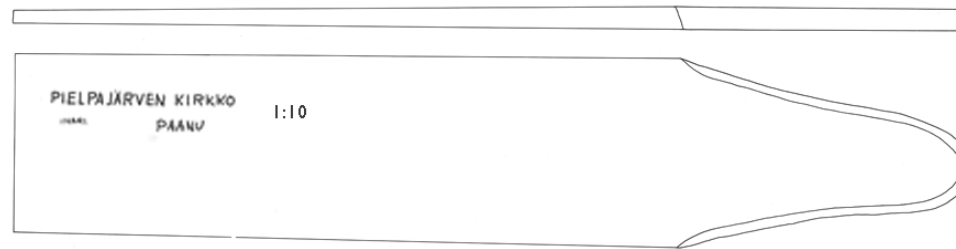
jon puolen sisäjiirien räystäspaanuista on murtunut.

Vauriokartoituksessa todettiin, että yksittäisten paanujen uusiminen riittää eikä kokonaisten lappeiden paanutuksen vaihtamiselle ole tarvetta.

Antti Pihkalan seurakunnille laatimassa ohjeessa¹ tunnistetaan viisi paanukatteen korjausastetta:

1. Katon tervaus.
2. Pudonneiden tai läpihaljenneiden paanujen vaihto.
3. Osittainen paanujen vaihto lape kerrallaan tai osa lapetta.
4. Paanujen vaihto kauttaaltaan tai suurelta osalta.
5. Paanujen, aluskatteen ja aluslaudoituksen vaihto.

Näistä Pielpajärven kirkon paanukatteen korjaustarve sijoittuu tasolle kaksi.

Paanu, saatu museoviraston kokoelmiin 1976. Rakennusfragmenttikokoelma, Museovirasto.

Talteen otettu murtuneen räystäspaanun pää.

kuvat päivittyvät

Räystäspanujen vaurioita kesällä 2024. Kuva Tuomo Rinne.

Tuulilaudan korokerima ei ole alkuperäisen mallin mukainen.

Spirojen fragmentteja. Ylempi museoviraston kokoelmissa ja alempi kirkon eteisessä.

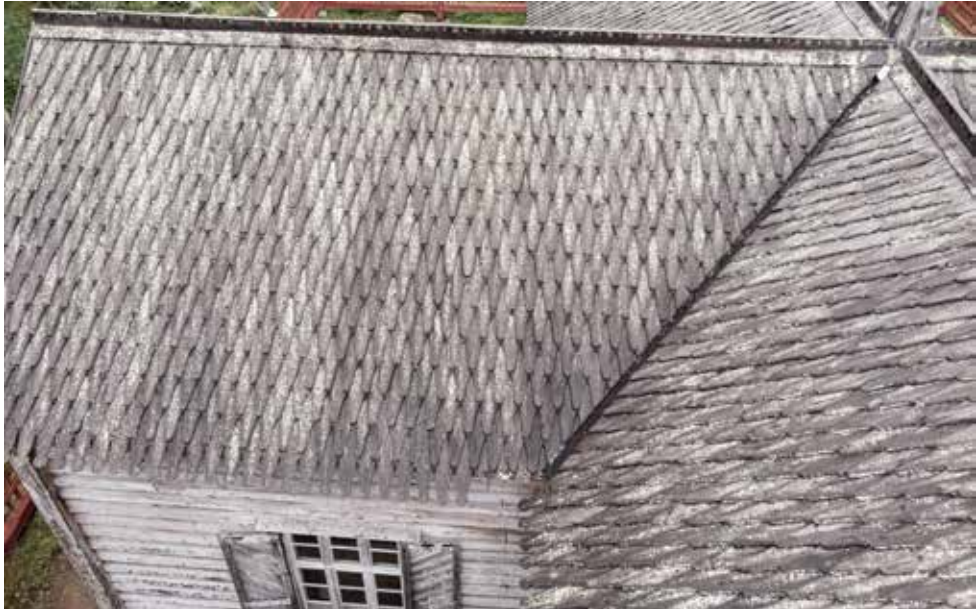

Tapulin spiira kesällä 2024.

Ristikeskukseen päällä olevan spiiran haristunut huippu (vas.) ja korjattu tyvi (oik.) kesällä 2024.

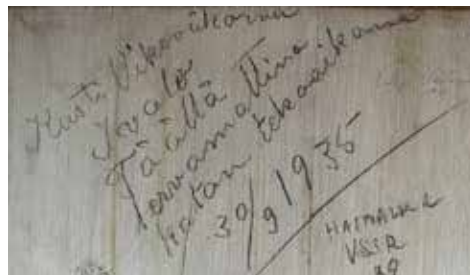

Viereisellä sivulla kopterikuvia Pielpajärven kirkon paanukatteesta vuodelta 2022. Koristeellisten räystäspaanojen lisäksi paanuja näyttäisi olevan kahta mallia: tapulissa ja kirkossa omansa. Tapulin paanujen päälle nauhattu rima on ilmeisesti työmaa-aikainen.

Vuoden 2011 tarkastusmatkan muistiossa Kirkkohallituksen yliarkkitehti Antti Pihkala ja Museoviraston intendentti Martti Jokinen toteavat, että paanukatteen korjaus- tai uusintatarvetta ei ole mutta pitemmällä tähtäimellä on varauduttava nykyisen katteen muuttamiseen tuohialuskatteiseksi veistopaanukatteeksi. Tarkastuksessa sisäjiirien kouruissa käytettyä kuparipeltiä pidettiin toiminnallisesti yhteensopimattomana sekä tervan että alumiinin kanssa.¹

1 Tarkastusmatka Pielpajärven kirkolle 29.8.2011, Martti Jokinen ja Antti Pihkala

Maantasosta paanujen erilaisuutta ei juuri huomaa.

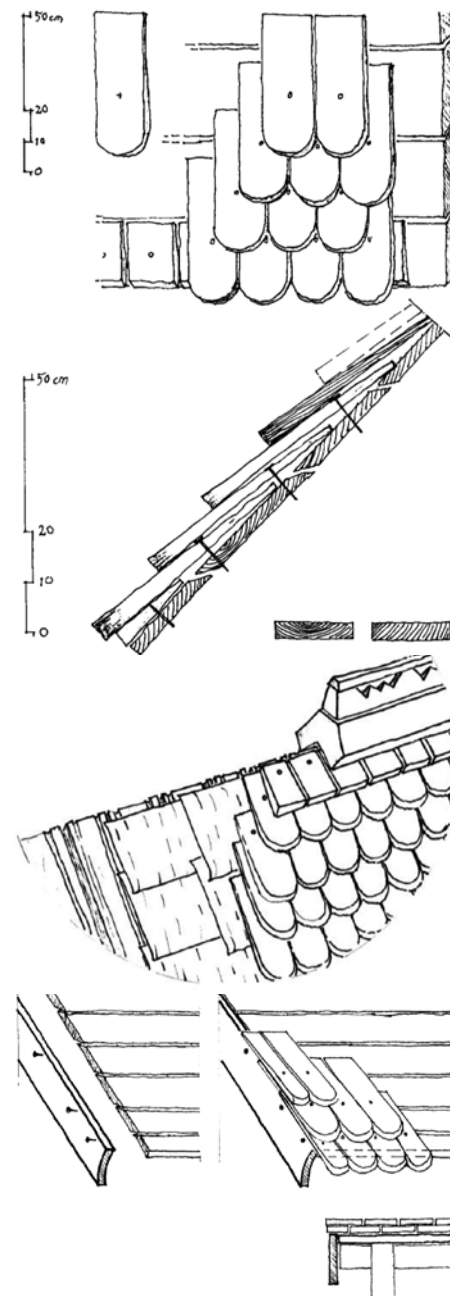

Katto on tervattu syyskuun 1935 lopulla.

Kuvat oikealla ylhäältä alaspäin:

- Paanut valmistetaan siten, että puun sydänpuoli tulee ylöspäin. Paanu on kiilan muotoinen, paksunee näkyville tulevaa kärkeä kohden. Paanut naulataan ilmastavasti, jotta paanujen alapinta tuulettuu. Oikea asento varmistetaan räystäälle naulattavalla aloituskiilarivillä. Aloituskiiilat eivät tule näkyviin.
- Sivusuunnassa huomioidaan paanujen elämisvara kosteuden vaihdelleessa.
- Katon harjalla: Katelista, harjakampa ja harjakouru. Paanujen alla tuohialuskate.
- Räystäällä: Paanutus jatkuu räystäään reunaan saakka. Paanut suojaavat katon kaikkia osia. Roskia ja kosteutta kerääviä lautoja ei kannata kiinnittää räystäspaanojen päälle tai kylkeen.²

2 Pihkala Antti, 2023, Paanukaton hoito ja korjaus – Ohje seurakunnille. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta 149. ISBN 978-951-789-791-4

Uralautakate

Kellotapulिन alemmassa eli eteisen vesikatossa on kaksinkertainen limitetty uralautakate. Kate on asennettu vuonna 1974 ja tervattu seuraavana vuonna. Kellotapulिन ylemmän osan julkisivut on verhoiltu samanlaisella katelaudalla, joka on käsitelty punamullalla.

Katelautakerrosten välissä ei ole vedeneristettä, mutta kirkkosalin länsiseinää vasten olevalla puolella kuparipelti on nostettu katelautojen alle siten että se on näkyvässä tapulिन ullakolla.

Katelaudat on naulattu sekä nau-lauspuihin ja eteisen seinien ylimpiin hirsisiin. Ainakin päällemmät laudat on naulattu reunoiltaan, eli ne läpäisevät alemmat laudat.

Korjaussuunnitelma

Korjauksen tarvittava laajuus selviää kun vaurioituneita kohtia aletaan avata. Korjauksessa käytetään hienosahattua lautta, johon höylätään vesiurat. Kate tervataan samaan tapaan kuin paanukatot.

Tapulिन lautakatteen etelälape syksyllä 2023. Katon ja kirkon länsiseinän välissä on kuparipelti, joka johtaa sadeveden pois. Se vaikuttaa pysyneen täysin tiiviinä.

Kellotapulिन katelaudoituksen lahovaurioita kesällä 2024.

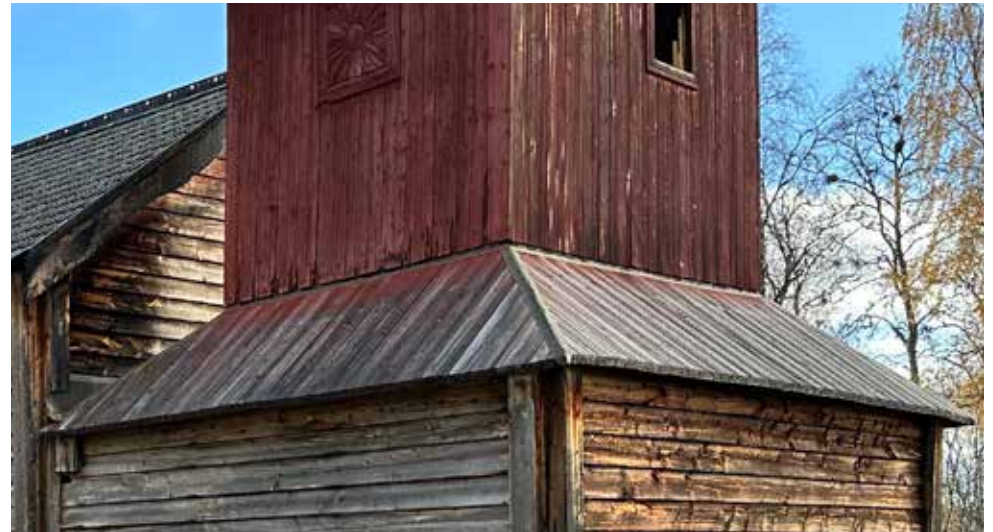
Kellotapulिन yläosan lautaverhouksen vaurioita kesällä 2024. Kuva Tuomo Rinne.

Katelaudoituksen reuna loppukesästä 2021.

Katelautojen yläpäät näkyvät ullakolla.

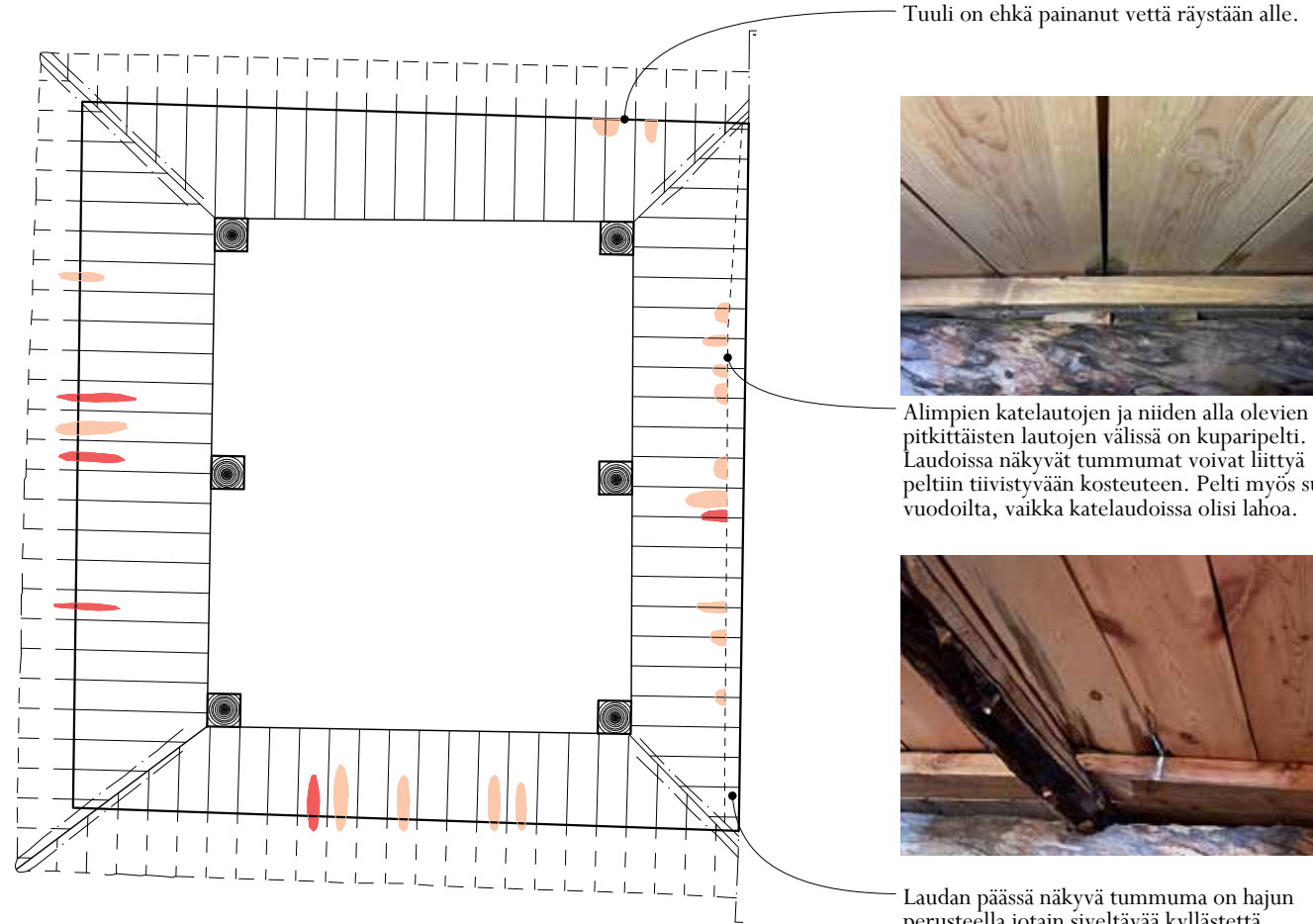
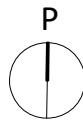
Tapulिन lautakatteen pohjois- ja länsilappeet syksyllä 2023. Tapulिन yläosan verholautojen lahovauriot ovat pahemmat pohjoispuolella.

Vuotodokumentointi

Kesäkuussa 2024 havaittiin uralautakatteessa useita vuotoja, jotka johtuvat lautojen lahoamisesta. Vuodot dokumentoitiin 19.9.2024.

 laho/kosteusjälki
 kattovuoto

Tuuli on ehkä painanut vettä räystäään alle.

Alimpien katelautojen ja niiden alla olevien pitkittäisten lautojen välissä on kuparipelti. Laudoissa näkyvät tummumat voivat liittyä peltiin tiivistyvään kosteuteen. Pelti myös suojaa vuodoilta, vaikka katelautoissa olisi lahoa.

Laudan päässä näkyvä tummuma on hajun perusteella jotain siveltävää kyllästettä.

– Restauraatiohanke –

Lautakатteen korjaus

Lautakatto korjattiin lokakuun alussa 2025. Päällimmäisen lautakerroksen purkamisen myötä kävi ilmi, että lahovauriot olivat huomattavasti laajemmat kuin sisäpuolelta oltiin voitu havaita.

Kate uusittiin vaurioituneilta osin suunnitelman mukaisesti hienosahattua laudasta. Lahovaurioiden laajuuden yhdeksi syyksi epäiltiin sitä, että lautojen väli ei ollut päässyt kuivumaan puskussa tiiviin päällilautakerroksen vuoksi. Uusittujen lautojen väliin päätettiin siksi jättää pienet raot.

Lautakerroksen alta paljastuivat pienet puunaulat, joilla ehkä on kiinnitetty aiempi lautakate hirsikehikon ylimpään hirteen. Naulojen etäisyys toisistaan vaihtelee hiukan, mutta on noin 20 cm.

Alemman lautakerroksen lahovaurioita tapulin eteläisivulla.

Lautakатteen korjaus käynnissä tapulin länsisivuilla.

Lautakатteen lahovaurioita tapulin pohjois- ja itäisivuilla.

Yllä eteläisivun korjattu lautakate.

Oikealla lautojen alta löytyneitä puunauloja ylimmässä hirressä.

Kaikki sivun kuvat Tuomo Rinne.

PÄIVITETTÄVÄ

Tervaus paksunnetulla tervalla

Pielpajärven kirkon tervauksessa olisi suositeltavaa käyttää viimeaikaisissa pohjoismaisissa tervaututkimuksissa hyväksi koettuja menetelmiä. Tavoitteena on saada syntymään kestävä kalvomainen tervapinta.

Pigmenttien käyttö sekä tervan kokoon keittäminen lähes pikeentymispisteeseen ovat keinoja, joilla parannetaan tervan pysymistä katolla. Tuoreiden tutkimustulosten perusteella paksumpia kerroksittain 3–5 kertaa. Tervauksien tulisi tapahtua riittävän tiheästi, jotta edellinen kerros ei ehdi kulua pois ennen seuraavan levittämistä. Etelälap-

peille tarvitaan tuplasti tervakerroksia verrattuna varjossa oleviin lappeisiin.

Tervan täyteaineena käytetään rautaoksidipigmenttiä. Punainen vaaleimpana on tutkimuksissa osoittautunut parhaaksi, mutta myös ruskeaa umbraa sekä mustaa voidaan käyttää. Punaisen tai ruskean katteen lämpötila jää auringonpaahteessa alhaisemmaksi kuin mustan katteen, joten tervaus onnistuu todennäköisesti helpommin ja terva pysyy katolla paremmin. Reseptissä on lisäksi kuivumista nopeuttavaa hartsipitoista vernissaa.

Ennen tervautusta katto kuivapuhdistetaan ja käsitellään raa'alla pellavaöljyllä. Tervauksessa tutkitaan tervan kokoon-

keittämisen vaikutusta käyttämällä keittämällä paksunnettua tervaa aina kunkin ilmansuunnan toisella lappeella. Myös spiirat käsitellään. Kokoonkeittäminen toteutetaan 150 asteessa ja paksuuntuminen todennetaan mittaamalla viskositeetin DIN-s -arvo.

Tervautulosta seurataan ja pintakäsittelyreseptiä kehitetään tulosten perusteella.

Tervausolosuhteet

Ilmankosteuden tulee olla alle 80 %. Siksi aamuharhaisella ei pidä tervata, jos on voimakas kaste. Tervautusta ennen täytyy olla kaksi sateetonta päivää ja UV-indeksin tulee olla alle 4.

Tervaseos lämmitetään levittämistä varten 55 asteeseen. Käsittelyolosuhteet (puun kosteus, ilmankosteus, lämpötila, sääolosuhteet) kirjataan ylös liitteenä olevalle lomakkeelle, jotta katto voi toimia koekenttänä tuleville tervauksille.

Tervan levittäminen

Tervaseos tulee hieroa tiukasti alustaansa, jotta sitä tunkeutuu mahdollisimman syvälle puun huokosiin. Levitykseen kannattaa käyttää liisterin levitykseen tarkoitettua harjaa, jossa on pitkät ja taipuisat luonnonharjakset. Muoviharjaksilla työ ei suju.

Työn aikana katolta alas mahdollisesti valuva terva varaudutaan keräämään talteen räystäskourujen avulla.

TERVAUSOHJE

Ainesosat

- hautaterva
- rautaoksidipigmentit
- hartsipitoinen vernissa (Puutärpättiin tai etanoliini liuotetun hartsin voi myös erikseen lisätä seokseen)

Pigmenttitahnahan sekoitus

Viimeistään edellisenä päivänä ennen katon pintakäsittelyä tehdään pigmenteistä ja vernissasta tahna.

Tervan keittäminen kokoon

Ensin terva esilämmitetään kuumentamalla se esimerkiksi neljän tunnin ajaksi 80 asteeseen välillä hämmentäen, ja sitten paksunnetaan se kuumentamalla riittävän pitkäksi ajaksi 150 asteeseen. HUOM! Syttymisvaaran takia palosammutuskaluston pitää olla käsillä tervaa keitetessä.

Väriin sekoitus tervaan

Pigmenttitahna sekoitetaan 60 asteeseen tervaan ennen levitystä.

1. kerros paksulla tervalla

Kevät-kesällä katon kuivuttua tehdään raaka pellavaöljyimeytys ja ensimmäinen tervaus tahnalla paksunnetulla tervalla.

2. kerros paksulla tervalla

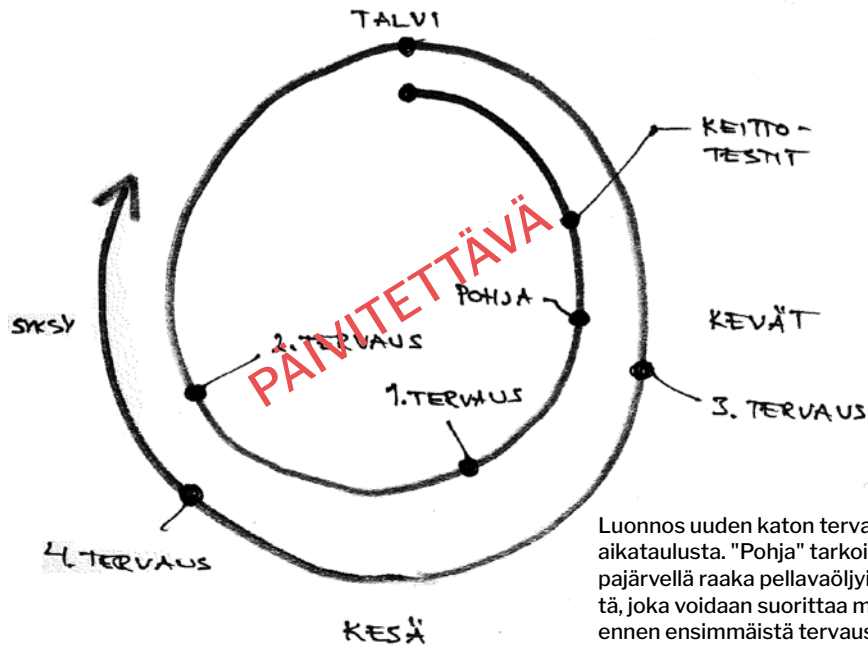
Ennen talvea tehdään toinen tervaus tahnalla paksunnetulla tervalla. Jos katon ulkonäkö arvioidaan ensimmäisen käsittelyn jälkeen liian tasaväriseksi, tervareseptiä säädetään ennen toista käsittelyä.

3 ja 4. kerros

Seuraavana keväänä ja syksynä tehdään tarvittaessa vielä kolmannet ja neljännet sivelyt.

Seurantakaavakkeen täyttö

Tervaseoksen valmistamisen ja tervausolosuhteiden tiedot kirjataan seurantakaavakkeeseen (ks. viereinen sivu).

Luonnos uuden katon tervauksen aikataulusta. "Pohja" tarkoittaa Pielpajärvellä raaka pellavaöljyimeytystä, joka voidaan suorittaa myös juuri ennen ensimmäistä tervautusta.

Tervauksen seurantamuistio

KOHTEEN TAUSTATIEDOT	
Rakennus:	
Tervattava osa:	Pinta-ala:
Muistion laatija:	
Urakoitsija:	Tervauksen päivämäärä:
Huoltohistoria (päivämäärä, urakoitsija, toimenpide):	
TERVATTAVAN ALUSTAN TIEDOT	
paanu / lauta / muu, mikä:	mänty / tammi / haapa / ei tiedossa, muu, mikä:
harmaantunut / halkeillut / rapautunut / kuiva, muu, mikä:	
tervakalvo: kyllä / ei / osittain	kalvo on: matta / kiiltävä / halkeillut
Piirrä tähän karkea pohjakuva katosta ja merkitse ilmansuunnat pohjoisnuolella:	

TERVAUKSEN TIEDOT		
Tervan merkki / tyyppi:	Kulutettu määrä (valmis seos, litraa):	
TERVAN KOKOON KEITTO JA PAKSUUS / VISKOSITEETTI, DIN-s (URAKOITSIJA TÄYTTÄÄ) Kokoon keitolla pyritään tasaamaan tervan laatua ja paksuntamaan sitä niin paljon, että se on vielä levitettävissä + 60 asteessa. Esilämmitys tehdään aina, mutta kokoon keiton tarkka lämpötila ja aika riippuu tervan laadusta ja käytettävästä reseptistä, eli tehdään ensin koelämmitys pienemmällä erällä.		
Esilämmitys hämmentäen (aika ja lämpötila):	Esilämmityksen jälkeen (DIN-s 60°C):	
Kokoon keitto (aika ja lämpötila):	Kokoon keiton jälkeen (DIN-s 60°C):	
Tervaan lisätyt lisäaineet ja niiden suhteet (pigmenti, puuhiili, hiekka, pihka, vernissa tms.)	Lisäaineiden jälkeen (DIN-s 60°C):	
Pinnan kosteus (alle 18 %):	Pinnan lämpötila:	Tervan levityslämpötila:
Levitysmenetelmä: harja / sivellin / tela / ruisku / muu, miten tervan levitys onnistui, millainen terva oli levittää?		
SÄÄHAVAINNOT lämpötila, aurinkoisuus, (UV arvo 1-10) HUOM! Kaksi päivää ilman sadetta ennen tervausta!		
2 päivää ennen tervausta:		
tervausta edeltävä päivä:		
tervauspäivä 1:		
tervauspäivä 2:		
JÄLKISEURANTA (TILAAJA/VALVOJA TÄYTTÄÄ)		
Onko muodostunut pysyvää pintakalvoa? kyllä / ei Kuvaa kalvoa (matta, kiiltävä, raidallinen, tasainen, halkeillut jne.):		

Tervan kokoonkeitto

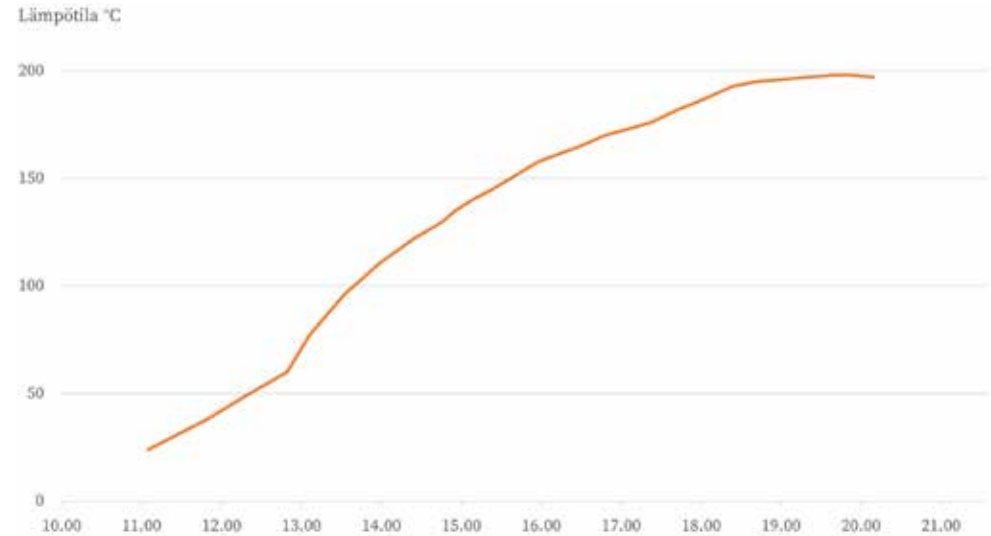
Ensimmäisiä tervauksia varten hankittiin Ausonin mäntytervaa, josta puolet keitettiin kokoon. Urakoitsija Tuomo Rinne rakensi keittämistä varten uunin Fiskarsiin. Kokoonkeitto suoritettiin 19.4.2025 ja terva siirrettiin seuraavana päivänä 20 litran metallipurkkeihin, joissa tervaa on helpompi kuljettaa ja lämmittää kuin suurissa tynnyreissä.

Uunin keittolevynä toimi 10 mm paksu teräslevy, jonka päälle asetettiin tervatynnyri. Tynnyrin ympärille asennettiin palovillavuoraus. Tervan viskositeetti mitattiin kahdessa vaiheessa: ensin lämpötilan noustessa 60°C:een ja uudelleen purkituksen yhteydessä, kun terva oli jäähtynyt takaisin samaan lämpötilaan.

Tervan alkuviskositeetti 60°C lämpötilassa oli 82 DIN-s, mikä on Hakkaraisen tervaa huomattavasti paksumpaa (18 DIN-s 68°C). Terva kiehui 130°C asteessa. Seitsemän ja puolen tunnin kuumentuksen jälkeen tervan lämpötila oli noussut tavoiteltuun 190–200°C:een, jossa sitä pidettiin noin kahden tunnin ajan.

Suuri tervamäärä pysyi eristetyssä uunissa pitkään lämpimänä ja oli jäähtynyt levityslämpötilaan vasta yli yhdeksän tuntia keiton lopettamisen jälkeen. Silloin sen viskositeetiksi mitattiin 602 DIN-s, joka on huomattavan korkea.

Kellonaika	Lämpötila °C	Huomiot
11.06	24	
11.50	38	
12.06	44	
12.22	50	
12.50	60	82 DIN-s
13.08	78	
13.33	96	
13.58	110	
14.25	122	
14.47	130	kiehuu
14.56	135	
15.09	140	
15.24	145	
15.59	158	
16.30	165	
16.48	170	
17.23	176	
17.43	182	
17.56	185	
18.25	193	
18.41	195	
18.59	196	
19.20	197	
19.40	198	
19.55	198	
20.10	197	
21.00		
22.00		
23.00		
0.00		
1.00		
2.00		
3.00		
4.00		
5.00		
6.00		
7.00		
8.20	94	
10.30	60	602 DIN-S

Tervan lämpötilan muutos kokoonkeitossa, joka kesti kymmenisen tuntia. Lämpötila oli noin kaksi tuntia 190–200°C.

Vasemmalla Pielpajärven kirkon tervan kokoonkeiton lämpötila- ja viskositeettimitauksien tulokset kokoonkeiton eri vaiheissa. Tervan jäähtyminen takaisin 60 asteeseen kesti yli 14 tuntia.

Oikealla urakoitsija Tuomo Rinteen rakentama uuni, jossa Pielpajärvellä käytetty terva keitettiin kasaan. Kuva Tuomo Rinne.

Ensimmäinen tervaus, kesäkuu 2025

Katot tervattiin ensimmäisen kerran 6.-12.6.2025. Käsittely tehtiin hieman suunniteltua myöhemmin, mihin vaikutti mm. kesäkuun alun sateinen sää.

Ennen tervamaalin levittämistä kaikki kattopinnat puhdistettiin harjaamalla ja käsiteltiin vernissalla.

Kaikki tervauspäivät olivat puolipilvisiä, mutta niiden väleissä oli kuurottaista sadetta. Käsiteltävien pintojen kosteudet olivat välillä 17–18 % aina ennen tervauksen aloittamista. Pinnan lämpötilat vaihtelivat ilmansuunnasta ja päivästä riippuen 14–27°C.

Tervan levityslämpötila oli 60°C, paitasi pohjoissakaran itälapeella 90°C.

KÄYTETTY TERVAMAALI

Punainen katto koettiin Pielpajärven kirkon vakiintuneeseen ulkonäköön nähden vieraaksi. Sekoittamalla ruskeaa umbraa ja punaista rautaoksidipigmenttiä tavoiteltiin hautatervan luonnollista ulkonäköä muistuttavaa punaruskeaa sävyä. Katon ei myöskään toivottu näyttävän maalatulta.

Tervaus aloitettiin pienellä värimallilla. Sen perusteella sävyn katsottiin olevan liian punainen, joten pigmenttitahnaan päätettiin lisätä mustaa rautaoksidipigmenttiä. Työmaalla lisätty musta pigmentti on muista poiketen mitattu painon sijaan tilavuusmitalla.

Tervamaalin valmistuksessa käytettiin Ausonin mäntytervaa, Gysingen hartsivernissaa ja Uulan pigmenttejä.

TERVAMAALIN RESEPTI

Pigmenttitahna:

15 l hartsivernissa
25 kg ruskea umbra rautaoksidipigmentti
5 kg punainen rautaoksidipigmentti
2 l musta rautaoksidipigmentti

Tervamaali:

2 osaa mäntytervaa
1 osa pigmenttitahnaa

Katkelma kattoa käsiteltiin värimalliksi 6.6.2025. Yhdessä työmaalla vierailleiden Saamelaismuseon edustajien kanssa päätettiin lisätä pigmenttitahnaan ruskean umbran ja punaisen lisäksi mustaa rautaoksidipigmenttiä. Kuva Tuomo Rinne.

Ennen pintakäsittelyä katot puhdistettiin harjaamalla. Kuva Tuomo Rinne.

Tervamaali lämmitettiin telineillä levityslämpötilaan pienissä erissä. Kuva Tuomo Rinne.

Kokonaan tervattu katto 13.6.2025. Kuva Tuomo Rinne.

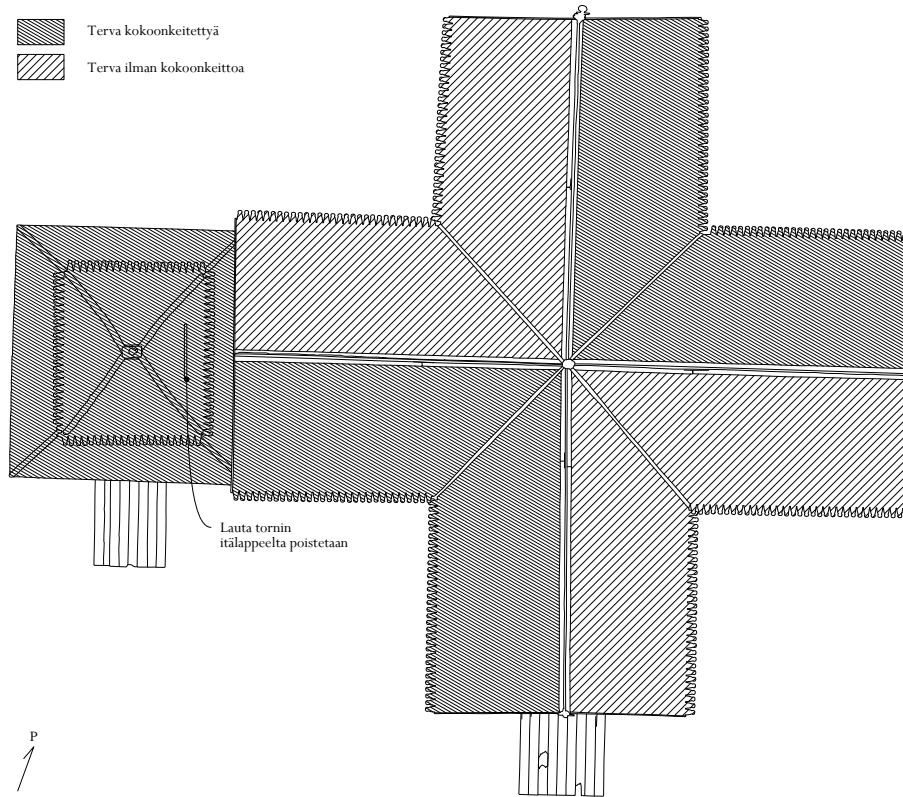
Kokoonkeiton vaikutuksen tutkiminen

Pielpajärvellä haluttiin tutkia tervan kokoonkeittämisen vaikutusta tervakalvon muodostumiseen ja tervauksen pysyvyyteen. Ajatuksena oli, että mikäli kokoonkeiton vaikutus todettaisiin vähäiseksi, kyseinen vaivalloinen työvaihe voitaisiin tulevaisuudessa jättää tekemättä.

Lappeiden ilmansuunnilla on ratkaiseva merkitys tervan pysyvyydelle.

Siksi kokoonkeiton vaikutusta päätettiin tutkia kaikkien ilmansuuntien lappeilla, minkä ristikirkon kattomuoto luontevasti mahdollistaa.

Kesän jälkeen voitiin todeta, että kokoonkeiton vaikutukset tervan pysyvyyteen jäi ainakaan ensimmäisessä tervauksessa selvästi ilmansuuntaa vähäisemmäksi.

Kaaviossa on esitetty suunnitelma siitä, millä lappeilla kokoonkeitettyä ja keittämätöntä tervaa käytettiin vuoden 2025 tervauksissa.

Tapulin tervapinnat ennen toista tervautta, lokakuu 2025.

Kaikkien lappeiden käsittelyssä käytettiin kokoonkeitettyä tervaa. Kuvat Tuomo Rinne.

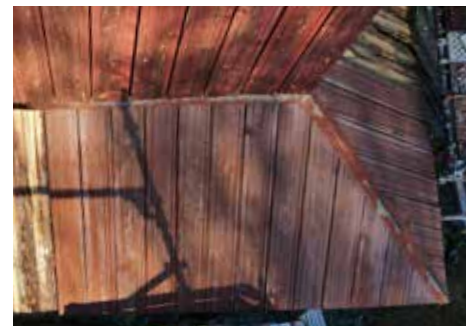
Tapulin huipun pohjoislape.

Tapulin alatasen pohjoislappetta.

Tapulin huipun länsilape.

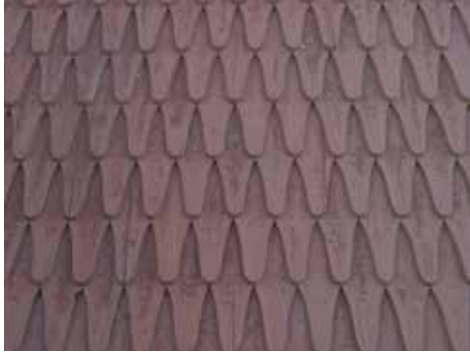

Tapulin alatasen länsilappetta ja oikealla katkelma etelälappetta.

Vasemmalla tapulin huipun etelälape ja oikealla itälape.

Ristivarsien lappeiden tervapinnat
ennen toista tervausta, lokakuu 2025.
Kuvat Tuomo Rinne.

Länsisakaran pohjoislape, ei kokoonkeittoa.

Länsisakaran etelälape, kokoonkeitetty.

Pohjoissakaran länsilape, ei kokoonkeittoa.

Pohjoissakaran itälape, kokoonkeitetty.

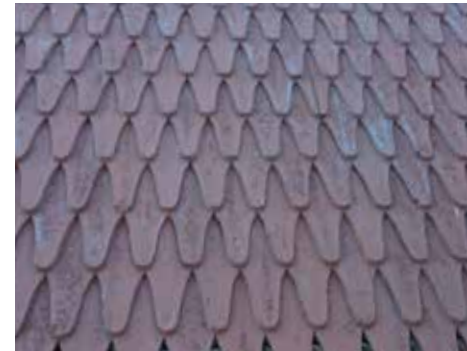
Itäsakaran pohjoislape, kokoonkeitetty.

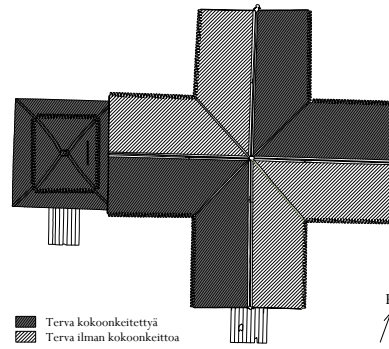
Itäsakaran etelälape, ei kokoonkeittoa.

Eteläsakaran länsilape, kokoonkeitetty.

Eteläsakaran itälape, ei kokoonkeittoa.

Toinen tervaus, lokakuu 2025

Pielpajärven kirkon kattojen toinen tervaus suunniteltiin lokakuulle 2025. Ennen tervauksen aloittamista arvioitiin ensimmäisen tervauksen onnistumista muodostuneiden tervakalvojen sekä värisävyn näkökulmasta.

Tervamaalin reseptiin päätettiin lisätä toiseen tervaukseen kimröökkiä, joka toisaalta paksuntaisi seosta ja toisaalta vähentäisi entisestään sen punaisuutta.

Pigmenttitahnat oli sekoitettu jo alkukesän tervausta varten ja myös kokoonkeitetty terva oli samaa erää. Ennen tervan ja pigmenttitahnan sekoittamista, tahnaan lisättiin 6 l kimröökkiä.

Säistä ja myöhäisestä aloitusajankohdasta johtuen syksyn 2025 tervauksessa ehdittiin käsitellä vain tapulin katteet sekä ristivarsien uusitut paanut.

TERVAMAALIN RESEPTI

Pigmenttitahna:
 15 l hartsivernissa
 25 kg ruskea umbra rautaoksidipigmentti
 5 kg punainen rautaoksidipigmentti
 2 l musta rautaoksidipigmentti
 6 l kimröökkiä

Tervamaali:
 2 osaa mäntytervaa
 1 osa pigmenttitahnaa

Tapulin vastikään korjatut ja tervattut katteet lokakuussa 2025. Ristivarsien katteista on tervattu ainoastaan uusitut paanut. Kuva Tuomo Rinne.

Lähikuva tapulin paanuista pian toisen tervauksen jälkeen. Kuva Tuomo Rinne.

Itäisen ja pohjoisen riistivarren jirissä on uusittu vaurioituneita paanuja. Uudet paanut on käsitelty kimröökkiä sisältävällä tervamaalilla. Kuva Tuomo Rinne.

Tervaussuunnitelma 2026

Vuonna 2026 ovat vuorossa ainakin ristivarsien toinen ja tapulin katteiden kolmas käsittelykerta. Kevättervauksesta luovutaan, koska karttuneen tiedon ja myös Pielpajärveltä saadun kokemuksen perusteella syystervauksen pysyvyys on parempi.

Tervausta jatketaan samalla reseptillä ja ohjeilla kuin syksyn 2025 syystervauksessa, mutta käsittelyt aloitetaan huomattavasti aikaisemmin eli mielellään jo elokuun puolella. Säiden salliesä pinnat käsitellään kahdesti. Käsittely voidaan toistaa heti aiemman pinnan kuivuttua.

Tervausta aloitetaan keväällä 2025 kokoon keitetyllä tervalla, mutta seuraavan erän kokoonkeitossa tavoitellaan huomattavasti matalampaa viskositeettia (n. 120–130 DIN-s 60 °C:ssa).

Jatketaan kokoonkeiton vaikutusten tutkimista noudattamalla aiemmin laadittua lapekaaviota.

Tervaustyömaa suojataan huolellisesti, jotta terva ei leviä rakennuksen ulkopinnoille tai ympäristöön. Räystäälle asennetaan tilavuudeltaan riittävän suuret tervakourut tervan juoksemiin sopivilla, melko jyrkillä kaadoilla. Kourut pidetään paikoillaan tervauksen jälkeen siihen asti, että tervan valuminen katolta lakkaa.

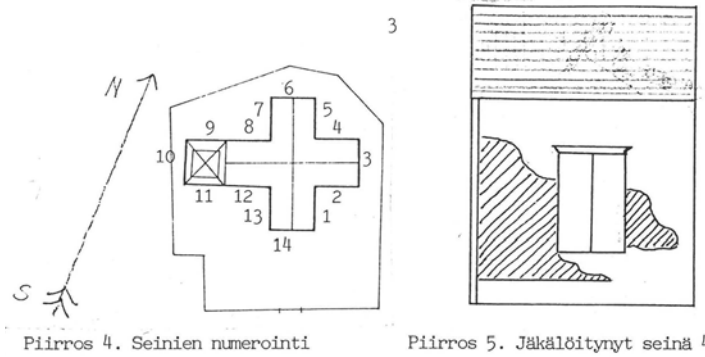
Kokoonkeitto

1. Esilämmitetään terva ensin 4 h 80 °C hämmentäen ja annetaan viilentyä Tasataan tervan koostumusta ja varmistetaan, että se on hyvin sekoittunutta.
2. Mitataan tervan alkuviskositeetti 60 °C (levityslämpötila)
3. Keitetään kokoon 190 asteessa 1,5 h Puolen tunnin välein otetaan välimittaus, eli erotetaan pieni erä (esim. 1 litra) tervaa viileneeseen 60 °C lämpötilaan ja mitataan viskositeetti. Jos tervan paksuus on välimittauksessa yli 120 DIN-s (60 °C) lopetetaan keitto siihen – tavoitellaan viskositeettia 120–130 DIN-s (60 °C).
4. Mitataan lopuksi koko valmiiksi keitetyn tervaerän viskositeetti 60 °C lämpötilassa

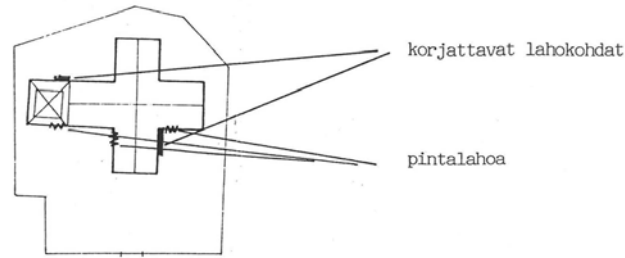
Hirsikorjaukset

Siika-ahon raportissa vuonna 1989 kuvattu kehikon kunto pitää edelleenkin pääosin paikkansa. Näyttää siltä, että ainoastaan itäsakaran pohjoissivulla eli sakastin koillisnurkassa uusi lahovaurio on aktiivinen ja vaatii pikaista korjausta. Itäsakaran pohjoisseinän kaksi alinta verholautaa avattiin syyskuussa 2024 ja tilanne katselmoitiin. Päätettiin vaihtaa alin hirsi kokonaisuudessaan ja poistaa maata sen verran, että hirsi ei lepää maassa.

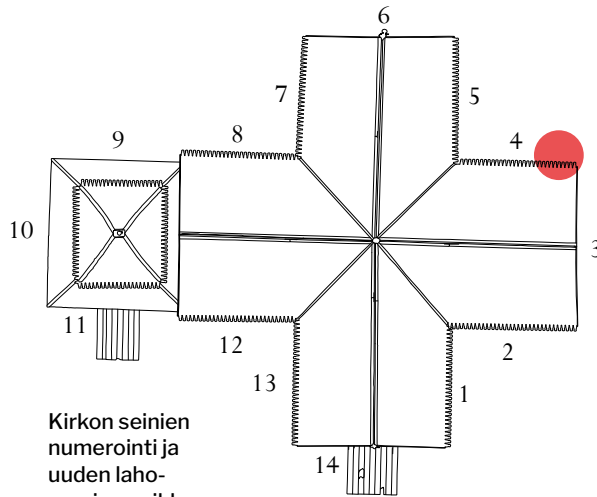
Viereisellä sivulla on esitetty tarkkailua vaativat, Siika-ahon raportissa esitetyt lahovauriot.

Seinän 1 alimmassa hirressä on kuivalahoa noin 2,8 m sisänurkasta lähtien. Hirsi kantaa vielä, mutta tarvitsisi paikkausta. Lahon osuus puusta kasvaa sisänurkkaa lähettä. Myös kellotapulien pohjoispuolisen seinän alin hirsi kaipaa korjausta (seinä 9). Kuivalahoa on noin 90 cm kirkonpuoleisesta nurkasta lähtien. Pintalahoa on myös seinän 2 alahirressä sisänurkan puoleisessa päässä, seinässä 11 kellotapulien oven ja kirkkorakennuksen välillä sekä seinän 13 alahirressä. Nämä kohdat eivät tarvitse välttämättä korjausta, mutta kertovat mitä vapaasti roiskivat sadevedet saavat aikaan. (Lahokohdat: piiros 6)

Työkertomus ajalta 26.6.-21.7.1989, Kaisu Siika-aho.

Kirkon seinien numerointi ja uuden lahovaurion paikka.

Uusi lahovaurio nurkalla 4-3.

Lahoa nurkalla 4-5-

Nurkka 1-2.

Nurkka 4-5.

Seinä 8.

Seinä 9.

Nurkka 12-13.

KORJAUKSET TEHTY, PÄIVITETTÄVÄ

Verhoilun korjaus

Sakastin koillisnurkassa, vaihdettavan hirren kohdalla uusitaan myös vesilista ja kaksi alinta verholautaa. Nykyiset laudat poikkeavat profiililtaan alkupe- räisistä. Uudet tehdään vanhan mallin mukaisiksi.

Julkisivujen maalaus

Kirkon kaikki ulkoseinät ovat olleet punamullattuja ja ikkunat valkeiksi maalattuja, ja kattokin on saattanut olla punainen. Punamultaus suojaisi pintoja sään kuluttavalta vaikutukselta. Kirkko kuitenkin tunnetaan nykyisestä, säänsyömästä asustaan – maalaaminen saattaisi näin pitkän ajan kuluttua tun- tua vieraalta.

*"Tulevaisuudessa harkittavat toimenpiteet:
[...] lautavuorauksen punamultaus,
joka antaisi suojaa sään kuluttavalta
vaikutukselta".¹*

1 Tarkastusmatka Pielpajärven kirkolle
29.8.2011, Martti Jokinen ja Antti Pihkala

Rakennuksen julkisivujen viimeisin punamulta- käsittely lienee 1800-luvulta.

Ristikeskuksen hirsikehän vaurio

Syyskuussa 2024 ullakolla havaittiin ristikeskuksen hirsikehän eteläpuoleisen hirren repeämä, jota tarkasteltiin myös kirkkosalin puolelta. Vaurio on mahdollisesti syntynyt sen seurauksena, että ristikeskuksen katon jiiripuut on vaihdettu alkuperäisiä kookkaammiksi. Tuolloin hirsikehän yläpuolella

olevien päätykolmioiden alimpia hirsiiä on lyhennetty siten, etteivät ne enää ylety tuelle. Vaikutusta on voinut olla myös kirkon rungon liikkeillä pelkkäkerran vaurioitumisen ja korjaustoimien aikana. Hirsikehän hirret ovat myös saattaneet vaurioitua jiirivuodoissa.

Hirsikehän repeämä kirkon lounaissänurkassa syyskuussa 2024.

Revennyt hirsii ullakon puolelta syyskuussa 2024. Kuva Tuomo Rinne.

Korjaussuunnitelma

Hirsikehä tarvitsi lisätuennan ennen talven lumikuormia. Seurakunnan metsästä haettiin sopiva mäntyrunko, joka pystytettiin tukitolpaksi permanenton ja vauriokohdan väliin. Tolpan alle asennettiin kuormaa permantoniskoille tasaavat puut. Tolpan yläpää muotoiltiin siten, että tolppa pysyy paikoillaan, eikä jätä jälkiä hirsikehään. Tolpan ja hirren väliin laitettiin vielä kaistale hirven vuotaa, jotta pihka ei tahraa maalipintaa.

Talven aikana suunnitellaan hirsikehän korjaus, jossa olisi hyvä konsultoida rakennesuunnittelijaa. Keväällä eteläskaran pohjoispäätykolmioon tehdään kulkuaukko, josta korjaus päästään suorittamaan.

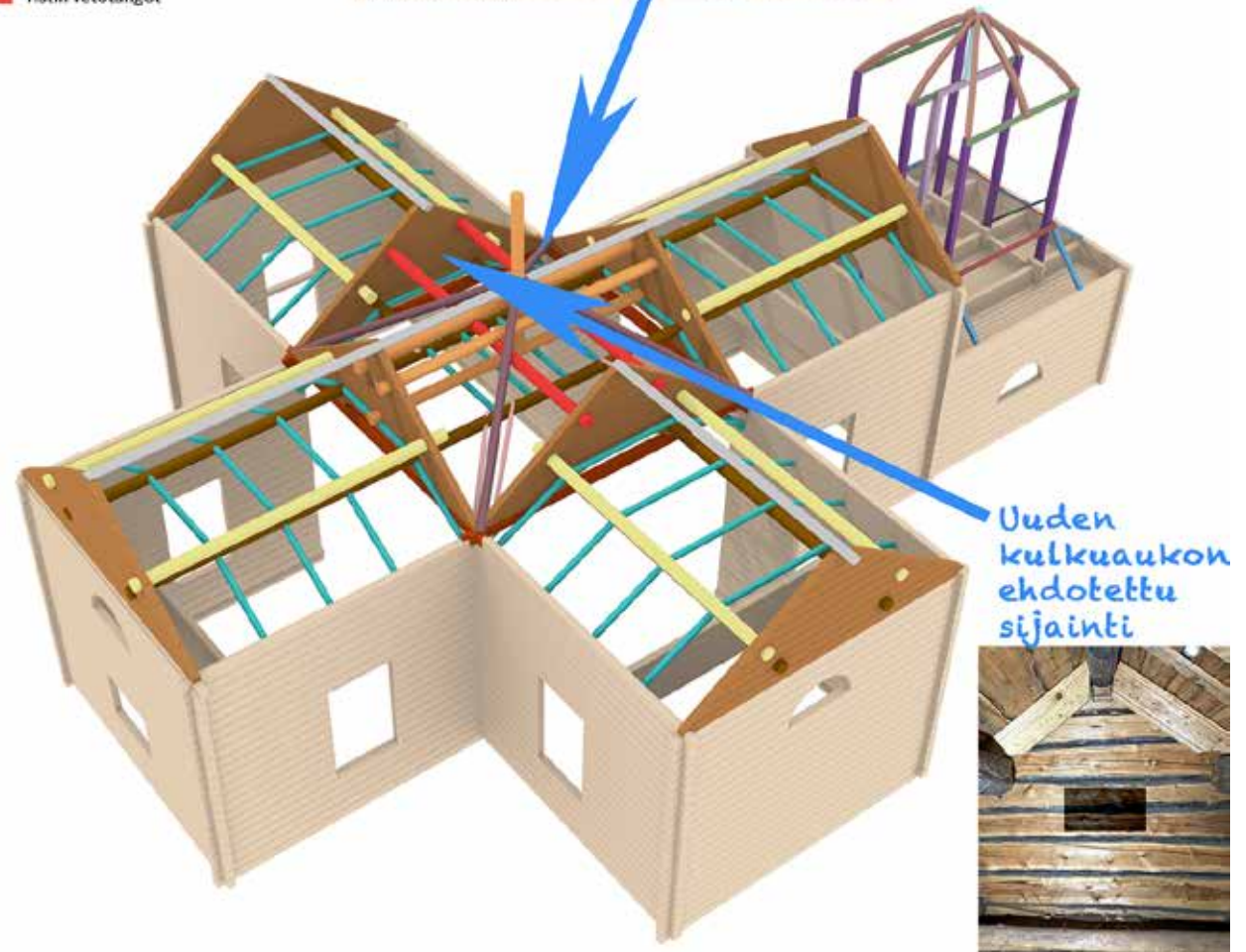

Hirren väliaikainen tuenta. Kuva Tuomo Rinne.

- seinähirret
- ristikeskuksen hirsikehä
- katon jiripuut
- päätykolmiot
- jirien naulauspuut
- holvinkannattajat eli laipion naulauspuut
- kattovuolaiset
- laipiovuolaiset
- kurkihirret
- spiraan tuet
- ristin vetotangot

Repeämä ristikeskuksen hirsikehän etelähirren länsipäässä

Uuden kulkuaukon ehdotettu sijainti

KORJAUKSET TEHTY, PÄIVITETTÄVÄ

Aita

Aita näyttää olevan kunnostettu vastikään. Kunnostuksessa ei kuitenkaan ole uusittu aidantolppien sorvattuja sipulikoristeita, joista osa on lahonnut ja irronnut paikaltaan. Korjausten yhteydessä sipulikoristeiden muoto on muuttunut. Viimeisissä korjauksissa portintolppien sipulikoristeet on jätetty kokonaan pois, ja ne tulisi palauttaa.

Vuoden 1885 valokuvan mukaisesti niiden tulisi olla aidan pylvaiden sipuleita kookkaammat.

Valtionarkeologi C.A. Nordman ottanut talteen syyskuussa 1958 Inarin Pielpajärven kirkkomaan aidasta.

Puunuppi Kirkkomaan aidasta, sorvattu, sipulinmuotoinen. Laho.

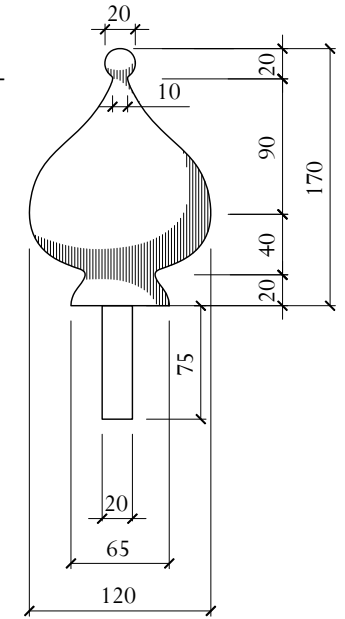
Kork. n. 17 cm.

Vuonna 1958 valtionarkeologi C. A. Nordman otti vierailunsa aikana talteen puunupin kirkkopihan aidasta. Puunuppia kuvailtiin sorvatuksi, sipulinmuotoiseksi ja lahoksi. Alkuperäisten nuppien korkeus oli n. 17 cm.¹

- 1 Museoviraston kokoelmiin tallennettuja rakennusfragmentteja Pielpajärven kirkolta Inarista, H58133

Valokuvien ja C.A. Nordmanin muistiinpanojen perusteella piirretty sipulin rekonstruktiopiirros 1:5.

Sipulin pohjassa on tappi, jolla se kiinnitetään aidan aidan pylvääseen.

Portinpylväissä on alun perin ollut aidantolppien nuppeja kookkaammat nupit (ks. valokuva vuodelta 1885 s. 86).

Nuppipoimintoja 1940- ja 1950-luvun valokuvista.

Tapuliin talteen otettuja nuppeja syksyllä 2023.

Portaiden uusiminen

Engbergin maalauksessa vuodelta 1905 näkyy kirkon pääoven edssä oleva porras, jonka sivuilla on yksi askelma ja edessä kaksi. Vuonna 1937 edessä on enää yksi askelma ja seuraavalla vuosikymmenellä portaat ovat osin jo romahtaneet.

Tapulin sisäänkäynnin edessä oleva porras on tallentunut harvoin kuviin, mutta vuoden 1937 kuvassa siitä näkyy häivähdys vuonna 1946 sivunäkymä. Sisäänkäynti on eteläoven sisäänkäyntiä matalammalla eikä portaaseen ole luultavasti liittynyt erillisiä askelmia.

Portaat on luultavasti uusittu vuoden 1959 korjauksissa, ja eteläsakaran oven uusittu porras näkyy vuoden 1966 kuvassa. Portaassa ei ole aimpaan tapaan askelmia edessä tai sivuilla. Vuosien 1965 ja 1974 mittauspiirustuksissa molemmat portaat viettävät voimakkaasti pois päin kirkosta, mutta kyse ei ehkä ole ollut alkuperäinen piirtre.

Portaat uusitaan mahdollisimman lähelle vanhaa mallia. Kallistusta tehdään vain sen verran, ettei vesi valu kohti kirkkoa. Porrastasannetta lasketaan molemmilla sisäänkäynneillä siten, ettei kynnyksen eteen talvella muodostuva polanne estä ovien sulkemista.

TÄYDENTYY

Gabriel Engbergin maalauksessa vuodelta 1905. 41518, Digitoimatton, Museovirasto.

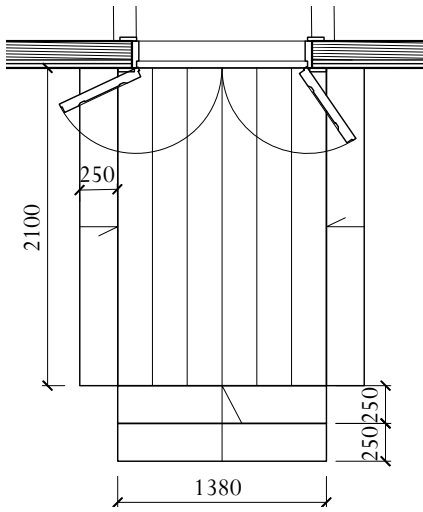
Vuoden 1937 kuvassa näkyvät portin sipulikoristeet ja siltaportaassa yksi askelma jokaiseen suuntaan. Antti Hämäläinen, Museovirasto.

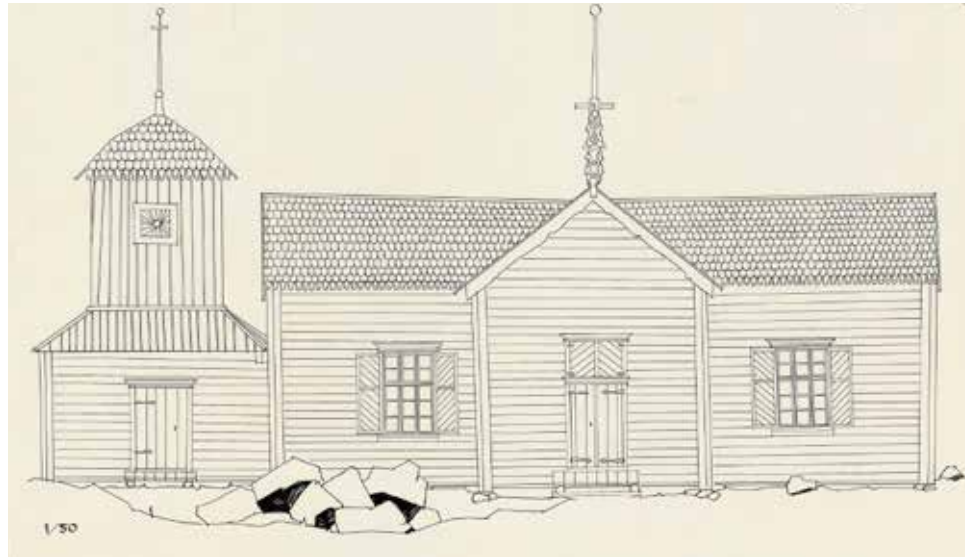
Portaat vuonna 1946. Uuno Peltoniemi, MV KK.

Eteläsakaran oven huonokuntoiset portaat vuonna 1946. Uuno Peltoniemi, MV KK.

Valokuvien ja Engbergin maalauksen perusteella tehty rekonstruktiopiirustus portaan mitoituksesta 1:50. Portaan rakenteena on ollut hirsikehä.

1965, Aalto-yliopisto.

1974, Kallionpää.

1974, Kallionpää.

Tapulin sisäänkäynti vuonna 1946. Uuno Peltoniemi, MV KK.

– Restauraatiohanke –

Ikkunoitten, luukkujen ja ovien kunnostus

Ikkunoiden ulkopintojen valkeaa maalia on paikoin yhä hieman jäljellä. Ikkunat ovat olleet vuodesta 1924 luukkujen takana suojassa, joten ne eivät välttämättä tarvitse maalia suojakseen. Maalaus kuitenkin pidentäisi varsinkin listoitusten käyttöikä. Luukut ovat aina olleet maalaamattomat.

Kirkon kaikki ikkunat inventoitiin syyskuussa 2024.

Alkuperäinen ylävesilista.

Ikkunoiden sisäpuoliset maalipinnat ovat hiutuneita ja krakeloituneita.

Kirkon ikkunoissa on paljon lasinsäästöjatkoksia. Osassa lasit ovat siirtyneet hiukan pois paikoiltaan. Kuvassa ikkunan 6 yläpuitteet.

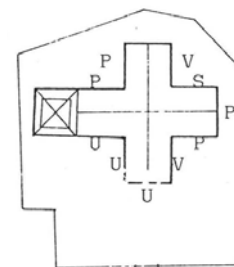
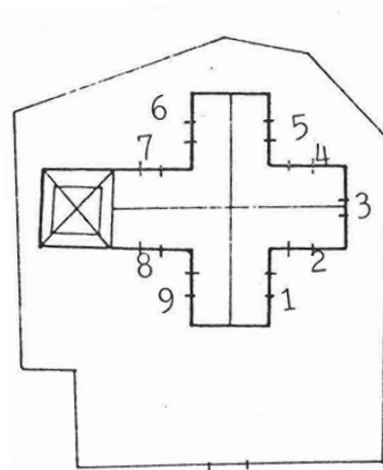
Eteläsakaran oven yläpuolisen ikkunan ylävuorilistassa on näkyvissä jäänteitä maalista.

Kirkkosalin ikkunoissa on kauttaaltaan samantaiset numeroinnit kuin alttarin etupaneelissa.

1989 Siika-ahon korjaukset

Siika-aho korjasi ikkunoista sellaisia kohtia, jotka tarvitsivat korjausta toimivuutensa takia. Korjaustöissä käytettiin vedenkestävää Kiilto-liimaa (PVAC). Korjattavat ylävesilistat Siika-aho irrotti sahaamalla poikki naulat, joiden päät oli kotkattu tippalistojen päälle. Uudet tippalistat kiinnitettiin päältä päin naulaamalla. Siika-aho paikkasi myös palan pääoven yläpuolella olevaa koristelista.¹ Hänen inventointinsa pitää edelleen muutoin paikkansa, mutta myös Sakastin ikkunan yläpuolinen vesilista on sittemmin uusittu ilman profiilia.

Yllä ylävesilistan inventointi- ja ikkunoiden numerointikaaviot. Siika-aho, 1989.
P= alkuperäinen profiloitu lauta.
U= uralauta
S= tavallinen lauta
V= vanhan mallinen uusi lauta

1 Siika-aho 1989, Museovirasto.

Siika-ahon tekemä korjaus.

Ikkunoitten kunnostus

Sirojen ja osin hauraitten urapuitteiden kunnostus tehdään konservoivasti. Kunnostusta varten ikkunoita ei siirretä verstaalle, vaan työ toteutetaan paikalla.

Puukorjauksissa käytetään tiheä- ja suorasyistä mäntyä, jossa luston leveys saa olla enintään 1,5 mm. Puu ei saa sisältää nuorpuuta, oksia eikä pihkatasuja. Kosteusprosentin tulee asennus- ja korjattavassa osassa olla sama kuin korjattavassa osassa.

- Rikkoutuneitten ruutujen korjaamista ja irtoamaisillaan olevien tai liikkuneitten ruutujen paikoilleen asennusta varten puite voidaan osittain avata, mutta muutoin puitteitten purkamista tulee välttää.
- Tukevasti puitteessa kiinni olevaa lohjennutta lasia tai nurkastaan hieman vajaata ruutua ei tarvitse korjata. Tarvittavat korjaukset tehdään tilanteen mukaan joko

vanhaan tapaan leikkaamalla ja jatkamalla tai liimaamalla. Kaikkein vanhimpia lohjenneita ruutuja voi korjata myös kuparifolio- eli tiffany-tekniikalla.

- Osassa puitteita on kahdesta, jopa kolmesta lasista koottuja ruutuja, joissa lasit ovat alun perin olleet puskussa. Osa tällaisista laseista on painunut limiin, tai niiden väliin on tullut rako. Kunnostettaessa lasit saatetaan tiiviisti toisiaan vasten puskuun.
- Ruudun uusimisesta tulee aina sopia erikseen ohjausryhmän edustajan kanssa. Uusimisissa, jatkoksissa ja paikkauksissa käytetään alkupe- räisen ruudun kaltaista lasia.
- Puitteitten auenneet liitokset kiristetään. Liikkuneet liitostapit palautetaan paikoillaan ja puuttuvat tai katkenneet korvataan uusilla.
- Isommat lohkeamat ja loppuun- kuluneet urapuitesarjat paikataan

puulla. Mekaanisen liitoksen lisäksi käytetään vedenkestävää PVAC-dispersioliimaa. Myös törröttävät säilytymät liimataan paikoilleen. Puitteitten liitoksissa ei käytetä liimaa.

- Kaikki ikkunoitten maali-, puu- ja lasipinnat puhdistetaan liasta ja pölystä.
- Alkuperäisten koristeprofiililla varustettujen ylävesilistojen tilalle vaihdetut profiilittomat laudat ja uralaudat korvataan alkuperäisen kaltaisilla ylävesilistoilla.
- Sivu- ja alavuorilautojen asennus tarkistetaan. Tarvittaessa laudat paikataan tai uusitaan vanhan mallin mukaan.
- Ikkunaluukkujen puiset linkut tai niiden osat säilytetään paikoillaan, mutta niitä ei kunnosteta.
- Ikkunoiden kaikki osat niin ulko- kuin sisäpuolellakin imeytetään lämmitetyllä raa'alla pellavaöljyllä.

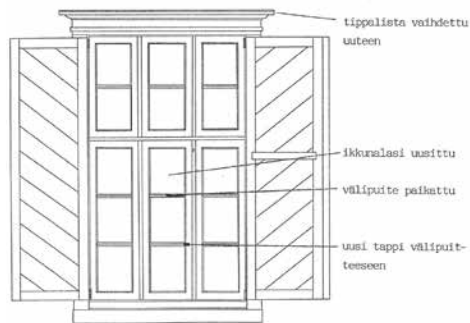

Auennut puite ikkunassa 9.

Ikkunan 8 alavuorilista on tippunut paikaltaan ja alakarmista on lohjennut pala.

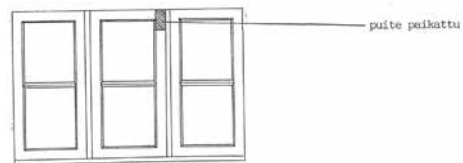
Piirroksat: Siika-aho 1989, Museovirasto.
 Myös ikkunoiden numerointi on sama kuin Siika-ahon raportissaan käyttämä.

Ikkuna 1

Ikkuna 2

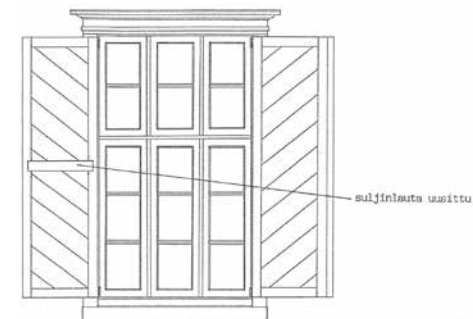
Ikkunan 3 yläpuolinen ikkuna

Ikkuna 3

Eteläoven yläpuolinen ikkuna

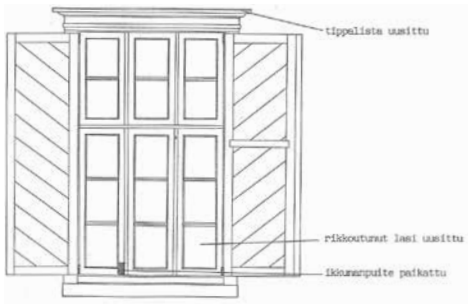

Ikkuna 4

Pohjoisparven ikkuna

Ikkuna 5

Länsiparven ikkuna

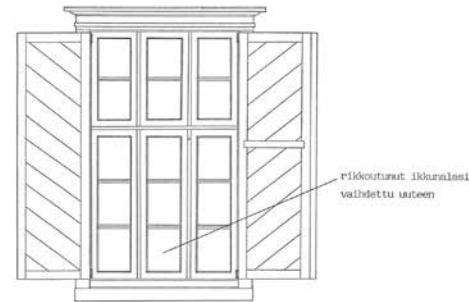
Ikkuna 6

Ikkuna 7

Länsiparven ikkuna

Ikkuna 8

Eteisen ikkuna

Ikkuna 9

Tämän sivun
piirrokset:
Siika-aho
1989, Mu-
seovirasto.

Ikkunoiden korjaustarve

Inventointi 19.-20.9.2024.

Eteläoven yläpuolinen ikkuna

- kunnossa, ulkopuolella puitteet kuluneemmat alaosasta
- tippalauta uusittu uralaudalla
- yksi lasinsäästöjatkos

Ikkuna 1

- tippalauta uusittu vanhan mallin mukaan (1989)
- ulkopuolella alavuorilista tipahtanut liitoksesta
- yksi alapuite käytännössä auki
- alapuitteissa kaksi lasia irvistää

Ikkuna 2

- kaksi lasiruutua irti, tippuneet reilun sentin paikoiltaan

Ikkuna 3 (sakastin ikkuna)

- tippalauta uusittu jossain vaiheessa, ei vanhan mallin mukaan
- ikkunaluokun välipieni puuttuu
- yhden puitteen alemmat tapit näytävät puuttuvan

Ikkuna 4

- tippalauta uusittu sahalaudalla
- yhdessä lasissa halkeama

Ikkuna 5

- tippalauta uusittu vanhan mallin mukaan (1989)
- useita lasijatkoksia, yhdessä jatkoksessa rako auennut
- yhdessä alapuitteessa uusittua urapuitetta, mutta lasi ei urassa

Ikkuna 6

- useita lasijatkoksia, yhdessä ylempi lasi tippunut paikoiltaan
- yhdessä yläpuitteessa tappi puuttuu, puite auennut

Ikkuna 7

- useita lasijatkoksia, yhdessä ylempi lasi tippunut paikoiltaan
- yksi lasi haljennut
- yhdessä yläpuitteessa tappi puuttuu, liitos auki 3 mm

Ikkuna 8

- tippalauta uusittu uralaudalla
- ulkopuolella alavuorilista tipahtanut liitoksesta
- kahdessa alapuitteessa pientä aukeamista
- ulkopuolen alakarmista haljennut pala
- sisäpuolen alakarmi, pala puuttuu
- vettä tulee alareunasta vähän sisään
- yksi välipuite oli hiukan tippunut

Ikkuna 9

- tippalauta uusittu uralaudalla
- alakarmin ja hirsirungon välissä useamman millin rako
- vettä tulee alareunasta vähän sisään
- koko alakarmin kunto melko kehno, alareunassa lohkeama
- yhdessä välikarmissa lohkeama
- yksi puite vähän auennut
- useita lasijatkoksia
- pari lasiruutua ei aivan paikoillaan

Lunetti, itäsakara

- myöhemmin tehty ikkuna, koottu messinkiruuveilla
- puu hyvälaatuisia

Lunetti, pohjoissakara

- kolme lasijatkosta, kaikissa lasi tippunut paikaltaan tai siirtynyt

Lunetti, länsisakara

- ulkopuoli näyttää hyvältä
- sisäpuolella yksi tappi vaeltanut
- yhden puitteen liitos auki/tipahtanut

Lunetti, eteinen

- useita lasijatkoksia
- yhdestä lasista pala lohjennut

Kiireellisyysluokat

Luokittelu on suuntaa antava ja tilannetta täytyy arvioida aina työmaalla.

LUOKKA 1

korjaukset 2025

- puitteita auennut, laseja liikkunut pois paikoiltaan
- ikkunat 1, 2, 6, 7, lunetti pohjoissakara

LUOKKA 2

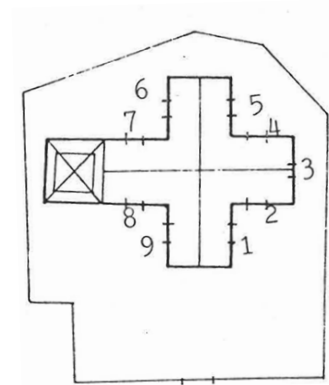
korjaukset 2026

- ikkunat 5, 8, 9, länsisakaran lunetti

LUOKKA 3

korjaukset 2027

- pieniä korjaustarpeita puuosissa ja/tai laseissa
- ikkunat 3, 4, itäsakaran ja eteisen lunetit, eteläoven yläpuoleinen ikkuna

Ikkunoiden numerointi Siika-aho 1989, Museovirasto.

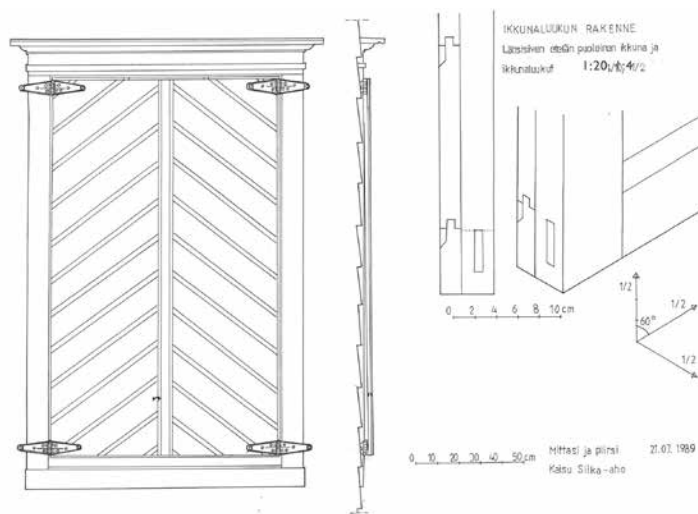
Alla vasemmalla kirkon eteläovi ja oikealla tapulin ovi. Piirros: Siika-aho 1989, Museovirasto.

Oikealla lunettiluukkujen kääntönaula.
Oikealla alla lunettiluukku avoinna.
Alla pariluukun haka.

Ikkunaluukkujen rakenteita. Piirros: Siika-aho, 1989, Museovirasto.

Luukut ja ulko-ovet

1. Tapulin oven kynnys, idänpuoleinen vuorilista sekä ylävuorilista paikataan. Ulko-ovien vuorilistojen alasarjat uusitaan
2. Eteläsakaran ulko-oven nykyiset helat kunnostetaan. Kynnys varustetaan uudella salvan vastakappaleella ja vasikkaovi lukon kielen vastakappaleella. Lukkoon tehdään kaksi uutta avainta.
3. Saranat ja muut ulkopuolen helat irroitetaan, puhdistetaan ja maalataan ruostesuojamaalilla mustiksi.
4. Helat asennetaan takaisin paikoilleen, ja niiden kiinnitys tarkistetaan. Myös sisäpuolen helojen kiinnitys varmistetaan.
5. Saranat voidellaan asentamisen yhteydessä vaseliinilla.

TYÖN ALLA

Eteläsakaran ulko-oven lukko ruuveineen huollon jälkeen. Lukkoon on tehty kaksi uutta avainta.

Eteläsakaran oven lukon aktiivinen vastakappale.

Eteläsakaran lukon sisäosat puhdistuksen ja rasvauksen jälkeen.

Kirkon eteläoven lukon passiivinen vastakappale.

Sakastin ovet ja vintin luukku

Sakastin ovien lukot ja salvat kunnostettiin ja eteläoven lukko puhdistettiin ja rasvattiin ja siihen tehtiin kaksi uutta avainta. Pohjoisovi varustettiin uudella salvan vastakappaleella.

Sakastin lukituksen järjestämisen yhteydessä kunnostetaan sakastin laipiossa oleva luukku siten, että vinttiä on mahdollista päästä katselmoimaan ilman torx-kärkeä ja ruuvinväännintä

Sakastin eteläoven lukon sisäosat puhdistuksen ja rasvauksen jälkeen.

Sakastin eteläoven lukko puhdistuksen jälkeen ja siihen tehdyt kaksi uutta avainta.

TYÖN ALLA

Aurinkoluukut

Tapulin aurinkoluukut ovat sään kulluttamat ja niihin on tehty paikkauksia monessa eri vaiheessa, viimeksi ilmeisesti 1974.

Luukkujen korvaamista rekonstruktioilla ja vanhojen luukkujen museoimista tapuliin seinälle nostettuina tutkittiin yhtenä vaihtoehtona. Harkinnan jälkeen päätettiin kuitenkin, että luukut konservoidaan, ja niiden kiinnitys palautetaan alkuperäisen kaltaiseksi. Konservointityö ei koske kolmatta, pohjoispuolen valeluukku.

Yllä ja oikealla: Lännepuoleinen luukku.

Lähtötilanteen dokumentointi

Konservointityö aloitettiin kesällä 2024 luukkujen ja niiden asennusaukkojen huolellisella dokumentoinnilla ja mitauksella. Luukkuja tutkittiin erityisesti niissä käytettyjen erilaisten naulojen näkökulmasta ja siten pyrittiin tunnistamaan alkuperäiset ja myöhemmissä korjauksissa asennetut osat. Havainnoista laadittiin graafinen esitys.

Konservointi

Puuttuvat osat ja paikkapalat valmistetaan inarilaisesta männyn sydänpuusta, jossa vuosilustojen leveys on enintään 1 mm. Myös uusittavia osia voidaan käyttää paikkapalojen materiaalina.

Konservointityön yhteydessä arvioidaan aiempia korjauksia ja tutkitaan mahdollisuutta palauttaa luukkujen aurinkokuvio lähemmäs alkuperäistä mallia.

Uudet naulat tehdään alkuperäisten takonaulojen mallin mukaan. Paikkapalojen kiinnitykseen voi käyttää tarkoitukseen sopivaa liimaa.

Luukkujen ulkoverhoilu imeytetään raa'alla pellavaöljyllä ja maalataan vernissalla vahvistetulla punamultamaalilla vanhaan sävyyn.

Yllä ja oikealla: Eteläpuoleinen luukku.

Salvat

Luukkuaukon pielistä poistetaan kaikki myöhemmät asennukset. Näitä ovat vuoden 2022 väliaikaiset salvat sekä vuonna 1989 asennetut luukkujen alareunan tukipuut.

Aukkojen ylä- ja alareunaan kunnostetaan ja palautetaan säilyneiden osien mukaiset linkut, ja luukkuihin asennetaan linkkujen vastakappaleet siten, että luukut pysyvät tukevasti paikoillaan.

Luukut lienee korjattu viimeksi vuonna 1974. Luukkujen korjaamiseen käytettiin tapulin vanhoja seinälautoja.* (* Maija Kairamon matkakertomus 27.4.1974; Muistio korjaustöistä 1973_Raatikainen).

Ympäristö

Huussit

Kentällä on neljä huussirakennusta. Voisi olla hyvä tarkistaa huussien sijoitusta ja määrää: kirkon lähellä on kaksi huussia, joista toinen lienee pois käytöstä ja toinen taas on liian näkyvästi osa kirkon lähiympäristöä.

Vesakko

Vesakko kirkon aidan sisäpuolelta ja aidan välittömästä läheisyydestä poistetaan.

Hulevesien hallinta

Sadevesien ohjaukseen liittyvät mahdollisuudet ja hankaluudet on melko hyvin kuvattu Kaisu Siika-ahon työmaakertomuksessa.

Kirkkoa olisi hyvä nostaa vaaksan verran ylöspäin, jotta alimmat hirret saadaan enemmän irti maasta ja tuuletus paranisi. Tämä kuitenkin edellyttäisi myös kirkon lattiarakenteiden nostamista eli käytännössä lattian ja penkkirivien purkamista ennen työn suoritusta.

Siika-ahon tekemien havaintojen jälkeen vauriot eivät ole juurikaan laajentuneet, joten kirkon matala maavara ei aiheuta ainakaan välitöntä uhkaa.

PÄIVITTYY

Yllä vasemmalla huussi ja kirkko, oikealla vesakkoa ja kirkko.

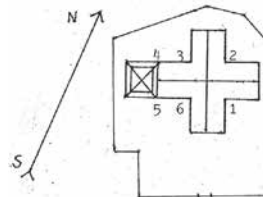

Chiesa di Inare col nostro Fedele Strand. Stephen Sommer, Giovanni Cosimo Gin, 30.3.1885. Fototeca del Museo di Antropologia e Etnologia SMA Universita degli Studi di Firenze

Sadevesien ohjaus

Kirkko on rakennettu kivikkoiselle maalle, joka viettää etelään päin. Niinpä sadevedet ohjautuvat nykyisellään kirkon pohjoispuolella kirkon alle ja eteläpuolella pois kirkosta.

Nykyisellään kirkkorakennuksessa ei ole sadevesille juoksuputkia tai sadevesiastioita. Roinkevedet ovat vahingoittaneet nurkkien vuorilaudoitusta ja alimpia hirsikertoja. Nurkkien 1 ja 5 (piirros 1) sadevedet voitaisiin ohjata seinävieriltä pintaajien avulla. Muiden nurkkien kohdalla olisi tyytymäinen joko sadevesiastioihin tai kivikaivon rakentamiseen. Ne olisivat myös ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja, sillä louhikkoisessa maassa kaikki kaivaminen aiheuttaa suuria muutoksia kirkon lähiympäristöön.

Piirros 1. Sadevesien ohjaus

Kellotapulin katon ja kirkon seinän välissä kulkee peltirännit. Ne ohjaavat kellotapulin katolta tulevat sadevedet suoraan kirkon nurkan suojalaudotukselle. Ränniä voisi jatkaa reilusti yli räystäiden. Jatko-osan voisi tehdä tervatusta puusta siten, että peltinen osa jäisi näkymättömän.

Yllä työkertomusote, Siika-aho 1989.

Äärimmäisenä vasemmalla nurkka 3 ja vasemmalla nurkka 4. Siika-ahon matkakertomuksessa kuvatut ongelmat sadevesien ohjauksessa pitävät edelleen paikkansa.

Kuva opastaulusta. Taaempi tupa lienee rakennus 5.

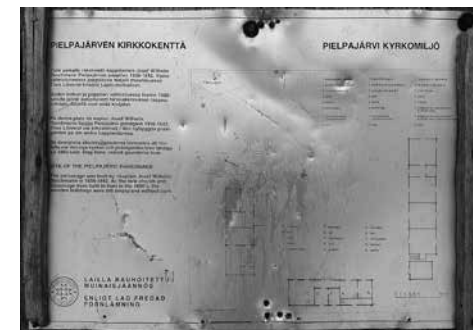
Spiirojen malli on aikojen saatossa vähän vaihdellut.

Kirkkosali vuonna 1937. Antti Hämäläinen, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma, Museo-
virasto.

Ikkunan puite ja lista, viety museoviraston kokoelmiin vuonna 1976. Rakennusfragmenttikokoelma, Museo-
virasto.

Maija Kairamo kirjoitti kirkon opastaulun tekstin vuonna 1976 ja Pentti Pietarila veisti sille raamin.¹ Vanha taulu on nykyään rakennuksen numero 3 ulkoseinässä.

1 Kairamo / Museo-
virasto 1993.

Muita toimenpiteitä

Kiinnitin yhden länsisiiven penkkirivin penkinpäätikoristeen uudelleen. Samaan penkkirivistöön tein uuden koristeen rikkoutuneen paikalle. Sitä ei ole pintakäsitelty.

Otin maalinäytteet kellotapulien ulkoseinän yläosasta ja kirkon ulko-ovesta. Kellotapulien ovesta poistin luonnonkäyrän ovenrivan.

Rakennuksesta poistettuja osia pidetään kirkkokentällä olevassa ladossa (kuva 28).

Työkertomus ajalta 26.6. - 21.7.1989, Siika-aho, Museo-
virasto.

MUISTIINPANOJA

Alla rakennukset vasemmalta lukien: rakennukset 6, 4 ja 5.

Rakennus #3 on kokonaan uudisrakennus.

Lähteet

Savolainen, Panu (toim.) 2025, Inarin Pielpajärven erämaakirkko. Saamelaismuseo Siida. ISBN 978-952-67920-4-0.

Pihkala Antti, 2023, Paanukaton hoito ja korjaus Ohje seurakunnille. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta 149. ISBN 978-951-789-791-4.

Arkkitehtitoimisto Livady, 2024, Tervakokeita – taustoitus ja työohje Seurasaaressa ulkomuseoon.

Muinaistieteellinen toimikunta ja Museovirasto

Heimala, Aarne & Tohka, Erkki / Muinaistieteellinen toimikunta 1964. Matkakertomus Muinaistieteellisen toimikunnan tarkastusmatkasta Pielpajärveen.

Kolehmainen, Alfred / Museovirasto 12.9-5.10.1973. matkakertomus virkamatkalta Pielpajärveen.

Raatikainen, Matti / Museovirasto 12.9.1973. Rakennusmestari Matti Raatikaisen muistio Pielpajärven korjaustöitä koskevasta kokouksesta.

Kairamo, Maija & Kolehmainen, Alfred / Museovirasto 11.6.1975. Matkakertomus Pielpajärvelle, Maija Kairamo ja Alfred Kolehmainen.

Kairamo, Maija / Museovirasto 27.2.1974. Matkakertomus Pielpajärvelle tehdystä tarkastusmatkasta.

Kairamo, Maija / Museovirasto 25.9.1974 virkamatka Pielpajärvelle.

Kairamo, Maija / Museovirasto, 28.10.1975. Kertomus matkasta Pielpajärvelle.

Kairamo, Maija / Museovirasto 2.7.1993. Matkakertomus Pielpajärvelle.

Kolehmainen, Alfred / Museovirasto 7.2.1978. Selostus Inarin Pielpajärven kirkon entistämisestä.

Kolehmainen, Alfred / Museovirasto 16.6.1983. Matkakertomus Pielpajärven kirkolle ja Raja-Jooseppiin.

Kolehmainen, Alfred / Museovirasto 19.9.-29.9.1983. Matkakertomus virkamatkalta Lappiin. Matkaan sisältyivät Ivalo, Inari, Utsjoki, Kolari, Kittilä-Muonio ja Ylitornio.

Kolehmainen, Alfred / Museovirasto 1.10.1984. Tarkastusmatka Pielpajärvelle, Alfred Kolehmainen.

Niva, Antero & Siitonen, Yrjö / Inarin seurakunnan kirkkoherranvirasto 4.10.1972. Kirje Rakennushistorian osastolle koskien Pielpajärven erämaakirkon kuntoa.

Raatikainen, Matti / Museovirasto 11.10.1973. Rakennusmestari Matti Raatikaisen muistio Pielpajärven korjaustöiden työmaakokouksesta Ivalossa.

Siika-aho, Kaisu 26.6. - 21.7.1989. Pielpajärven kirkolla kirkon rakenteita tutkineen ja ikkunanpuitteisiin korjauksia tehneen Siika-ahon työkertomus.

Sinisalo, Antero & Raatikainen, Matti / Museovirasto 19.10.1974. Inarin seurakunnalle osoitettu kirje, osastonjohtaja Antero Sinisalo ja työpäällikkö Matti Raatikainen.

Kuvalähteet

Journalistinen kuva-arkisto, Museovirasto. Valokuva vuodelta 1966.

Kansatieteen kuvakokoelma, Museovirasto. Valokuvia Pielpajärveltä 1900-luvun keskivaiheelta.

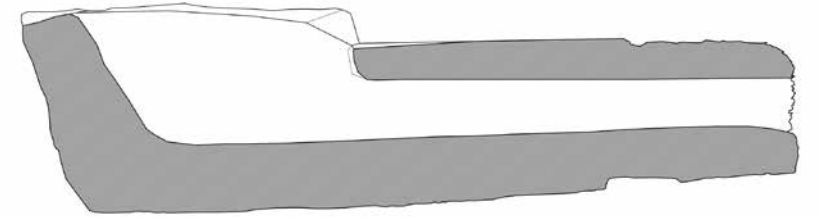
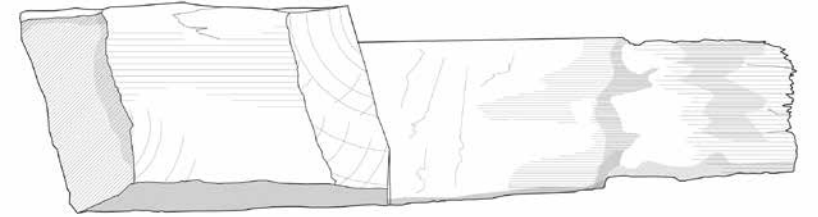
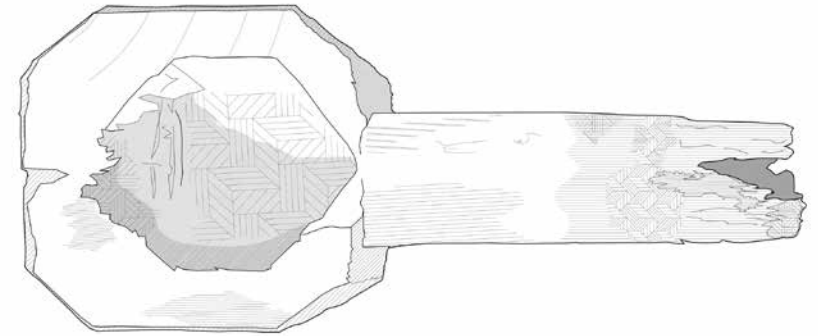
Museovirasto. Rakennushistorian osaston kuvakokoelmista 1900-luvun valokuvia Pielpajärveltä. Päiväämättömiä sekä 1970-luvun piirustuksia ja suunnitelmia kirkosta ja alueesta. Digitoimattomia valokuvia 1900-luvulta sekä Gabriel Engbergin maalaus vuodelta 1905.

Rakennusfragmenttikokoelma, Museovirasto. Vuosina 1973 ja 1976 Pielpajärveltä talteen otettuja rakennusfragmentteja.

Rakennushistorian arkisto, Kansallismuseo Päiväämättömiä sekä 1900-, 1950-, luvun suunnitelmia ja piirustuksia Pielpajärven kirkosta ja kirkon portista.

Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma, Museovirasto. Valokuvia Pielpajärveltä 1900-luvun alkupuoliskolta.

TKK:n arkisto opiskelijoiden mittauspiirustukset 1946-1947 ja 1961-1962

1:2 0 2 10 20 cm

PIELPAJÄRVEN KIRKKO
Pisuaari 1:2
20.8.2021
Frans Saraste
LIVADY

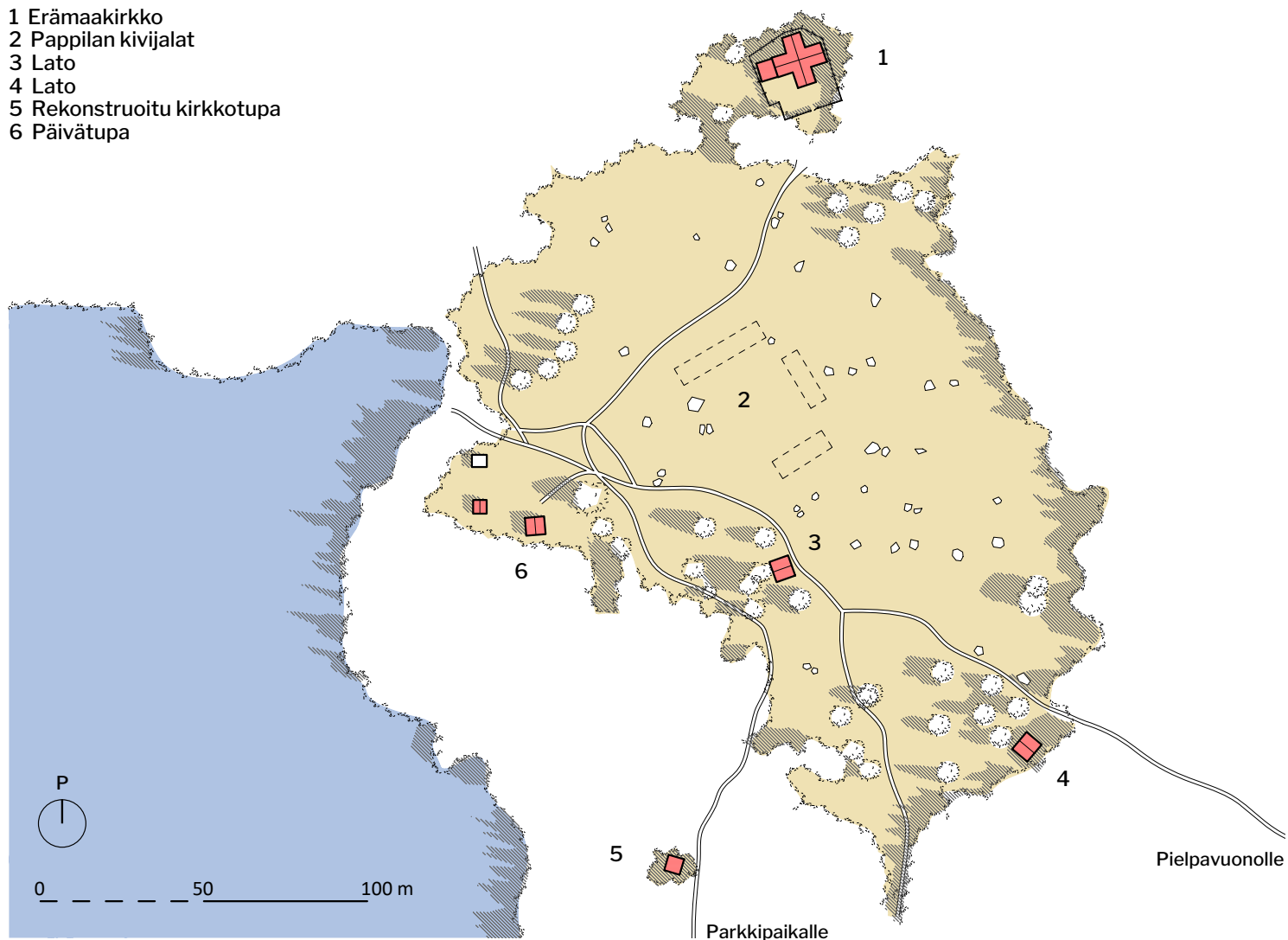

Sakastin pisuaarin eli virtsalon mittauspiirustus. Frans Saraste, 2021.

Vasemalla: Sakariston virtsalo vuoden 1973 valokuvassa. Digitoimaton kuva Museoviraston arkistosta. 1973 järjestetyssä kokouksessa todettiin, että sakastissa oleva niin kutsuttu kirkkoherran wc on kyllästettävä.¹

1 Raatikainen / Museovirasto 12.9.1973.

- 1 Erämaakirkko
- 2 Pappilan kivijalat
- 3 Lato
- 4 Lato
- 5 Rekonstruoitu kirkkotupa
- 6 Päivätupa

Entiseen markkinapaikkaan ja talvikylään rakennettu kirkko on nykyään erämaassa. Alkuperäisen kentän kymmenien kirkkotupien, kirkon ja pappilan muodostamasta kokonaisuudesta kirkko on lähes ainoa jäänne. Rekonstruoitu kirkkotupa (5) on tehty vuonna 1975 tuolloin romahtaneen vanhan kirkkotuvan paikalle (vanhoja hirsiiä noin 20 %).¹

1 Kairamo / Museovirasto 1975.

Vuoden 2020 ilmakuva (MML), johon on vaalennettu pappilan pihapiiri: rakennusten kivijalat ovat edelleen nähtävissä.

Ilmakuva vuodelta 2020. Kuvan vasemmassa alanurkassa Inarin kirkonkylä ja oikeassa ylänurkassa Pielpajärven kirkon kenttä. MML.

Karttoja

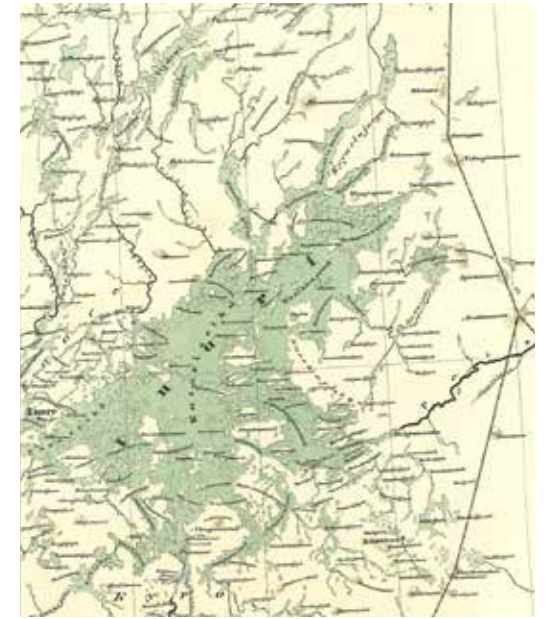
Charta öfver Wästerbottn och svenske Lappmarcken. 1796.

Karta öfver Kem Lappmarck. 1804.

Karta öfver Finland. 1860.

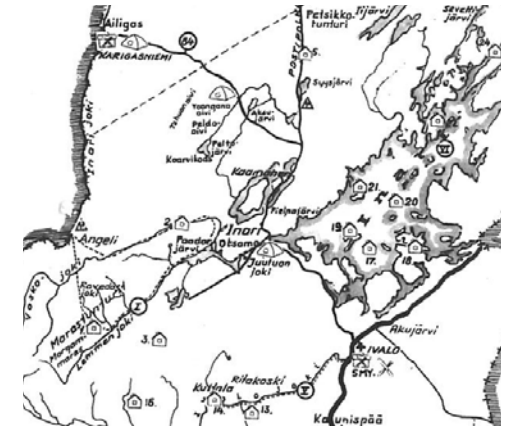
– Lähteet –

Geologisk Öfversigtskarta. 1872.

Tallens och granens vegetationsgräns i finska Lappmarcken. 1892.

Erämaarekelyreitettä, Lapin lääni. 1953.

Tarjouspyyntö 29.4.2024

Pyydämme tarjoustanne kirkon restaurointi- ja konservointitöiden kokonaisuuksista. Tavoitteena on saada tilaajan ja urakoitsijan välille koko hankkeen ajan jatkuva puitesopimus.

Tilaaja

Pohjois-Lapin seurakuntayhtymä, Sairaalan tie 5, 99800 Ivalo, Y-tunnus: 2862008-4
Talouspäällikkö Antti Huhta antti.huhta@evl.fi
+358 40 547 1738 Inarin seurakunta
Kirkkoherra Tuomo Huusko tuomo.huusko@evl.fi +358 40 733 8153

Suunnittelu ja koordinaatio

Arkkitehtitoimisto Livady, Hämeentie 4 C 11 00530 Helsinki Pääsuunnittelija Marko Huttunen huttunen@livady.fi +358505306300
Projektiarkkitehti Laura Laine laura.laine@livady.fi +358503415942

Antikvaarinen ja kulttuurinen valvonta

Saamelaiskäräjät: Leo Aikio, Tiina Lovisa
Solbär Museovirasto: Anna-Maria Kymäläinen
Saamelaismuseum: Satu Taivaskallio, Marko Korkeasalo

Hankkeesta

Kirkon historiaa ja suunniteltuja korjaustöitä on esitelty restaurointikirjassa, joka on toimitettu tarjoajille etukäteen. Hanke toteutetaan useamman vuoden aikana; töiden järjestyksestä ja tarkemmasta aikataulusta sovitaan yhteistyössä urakoitsijan kanssa. Nyt pyydettyyn tarjoukseen sisältyy vesikatkon osalta vain vauriokartoitus yhteistyössä suunnittelijan kanssa. Tarjouksen ulkopuolelle jäävät paanukaton kunnostus ja tervaus. Ti-

laajan toiveena kuitenkin on, että nyt valittava urakoitsija voisi ARK-suunnitelmien tarkennettua tarjota myös kyseiset työt.

Urakoitsija dokumentoi valokuvaamalla tekemänsä työt sekä laatii niistä kuvitetun raportin. Tarjous annetaan vapaamuotoisena, ja sen tulee sisältää tuntihinta sekä konservointi- että restaurointitöille. Työnjohdon tulee sisältyä edellä mainittuihin tuntihintoihin.

Tuntihintoihin tulee myös sisältyä paikalliset matkakulut, työmaajärjestelyt sisältäen turvallisuussuunnitelman, majoitukset sekä töiden toteuttamiseen tarvittava välineistö, mukaan luettuna telineet (ei koske paanukatetyön vaatimia telineitä).

Urakoitsijalla tulee olla valmius toimittaa tarvittavat käsityökaluilla korkealaatuisesta männystä valmistetut puuprofiilit (ks. restaurointikirja: sisällistat, ikkunoiden ylälistat, verhouslautat, aurinkoluukut), suorittaa kohteen arvon mukaisia laadukkaita restaurointikirvesmiehen ja -puusepän töitä sekä hallita monipuolisesti sisäpintojen konservointitöitä. Urakoitsija hoitaa tarvittavat työmaakuljetukset lumen aikana paikallisten poronhoitajien avustuksella. Yhteyshenkilönä toimii Leo Aikio leo.aikio@samediggi.fi 040 621 6505. Kuljetuspalvelun tarjoaja osoittaa kuljetuskulut suoraan seurakuntayhtymälle.

Seurakunta tarjoaa urakoitsijalle majoittamisen Pielpjärven erämaakirkon kentällä olevassa kirkkotuvassa lammaspaimenkauden (24.6.–26.8.) ulkopuolella. Urakoitsija voi myös järjestää kentän läheisyyteen (ei kentälle) telttamajoituksen. Kentällä on kaksi latoa, joista toista voidaan käyttää työmaa-aikaiseen varastointiin.

Mahdollisia muita kuin paikallisia matkaku- luja ei sisällytetä tuntihintaan. Näille kuluille urakoitsija esittää erillisen, vuosikohtaisen kokonaishinnan. Myöskään päivärahoja ei sisällytetä tuntihintaan, vaan ne laskutetaan erikseen.

Tarjouksessa tulee ilmoittaa ensimmäisen vuoden kokonaiskustannusten kattohinta, jonka tulee olla alle 50 000 € (alv 0 %). Tarjous tulee toimittaa viimeistään 17.5.2024 kello 12.00 mennessä sähköpostitse tilaajalle.

Aikataulu

Tilaaja käsittelee tarjoukset päätöksentekoelemissään (alustava päivämäärä neuvoston päätökselle on 29.5.2024) ja ilmoittaa tarjouksen jättäneille urakoitsijavalinnan tuloksen heti, kun päätös valinnasta on tehty.

Työt alkavat kesällä 2024, ja ne on tarkoitus saada kokonaisuudessaan päätökseen syksyyn 2027 mennessä. Vuoden 2024 kokonaisuuteen sisältyviä töitä on osoitettu tarjouspyynnön liitteenä olevassa työlistauksessa. Vähimmäistavoitteena vuodelle 2024 on konservointitöiden aloittaminen, lukituksen järjestäminen sekä vauriokartoitusten täydentäminen siten, että seuraavan vuoden restaurointityöt ja niiden vaatimat kuljetukset saadaan riittävällä tarkkuudella suunniteltua.

Referenssit

Urakoitsijan tulee esittää työt suorittavan konservattorin, puusepän ja restaurointikirveshenkilön sekä vastaavan työnjohtajan henkilökohtaiset referenssit. Kyseessä voivat olla myös sama henkilö. Referenssikohteiden tulee olla suojeltuja rakennuksia tai museorakennuksia, joissa on tehty yhteistyötä museoviranomaisen kanssa. Urakoitsija arvioi referenssien soveltuvuuden ja kattavuuden perusteella itse, mikä on tarpeellinen määrä referenssejä: myös yksi referenssikohde per suorittaja voi olla riittävä pätevyuden arvioimiseen. Referenssistä tulee ilmoittaa budjetti sekä toimittaa restaurointiraportti/-dokumentointi, josta osoitetaan suorittavan henkilön osuus hankkeesta sekä töitä valvoneen museoviranomaisen yhteystiedot. Ennen mahdollista suorittavan henkilön vaihtumista urakoitsijan tulee hyväksyttävä vastaanavat varahenkilön referenssit tilaajalla.

Alihankinnat

Tarjouksen voi jättää myös työyhteisliittymänä. Mahdolliset alihankinnat tulee ilmoittaa jo tarjousvaiheessa, eikä niitä saa ketjuttaa.

Myös alihankkijoiden osalta tulee toimittaa tilaajavastuulain mukaiset todistukset sekä työn suorittaja kohtaiset referenssit.

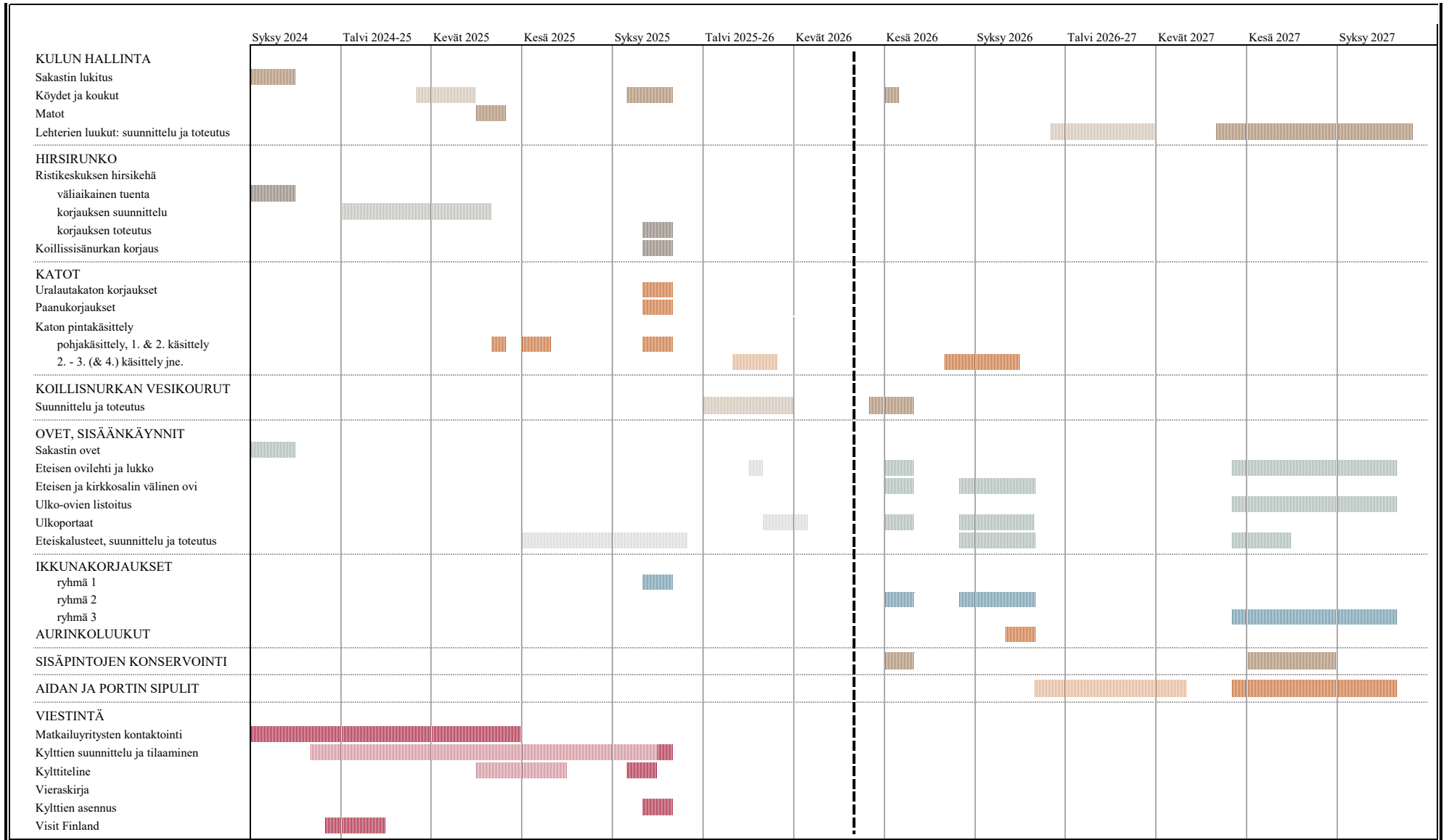
Maksuehto

Maksuehto urakoitsijan lähettämille laskuille on 14 päivää netto. Toimeksianto laskutetaan toteumaperusteisesti kuukausittain. Tilaajavastuulain mukaiset selvitykset Tarjoukseen tulee liittää tilaajan selvitysvelvollisuutta koskevan lain (1233/2006) mukaiset selvitykset ja todistukset tai muu luotettava selvitys seuraavista: ennakonperintärekisteri, työnantajarekisteri, arvonlisäverovelvollisten rekisteri; kaupparekisteriote tai tätä vastaavat tiedot; todistus verojen maksamisesta; eläkevakuutuksien voimassaolo ja suoritettut maksut; sovellettava työehtosopimus tai keskeiset työehdot; tapaturmavakuutuslain mukaisen vakuutuksen voimassaolo; yrityksen työterveyshuollon järjestäminen. Luotettava selvityksenä pidetään myös esimerkiksi vastuugroup.fi -palvelusta tulostettua raporttia. Urakoitsijalla tulee olla hankkeen kannalta tarpeelliset ja kattavat, voimassa olevat vakuutukset, jotka hän ilmoittaa tarjouksessaan.

Tarjousten vertailuperusteet

Tarjousten vertailuperusteena on tarjouspyynnön vaatimukset täyttävän urakoitsijan kokonaisvaltainen soveltuvuus hankkeen erityispiirteisiin. Tilaaja pidättää oikeuden hylätä kaikki tarjoukset, jotka katsoo itselleen epäedullisiksi. Tarjous voidaan hylätä myös, mikäli se poikkeaa tarjouspyynnössä esitetystä vaatimuksista ja ehdoista tai tarjoushinta on niin alhainen, ettei urakoitsijan katsota voivan suorittaa työtä riittävän laadukkaasti. Tarjouspyyntöön liittyviä kysymyksiä voi toimittaa Livadyn arkkitehdeille ja tilaajalle 10.5.2024 kello 12.00 asti. Helsingissä 29.4.2024, Pohjois-Lapin seurakuntayhtymän puolesta, Arkkitehtitoimisto Livady, Marko Huttunen

Aikataulu 2024-2027

– Urakointi –

